

รายงานการวิจัย
เรื่อง

การพัฒนาพฤติกรรมในการดำรงชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง
ของผู้นำชุมชนในระดับหมู่บ้าน ในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ
Behavioral Development of Community Leaders' Everyday-Life
based on the philosophy of economic self- Sufficiency in the
North-East region of Thailand

สุธินี อรรถการ
สุบรรณ เอี่ยมวิจารณ์
สุดาภรณ์ อรุณดี
และคณะ

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม

2562

ลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม

(งานวิจัยนี้ได้รับทุนสนับสนุนการวิจัยจากงบประมาณแผ่นดิน ปีงบประมาณ พ.ศ. 2561)

รายงานการวิจัย
เรื่อง

การพัฒนาพฤติกรรมในการดำรงชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง
ของผู้นำชุมชนในระดับหมู่บ้าน ในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ
Behavioral Development of Community Leaders' Everyday-Life
based on the philosophy of economic self- Sufficiency in the
North-East region of Thailand

สุธินี อັตถการ

คณะรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม

สุบรรณ เอี่ยมวิจารณ์

คณะกรรมการบัญชีและการจัดการ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

สุดาภรณ์ อรุณดี

วิทยาลัยนวัตกรรมการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา

และคณะ

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม

2562

ลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม

(งานวิจัยนี้ได้รับทุนสนับสนุนการวิจัยจากงบประมาณแผ่นดิน ปีงบประมาณ พ.ศ. 2561)

รายงานการวิจัย
เรื่อง

การพัฒนาพฤติกรรมในการดำรงชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง
ของผู้นำชุมชนในระดับหมู่บ้าน ในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ
Behavioral Development of Community Leaders' Everyday-Life
based on the philosophy of economic self- Sufficiency in the
North-East region of Thailand

สุธินี อรรถการ
สุบรรณ เอี่ยมวิจารณ์
สุดาภรณ์ อรุณดี
และคณะ

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม

2562

ลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม

(งานวิจัยนี้ได้รับทุนสนับสนุนการวิจัยจากงบประมาณแผ่นดิน ปีงบประมาณ พ.ศ. 2561)

รายงานการวิจัย
เรื่อง

การพัฒนาพฤติกรรมในการดำรงชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง
ของผู้นำชุมชนในระดับหมู่บ้าน ในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ
Behavioral Development of Community Leaders' Everyday-Life
based on the philosophy of economic self- Sufficiency in the
North-East region of Thailand

สุธินี อັตถการ

คณะรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม

สุบรรณ เอี่ยมวิจารณ์

คณะกรรมการบัญชีและการจัดการ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

สุดาภรณ์ อรุณดี

วิทยาลัยนวัตกรรมการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา

และคณะ

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม

2562

ลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม

(งานวิจัยนี้ได้รับทุนสนับสนุนการวิจัยจากงบประมาณแผ่นดิน ปีงบประมาณ พ.ศ. 2561)

ชื่อเรื่อง : การพัฒนาพฤติกรรมในการดำรงชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของ
ผู้นำชุมชนในระดับหมู่บ้าน ในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ
ผู้วิจัย : ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุธินี อัครถาวร
หน่วยงาน : มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
ปีที่ได้รับทุน : 2561

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ (1) ศึกษาระดับความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของผู้นำชุมชน (2) ศึกษาพฤติกรรมในการดำรงชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของผู้นำชุมชน (3) ศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อพฤติกรรมในการดำรงชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของผู้นำชุมชน และ (4) เพื่อหาแนวปฏิบัติที่ดี (Good practice) ของชุมชนต้นแบบที่มีการดำรงชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงอย่างยั่งยืน โดยทำการศึกษาในพื้นที่ 3 หมู่บ้าน ได้แก่ บ้านหนองเผือก อำเภอลำทะเมนชัย บ้านเหล่าน้อย อำเภอเมือง และบ้านห้วยทราย อำเภอบรบือ จังหวัดมหาสารคาม กลุ่มตัวอย่างผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ ผู้นำชุมชน จำนวน 120 คน และผู้ร่วมสนทนากลุ่ม จำนวน 20 คน เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ แบบทดสอบวัดความรู้ แบบสอบถาม การสนทนากลุ่ม สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ สถิติพื้นฐาน การวิเคราะห์ถดถอยแบบพหุ (Multiple Regression Analysis: MRA) และการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพโดยการวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการวิจัยพบว่า ระดับความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของผู้นำชุมชน โดยรวมมีคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 8.35 คะแนน ผู้นำชุมชนของบ้านหนองเผือก บ้านเหล่าน้อย และบ้านห้วยทราย ส่วนใหญ่มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของผู้นำชุมชนระดับสูง ระดับพฤติกรรมในการดำรงชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของผู้นำชุมชนโดยรวม อยู่ในระดับดีมาก ($\bar{x} = 4.58$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านที่มีระดับพฤติกรรมในการดำรงชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของผู้นำชุมชน เรียงจากมากไปน้อย ดังนี้ คือ การดำเนินชีวิตตามเงื่อนไขคุณธรรม ($\bar{x} = 4.66$) การดำเนินชีวิตตามเงื่อนไขความรู้ ($\bar{x} = 4.65$) การดำเนินชีวิตด้วยการมีภูมิคุ้มกันที่ดี ($\bar{x} = 4.58$) การดำเนินชีวิตด้วยความพอประมาณ ($\bar{x} = 4.52$) การดำเนินชีวิตด้วยความมีเหตุผล ($\bar{x} = 4.46$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อแล้ว พบว่า อยู่ในระดับดีมาก ทั้ง 25 ข้อ และพบว่าปัจจัยที่ส่งผลต่อพฤติกรรมในการดำรงชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของผู้นำชุมชน ได้แก่ การได้รับความรู้จากการอบรมเกี่ยวกับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ตัวแปรดังกล่าวสามารถอธิบาย ความแปรปรวนของพฤติกรรมในการดำรงชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของผู้นำชุมชน ร้อยละ 31.10 ($R^2 = 0.311$, $F = 39.679$) นอกจากนี้ แนวปฏิบัติที่ดี (Good practice) ของชุมชนต้นแบบที่มีการดำรงชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงอย่างยั่งยืน ได้แก่ (1) ผู้นำที่เข้มแข็ง และเป็นแบบอย่างที่ดี (2) ความร่วมมือของสมาชิกในชุมชน และความพร้อมในการเข้าร่วมพัฒนาระดับวิถีชีวิตตนเอง (3) สมาชิกกลุ่มมีภาวะผู้ตามที่ดี (Followership) สมาชิกกลุ่มมีความรู้สึกในการเป็นเจ้าของ (Ownership) ทำให้รู้สึกรักหวงแหนในความเป็นกลุ่ม การนำองค์ความรู้เกี่ยวกับปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาปฏิบัติจึงกระทำได้ง่าย รวดเร็ว และเห็นผลอย่างต่อเนื่อง (4) การพัฒนาและยกระดับคุณภาพชีวิตของสมาชิกกลุ่ม เกิดจากความคิดที่เป็นเอกฉันท์ (Consensus) ของทุกคนจึงเป็นพลังร่วม (Synergy) ของกลุ่ม (5) สมาชิก

กลุ่มต่างก็พยายามทำให้เห็น ทำให้ดู จนเกิดเป็นต้นแบบ (Model) ของกลุ่ม ส่งผลให้ประชาชนอื่นๆ ที่ไม่ได้เป็นสมาชิกกลุ่มเกิดความสนใจใคร่รู้ ต้องการมีคุณภาพชีวิตและวิถีชีวิตที่ดีขึ้นเช่นเดียวกับสมาชิกกลุ่ม (6) สมาชิกกลุ่มมีการน้อมนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของตน รู้จักกิน รู้จักใช้ มีความพอเพียง พอประมาณ มีเหตุมีผล และไม่ขยายหรือผลิตผลผลิตเกินกว่าความสามารถที่กลุ่มจะผลิตได้ ซึ่งจะก่อให้เกิดความกดดัน เป็นทุกข์และไม่มีความสุขในการทำ (7) มีการถอดบทเรียนและมีการจัดการความรู้ แบบไม่เป็นทางการภายในกลุ่มเอง และนำสู่การตกผลึกความคิดภายในกลุ่ม จนนำไปสู่การพัฒนาการดำเนินงานของกลุ่ม วิถีชีวิตของสมาชิกภายในกลุ่มให้ดีขึ้นอย่างต่อเนื่อง (8) สมาชิกกลุ่มต่างก็มีการเปิดใจยอมรับสิ่งใหม่ (Open mind) พร้อมทั้งจะรับเทคโนโลยี และนวัตกรรมใหม่ๆ มาพัฒนาการทำงานและวิถีชีวิตของตนเอง ส่งผลให้พฤติกรรมภายใต้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเป็นไปด้วยดีด้วยความเข้าใจและการยอมรับที่จะเรียนรู้และพัฒนา

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY

Research Title: Behavioral Development of Community Leaders' Everyday-Life based on the Philosophy of Economic self- Sufficiency in the North-East Region of Thailand

Researcher: Assistant Professor Dr. Suthinee Atthakorn

Researcher Consultant: Prof.Dr.Voradej Chandarasorn

Organisation: Rajabhat Maha Sarakham University

Year of Funding: 2018

Abstract

The objectives of this research were: (1) to determine the level of understanding and knowledge on the sufficiency economy philosophy amongst community leaders (2) to determine the behavior of living based on the philosophy practiced amongst the community leaders (3) to determine the factors which influenced these behaviors amongst the community leaders; and (4) to find good practices within the studied communities on behavior related to the sufficiency economy philosophy in a sustainable matter. The study was conducted in 3 villages in Maha Sarakham province: Ban Nong Phueak (Wapi Pathum District); Ban Lao Noi (Muang District); and Ban Huai Sai (Borabue District). The respondents were 120 community leaders with another 20 participants who participated in the focused-group discussion. The tools used for data collection were quizzes, questionnaire and focused-group discussion. The statistical analyses used were descriptive statistics, multiple regression analysis (MRA) and qualitative data analysis by content analysis.

It was found that the average score on the level of understanding and knowledge regarding the sufficiency economy philosophy amongst community leaders was 8.35. Most of them had adequate knowledge and understanding about the philosophy for their position of high level community leaders. The level of living behavior based on the sufficiency economy philosophy of the respondents, as a whole, was at a very good level ($\bar{x} = 4.58$). When considered individual aspect, the best behavior types were: behavior based on moral conditions ($\bar{x} = 4.66$) behavior based on knowledge conditions ($\bar{x} = 4.65$) behavior with good immunity ($\bar{x} = 4.58$) behavior with moderation ($\bar{x} = 4.52$) behavior with good reasoning ($\bar{x} = 4.46$). Overall, the respondents achieved very good ratings on all 25 questions in the questionnaires and it was found that factors which influenced these behaviors were the knowledge gained from the training on the sufficiency economy philosophy. This factor can be used to explain the variation in their behavior amongst the community leaders with $R^2 = 0.311$ and $F = 39.679$ in multiple regression analysis. In addition, the

good practice within the included villages showed that in order to carry out sufficiency economy philosophy in a sustainable way, these would be needed: (1) strong leadership and good role model; (2) collaborations amongst community members and capacity to participate in development for better living conditions; (3) good followership amongst community members who have a sense of ownership leading to application of knowledge on sufficiency economy philosophy on their lives with haste and ease; (4) Development and improvement of quality of life amongst group members which derived from consensus leading to group synergy; (5) Development of model based on group's previous experience which provide knowledge and encouragement to others who aspire to have improving quality of life and way of living; (6) Group members have adopted the philosophy of sufficiency economy to use in their way of life leading to sustainability and happiness through moderate consumption and production of goods; (7) Presence of learning from previous action and knowledge management within the group which can lead to further development and refinement of ideas and its operations; and (8) The group members have open-mind attitude resulting in good practice in adopting behaviors reflecting the philosophy of sufficiency economy through acceptance to learn and develop.

กิตติกรรมประกาศ

รายงานการวิจัยเรื่องการพัฒนาพฤติกรรมในการดำรงชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของผู้นำชุมชนในระดับหมู่บ้าน ในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ฉบับนี้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี เนื่องจากได้รับความช่วยเหลือจากหลายฝ่าย ผู้วิจัยขอขอบคุณ สถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม ที่ได้ให้ทุนอุดหนุนวิจัยในครั้งนี้

ขอขอบพระคุณ ศาสตราจารย์ ดร.วรเดช จันทรรุท ที่เสียสละเวลาในการให้คำปรึกษา และให้ข้อเสนอแนะแนวทางในการดำเนินการทำวิจัยในเรื่องนี้ จนสำเร็จเสร็จสิ้นไปด้วยดี

ขอขอบพระคุณ รองศาสตราจารย์ ดร.สัญญา เคนาภูมิ รองศาสตราจารย์ ดร.เสาวลักษณ์ โกศลกิตติอัมพร และ ดร.อุษณาภรณ์ ธาราภิรมย์ ที่ช่วยตรวจเครื่องมือก่อนที่ผู้วิจัยจะลงพื้นที่ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ขอขอบพระคุณ รองศาสตราจารย์ ดร.สุบรรณ เอี่ยมวิจารณ์ ที่ช่วยเหลือตลอดระยะเวลาในการดำเนินการวิจัย ลงพื้นที่เก็บข้อมูล ตรวจทานผลงานวิจัยในภาพรวม และให้ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม เพื่อให้งานวิจัยมีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น

ขอขอบพระคุณผู้ใหญ่บ้าน ผู้นำชุมชน และประชาชนบ้านหนองเผือก อำเภอวาปีปทุม บ้านเหล่าน้อย อำเภอเมือง และบ้านห้วยทราย อำเภอบริบูรณ์ จังหวัดมหาสารคาม ที่ท่านเสียสละเวลาในการเข้าร่วมสนทนากลุ่ม ให้สัมภาษณ์เกี่ยวกับงานวิจัย และให้ความร่วมมือในการตอบแบบสอบถามการวิจัยเป็นอย่างดี และยังได้ให้แนวคิดดีๆ ในการบริหารจัดการชุมชนโดยการนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน

ขอบคุณสำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติที่ให้โอกาสผู้วิจัยได้มีเวทีแสดงบทบาทนักวิจัยอย่างเต็มความภาคภูมิใจ คุณงามความดีอันพึงมีจากรายงานการวิจัยฉบับนี้ ขอมอบแด่บิดา มารดา อันเป็นที่รักและเคารพยิ่ง ท่านผู้มีพระคุณทั้งหลายรวมถึงคณาจารย์ผู้ประสพวิชาความรู้ ตลอดจนทุกๆ ท่านที่ให้อกำลังใจช่วยเหลือจนภารกิจสำเร็จลงได้ด้วยดี

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุธินี อัดถากร

2562

สารบัญ

	หน้า
กิตติกรรมประกาศ	(1)
บทคัดย่อภาษาไทย	(2)
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	(4)
สารบัญ	(6)
สารบัญตาราง	(9)
สารบัญภาพ	(10)
บทที่ 1 บทนำ	1
ที่มาและความสำคัญของปัญหา.....	1
คำถามการวิจัย	3
วัตถุประสงค์ของการวิจัย	3
ขอบเขตของการวิจัย	4
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	4
นิยามศัพท์เฉพาะ.....	5
สมมติฐานการวิจัย	5
บทที่ 2 แนวคิด ทฤษฎี เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	5
ความเป็นมาและความสำคัญของปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง	6
ความหมายของปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง	10
แนวคิดเกี่ยวกับปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง	19
ระดับของปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง	24
กลไกการขับเคลื่อน และกระบวนการของปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง	26
ความสอดคล้องของปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และหลักมัชฌิมาปฏิปทา (ทางสายกลาง) ทางพระพุทธศาสนา	27
พฤติกรรมในการดำรงชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง.....	35
การประยุกต์ใช้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในระดับบุคคลและครัวเรือน....	29
สรุปภาพรวมของแนวคิดตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง.....	31
บริบทพื้นที่ในการวิจัย	38
งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	42
กรอบแนวคิดในการวิจัย	52

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
บทที่ 3 วิธีดำเนินการวิจัย	54
ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง	55
ตัวแปรที่ใช้ในการศึกษา	57
เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล	58
การสร้างเครื่องมือ และการตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ	60
การเก็บรวบรวมข้อมูล	63
สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล	63
ระยะเวลาในการศึกษาวิจัย	64
บทที่ 4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล	66
ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ	66
การวิเคราะห์เกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม	68
การวิเคราะห์คะแนนวัดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง	70
ระดับพฤติกรรมในการดำรงชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของผู้นำ	71
ชุมชน	71
การวิเคราะห์ตัวแปรอิสระหรือปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมในการดำรงชีวิตตาม	74
หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง	74
วิเคราะห์ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมในการดำรงชีวิตตามหลักปรัชญาของ	78
เศรษฐกิจพอเพียงของผู้นำชุมชน.....	78
ผลการวิจัยเชิงคุณภาพ.....	80
แนวปฏิบัติที่ดี	94
บทที่ 5 สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ	97
สรุปผลการวิจัย	97
อภิปรายผลการวิจัย	100
ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้	102
ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย	102
ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป	102
บรรณานุกรม	103
ภาคผนวก	105
ภาคผนวก ก แบบสอบถามการวิจัย	106
ภาคผนวก ข แนวคำถามประกอบการสัมภาษณ์ผู้นำชุมชนและคณะกรรมการ	111
ศูนย์เรียนรู้	111
ภาคผนวก ค แผนพัฒนากลุ่มเศรษฐกิจพอเพียงในชุมชนตามพระราชดำริ	113
สมเด็จพระเทพรัตนสุตาฯ สยามบรมราชกุมารี พ.ศ. ๒๕๖๑-๒๕๖๔	113

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
ภาคผนวก ง รายชื่อผู้ร่วมสนทนากลุ่ม	123
ภาคผนวก จ รูปภาพขณะลงพื้นที่เก็บข้อมูลงานวิจัย	125
ประวัติผู้วิจัย	133

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY

สารบัญตาราง

ตารางที่		หน้า
2.1	องค์ประกอบของการจัดทำแนวปฏิบัติที่ดี	36
3.1	จำนวนประชากร	56
3.2	ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง	56
4.1	ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม.....	68
4.2	คะแนนความเข้าใจเกี่ยวกับหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของประชาชน	70
4.3	ระดับพฤติกรรมในการดำรงชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของผู้นำ ชุมชน	71
4.4	การวิเคราะห์ตัวแปรอิสระหรือปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมในการดำรงชีวิตตาม หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของผู้นำ ชุมชน.....	74
4.5	การกำหนดรหัสตัวแปรที่จะใช้ในการนำเข้าสู่สมการปัจจัยที่มีผลต่อพฤติกรรมใน การดำรงชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของผู้นำชุมชน.....	78
4.6	ลำดับตัวแปรพยากรณ์ของการวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณตามลำดับความสำคัญของ ปัจจัยที่มีผลต่อพฤติกรรมในการดำรงชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ของผู้นำชุมชน โดยรวม	79
4.7	เปรียบเทียบจุดเน้นพฤติกรรมการดำรงชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ของผู้นำชุมชนบ้านหนองเฝือก บ้านเหล่าน้อย และบ้านห้วยทราย จังหวัด มหาสารคาม	90
5.1	ระดับพฤติกรรมในการดำรงชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของผู้นำ ชุมชน	98
5.2	การวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณตามลำดับความสำคัญของปัจจัยที่มีผลต่อพฤติกรรม ในการดำรงชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของผู้นำชุมชน.....	99

สารบัญภาพ

ภาพที่		หน้า
2.1	สรุปปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง.....	19
2.2	กระบวนการทำงานของปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง.....	27
2.3	ภาพรวมของหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง.....	32
2.4	กรอบแนวคิดในการวิจัย.....	52

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY

บทที่ 1

บทนำ

ที่มาและความสำคัญของปัญหา

ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงได้มีการเผยแพร่เป็นเวลากว่า 45 ปีแล้ว โดยเริ่มจากพระบรมราโชวาทของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวที่ได้ทรงพระราชทานให้นิสิตที่มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์เมื่อวันที่ 18 กรกฎาคม 2517 เป็นต้นมา แม้จะได้มีการผลักดันจากรัฐบาล และดำเนินการอย่างเต็มที่จากหน่วยงานวางแผนส่วนกลางโดยสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ จากกระทรวง กรม และราชการบริหารส่วนภูมิภาค แต่ผลการดำเนินการแม้จะมีความก้าวหน้าไปพอสมควร แต่ก็ยังมีการทำในรูปแบบของโครงการเฉพาะพื้นที่ (สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย, 2549) การกระจายไปสู่ฐานรากของชุมชนยังไม่สามารถไปได้อย่างทั่วถึง (วรเดช จันทรศร อรรถ สมร่าง ฉันทาจิตรสงวน และพิชิต พิทักษ์เทพสมบัติ, 2551) อีกทั้งการให้ความรู้แก่ชุมชนจนถึงขั้นมีการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมในการดำรงชีวิตยังทำได้ไม่มากนัก ดังเช่น อำพล เสนาณรงค์ (2550) องคมนตรี ชี้ให้เห็นว่า ในปัจจุบันมีหน่วยงานราชการ ภาคธุรกิจเอกชน นำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปขยายผลอย่างกว้างขวางมากยิ่งขึ้น แต่มีความเข้าใจในปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงแตกต่างกัน ในบางกรณี ขาดความเข้าใจ (อำพล เสนาณรงค์, 2550) ในภาพรวม จึงถือได้ว่า การดำเนินการยังไม่สามารถไปถึงฐานรากของชุมชน ยังไม่สามารถทำความเข้าใจให้ชุมชนมีพฤติกรรมและความรู้ ความเข้าใจในปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงได้อย่างเต็มที่ และทั่วถึง (สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย, 2549)

การดำเนินการเพื่อทำให้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสามารถลงไปถึงฐานรากของชุมชนได้อย่างแท้จริง ต้องอาศัยความร่วมมือกันทั้งของผู้นำชุมชนและสมาชิกในชุมชนนั้น แต่ผู้นำชุมชนถือได้ว่ามีบทบาทสำคัญในการผลักดันให้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงประสบความสำเร็จ หากผู้นำชุมชนมีพฤติกรรมในการดำรงชีวิตประจำวันที่สอดคล้องกับปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง โอกาสที่สมาชิกในชุมชนจะมีพฤติกรรมในการดำรงชีวิตที่สอดคล้องกับปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงก็จะมีสูงขึ้น ซึ่งถือได้ว่าเป็นเงื่อนไข ถ้าผู้นำชุมชนเป็นตัวอย่างที่ดี สมาชิกในชุมชนก็จะปฏิบัติตาม ความสำเร็จของนโยบายสาธารณะต่าง ๆ จึงจำเป็นต้องบังเกิดจากฐานรากของชุมชน

อย่างไรก็ตาม ยังไม่เคยมีการศึกษามาก่อนว่า ผู้นำชุมชน อาทิเช่น ผู้ใหญ่บ้าน มีพฤติกรรมในการดำรงชีวิตที่สอดคล้องกับปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงหรือไม่ เพียงใด หรือในบางชุมชนอาจจะเป็นตัวอย่างไม่ดีบ้าง แต่ไม่มีการศึกษาอย่างชัดเจนว่า มีปัจจัยใดบ้างที่มีอิทธิพลในการทำให้ผู้นำและชุมชนมี

พฤติกรรมในการดำรงชีวิตที่สอดคล้องกับปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ดังนั้น การศึกษาวิจัยปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง จึงควรเป็นการศึกษาวิจัยที่ฐานรากของชุมชน เพื่อเป็นการสร้างความแข็งแกร่งให้กับฐานรากของชุมชนเพื่อให้เกิดความเจริญของชุมชนอย่างยั่งยืนและถาวร

งานวิจัยนี้เชื่อว่า หากผู้นำชุมชนเป็นตัวอย่งที่ดีของการนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปปฏิบัติแล้ว สมาชิกในชุมชนจะถูกผลักดันและหล่อหลอมพฤติกรรมให้มีความสอดคล้องกับแนวคิดของผู้นำชุมชนและเป็นไปตามทิศทางที่ผู้นำชุมชนต้องการพัฒนาชุมชนมากยิ่งขึ้น ดังนั้น ความสำเร็จของปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในระดับฐานรากที่สุด จึงขึ้นอยู่กับชุมชนและพฤติกรรมของผู้นำชุมชน งานวิจัยนี้จึงถือว่าเป็นวิจัยบุกเบิกเพื่อศึกษาว่า ผู้นำชุมชน ซึ่งในที่นี้ หมายถึงผู้ใหญ่บ้านในแต่ละหมู่บ้าน มีพฤติกรรมในการดำรงชีวิตที่สอดคล้องกับปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในระดับใด และมีปัจจัยใดบ้างที่เป็นอุปสรรค หรือไม่สามารถทำให้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงแทรกซึมอยู่ในการใช้ชีวิตประจำวันของสมาชิกในชุมชนได้ ในทางกลับกัน งานวิจัยนี้ ก็มุ่งที่จะศึกษาว่า มีปัจจัยใดบ้างที่มีอิทธิพลทำให้สมาชิกของชุมชนมีพฤติกรรมในการดำรงชีวิตที่สอดคล้องกับปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และจะมีวิถีทางใดที่ทำให้พฤติกรรมของสมาชิกในชุมชนเป็นพฤติกรรมที่ถาวรและยั่งยืน ซึ่งจะถือได้ว่า เป็นความสำเร็จอย่างแท้จริงของการนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวไปสู่การปฏิบัติ

จังหวัดมหาสารคาม มีชุมชนต้นแบบด้านเศรษฐกิจพอเพียง ภายใต้โครงการพระราชดำริสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี จำนวน 5 แห่ง และ 5 ระยะ คือ ระยะที่ 1 เข้าร่วมโครงการฯ ปี พ.ศ. 2556 ได้แก่ บ้านหนองเผือก อ.วาปีปทุม ระยะที่ 2 เข้าร่วมโครงการฯ ปี พ.ศ. 2557 ได้แก่ บ้านดอนมัน อ.กันทรวิชัย ระยะที่ 3 เข้าร่วมโครงการฯ ปี พ.ศ. 2558 ได้แก่ บ้านเหล่าน้อย อ.เมือง ระยะที่ 4 เข้าร่วมโครงการฯ ปี พ.ศ. 2559 ได้แก่ บ้านห้วยทราย อ.บรบือ และระยะที่ 5 เข้าร่วมโครงการฯ ปี พ.ศ. 2560 ได้แก่ บ้านดงน้อย อ.นาหว้า โดยชุมชนต้นแบบด้านเศรษฐกิจพอเพียง ตามโครงการพระราชดำริสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี โดยกลุ่มเศรษฐกิจพอเพียงฯ มีวัตถุประสงค์เพื่อให้ประชาชนในถิ่นทุรกันดารได้น้อมนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในการดำรงชีวิต ให้สามารถพึ่งตนเองได้ และช่วยเหลือซึ่งกันและกันได้ คราวเรือนมีความมั่นคงทางอาหาร มีรายได้ มีอาชีพ มีคุณภาพชีวิตที่ดี ชุมชนมีความเข้มแข็งยั่งยืน สามารถปรับตัวต่อสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงได้

ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาชุมชนต้นแบบด้านเศรษฐกิจพอเพียง ระยะที่ 1, 3 และ 4 เพื่อต้องการทราบว่า ผู้นำชุมชนมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมากน้อยเพียงใด ผู้นำชุมชนมีพฤติกรรมในการดำรงชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของผู้นำชุมชนเป็นอย่างไร มีปัจจัยใดบ้างที่ส่งผลต่อพฤติกรรมในการดำรงชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของผู้นำชุมชน

และถอดบทเรียนเพื่อจะได้ทราบถึงแนวปฏิบัติที่ดี (Good practice) ของชุมชนต้นแบบที่มีการดำรงชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงอย่างยั่งยืนว่าเป็นอย่างไร

คำถามการวิจัย

1. ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของผู้นำชุมชนเป็นอย่างไร
2. พฤติกรรมในการดำรงชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของผู้นำชุมชนเป็นอย่างไร
3. มีปัจจัยใดบ้างที่ส่งผลต่อพฤติกรรมในการดำรงชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของผู้นำชุมชน
4. แนวปฏิบัติที่ดี (Good practice) ของชุมชนต้นแบบที่มีการดำรงชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงอย่างยั่งยืนเป็นอย่างไร

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของผู้นำชุมชน
2. เพื่อศึกษาพฤติกรรมในการดำรงชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของผู้นำชุมชน
3. เพื่อศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อพฤติกรรมในการดำรงชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของผู้นำชุมชน
4. เพื่อหาแนวปฏิบัติที่ดี (Good practice) ของชุมชนต้นแบบที่มีการดำรงชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงอย่างยั่งยืน

ขอบเขตของการวิจัย

1. **ขอบเขตด้านพื้นที่** : การศึกษาวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยทำการศึกษาเฉพาะผู้นำชุมชน บ้านหนองเผือก อำเภอลำดวน จังหวัดสุรินทร์ บ้านเหล่าน้อย อำเภอเมือง และบ้านห้วยทราย อำเภอศรีณรงค์ จังหวัดมหาสารคาม
2. **ขอบเขตด้านเวลา** : ดำเนินงานวิจัยในช่วงเดือนมกราคม 2561 ถึงเดือนมกราคม 2562
3. **ขอบเขตด้านเนื้อหา** : (1) ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของผู้นำชุมชน (2) พฤติกรรมในการดำรงชีวิตตามแนวปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของผู้นำชุมชนของผู้นำชุมชน (3) ปัจจัยที่ส่งผลต่อการดำรงชีวิตตามแนวปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของผู้นำชุมชน และ (4) แนวปฏิบัติที่ดีของชุมชนต้นแบบตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงอย่างยั่งยืน

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ได้ทราบระดับความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของผู้นำชุมชน
2. ได้ทราบระดับพฤติกรรมในการดำรงชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของผู้นำชุมชน
3. ได้ทราบปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมในการดำรงชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของผู้นำชุมชน
4. ได้แนวปฏิบัติที่ดี (Good practice) ของชุมชนต้นแบบที่มีการดำรงชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงอย่างยั่งยืน

นิยามศัพท์เฉพาะ

ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง หมายถึง ปรัชญาชี้ถึงแนวทางการดำรงชีวิตและปฏิบัติตนของประชาชน ผู้นำชุมชน ทุกระดับ ตั้งแต่ครอบครัว และชุมชน ในการดำรงชีวิตประจำวัน ให้ดำเนินไปในทางสายกลาง

ผู้นำชุมชน ในการวิจัยครั้งนี้ หมายถึง กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน อสม. และคณะกรรมการกลุ่มส่งเสริมเศรษฐกิจพอเพียง ปราชญ์ชาวบ้าน และคณะกรรมการหมู่บ้าน

พฤติกรรมในการดำรงชีวิต หมายถึง วิธีการดำเนินชีวิตของบุคคล โดยที่ลักษณะของพฤติกรรมต่างๆ จะเป็นตัวบ่งบอกถึงรูปแบบการดำเนินชีวิต แต่ละแบบพฤติกรรมในการเข้าสังคม ในการบริโภค การพักผ่อนหย่อนใจใช้เวลาว่าง และการแต่งตัว ล้วนเป็นส่วนประกอบของรูปแบบการดำเนินชีวิต รูปแบบการดำเนินชีวิตจะถูกดำเนินเป็น อุปนิสัย เป็นวิธีประจำที่กระทำสิ่งต่างๆ

ปัจจัยที่ส่งผลต่อพฤติกรรมในการดำรงชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง หมายถึง เจือปนหรือสาเหตุที่มีผลทำให้ผู้นำชุมชนได้น้อมนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในการดำรงชีวิต

แนวปฏิบัติที่ดี (Good practice) หมายถึง วิธีการดำเนินงานด้านเศรษฐกิจพอเพียงที่ดำเนินงานแล้วส่งผลให้เศรษฐกิจพอเพียงของหมู่บ้านประสบความสำเร็จตามเป้าหมายที่กำหนดไว้

สมมติฐานการวิจัย

การมีส่วนร่วมของผู้นำชุมชน ภาวะผู้นำของผู้นำชุมชน การได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานภายนอก การได้รับความรู้จากการอบรมหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง การบริหารจัดการของชุมชน และการได้รับงบประมาณสนับสนุน ส่งผลต่อพฤติกรรมในการดำรงชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของผู้นำชุมชน

บทที่ 2

ทบทวนวรรณกรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยเรื่องการพัฒนาพฤติกรรมในการดำรงชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของผู้นำชุมชนในระดับหมู่บ้าน ในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ คณะผู้วิจัยได้ทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

1. แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง
 - 1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง
 - 1.2 ความหมายของปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง
 - 1.3 แนวคิดเกี่ยวกับปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง
 - 1.4 ระดับของปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง
 - 1.5 กลไกการขับเคลื่อน และกระบวนการของปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง
 - 1.6 ความสอดคล้องของปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และหลักมัชฌิมาปฏิปทา

(ทางสายกลาง) ทางพระพุทธศาสนา

- 1.7 การประยุกต์ใช้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในระดับบุคคลและครัวเรือน
 - 1.8 สรุปภาพรวมของแนวคิดตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง
2. พฤติกรรมในการดำรงชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง
3. แนวปฏิบัติที่ดี (Good practice)
4. บริบทพื้นที่ในการวิจัย
5. ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
6. กรอบแนวคิดในการวิจัย

1. แนวคิด และทฤษฎีเกี่ยวกับปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชมหาราชของปวงชนชาวไทย ทรงห่วงใยและเอาพระทัยใส่ในปัญหาการพัฒนาประเทศไทย ทั้งทางด้านการพัฒนาสังคม การพัฒนาการเมือง และการพัฒนาเศรษฐกิจ ด้านการพัฒนาเศรษฐกิจพระองค์ทรงให้ความสำคัญต่อการพัฒนาเศรษฐกิจ ทั้งเศรษฐกิจภาคประชาชนและเศรษฐกิจภาคธุรกิจ สำหรับเศรษฐกิจภาคประชาชน พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเมื่อได้เสด็จขึ้นครองราชย์ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2498 ก็ทรงให้ความสนพระทัย และเน้นความสำคัญของระบบเศรษฐกิจแบบสหกรณ์ อันเป็นระบบเศรษฐกิจภาคประชาชน ซึ่งพระราชกรณียกิจที่ทรงริเริ่มพัฒนาโครงการได้เข้ามาเผยแพร่ในประเทศไทยตั้งแต่ปี พ.ศ. 2458 และมีการจดทะเบียนสหกรณ์เป็นแห่งแรกในประเทศไทยที่จังหวัดพิษณุโลกเมื่อ พ.ศ. 2459 ระบบเศรษฐกิจภาคประชาชนได้ยังประโยชน์ให้แก่ประชาชนที่มีฐานะยากจนถูกเอารัดเอาเปรียบตลอดเป็นเวลากว่า 90 ปี ต่อมา พ.ศ. 2537 เพื่อช่วยเหลือเศรษฐกิจภาคประชาชน พระองค์ได้พระราชทานมโนทัศน์ทฤษฎีใหม่แก่ประชาชน โดยเฉพาะในภาคการเกษตร หลังจากนำเสนอปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งพระราชทานเป็นพระบรมราโชวาท ครั้งแรกในปี พ.ศ. 2517 และได้รับการยกย่องจากองค์การสหประชาชาติว่าเป็นสุดยอดแห่งปรัชญาเศรษฐกิจโลกในปี พ.ศ. 2549

โดยนายโคฟี อันนัน เลขาธิการองค์การสหประชาชาติ ได้ทูลเกล้าถวายรางวัล The UNDP : Human Development Achievement Award แต่องค์พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เมื่อ 26 พฤษภาคม 2549 ณ พระราชวังไกลกังวล หัวหิน และได้กล่าวสดุดีพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวด้วยความภาคภูมิใจ ที่ได้มีโอกาสถวายรางวัลความสำเร็จสูงสุดด้านการพัฒนามนุษย์แต่พระองค์ท่าน และในนามสหประชาชาติยังได้ปณิธานที่จะส่งเสริมประสบการณ์ และนำแนวทางการปฏิบัติในการนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงอันทรงคุณค่าอย่างหาที่สุดมิได้ของพระองค์ท่านมาช่วยจุดประกายแนวคิดในปรัชญาดังกล่าวสู่นานาชาติต่อไป (วรเดช จันทรศร, 2554: 2)

ในการทบทวนวรรณกรรมเกี่ยวกับปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง มีรายละเอียดที่สำคัญในประเด็นต่างๆ ดังต่อไปนี้

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

ด้วยพระอัจฉริยภาพในการวิเคราะห์ปัญหา และพระปรีชาสามารถของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวในวิชาการแขนงต่าง ๆ ทั้งด้านวิทยาศาสตร์และสังคมศาสตร์ ทรงกำหนด “ยุทธศาสตร์” ในการแก้ปัญหาเศรษฐกิจของประเทศ โดยเฉพาะยุทธศาสตร์ที่สะท้อนออกมาเป็นโครงการต่าง ๆ ซึ่งมีทั้งโครงการวิจัยและค้นคว้าทดลอง ทรงเน้นการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน คือ ความพอมีพอกิน พอใช้ของ

ประชาชนส่วนใหญ่เป็นเบื้องต้นก่อนแล้วจึงค่อยสร้าง ค่อยเสริมความเจริญ และฐานเศรษฐกิจขั้นสูงขึ้นไป โดยลำดับต่อไป แนวพระราชดำริในเรื่องของโครงสร้างเศรษฐกิจนี้ ต่อมารู้จักกันในมโนทัศน์ว่า “เศรษฐกิจพอเพียง” หมายความว่า แนวทางการพัฒนาที่จะนำความมั่นคงและยั่งยืนมาสู่สังคมไทยนั้น จำเป็นจะต้องตั้งอยู่บนพื้นฐานของความพอเพียงทั้งในระดับบุคคล ครอบครัว ชุมชน และระดับประเทศ เป็นเบื้องต้น ก่อนพระองค์ทรงมีพระราชดำริว่า เศรษฐกิจธุรกิจเพียงอย่างเดียวนั้น ไม่สามารถทำให้คนไทยพึ่งตนเองได้และทรงเห็นว่า ถ้าหากเศรษฐกิจพอเพียงมีสัดส่วนเพียงร้อยละ 25 ของระบบเศรษฐกิจประเทศไทยจะมีความมั่นคง (ประดิษฐพงศ์ เอี่ยมเมธิสกุล, 2554 : 2)

เมื่อวันที่ 18 กรกฎาคม 2517 พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ได้มีพระบรมราโชวาทพระราชทานแก่นิสิตมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ มีใจความตอนหนึ่งว่า “...การพัฒนาประเทศจำเป็นต้องทำตามลำดับขั้น ต้องสร้างพื้นฐาน คือ ความพอมีพอกิน พอใช้ของประชาชนส่วนใหญ่เป็นเบื้องต้นก่อน โดยใช้วิธีการและอุปกรณ์ที่ประหยัดแต่ถูกต้องตามหลักวิชาการ เมื่อได้พื้นฐานเศรษฐกิจมั่นคง พร้อมพอสมควรและปฏิบัติได้แล้ว จึงค่อยสร้างเสริมความเจริญและฐานะ ทางเศรษฐกิจขั้นสูงโดยลำดับต่อไป หากมุ่งเน้นแต่จะสร้างความเจริญยกเศรษฐกิจขึ้นให้รวดเร็วแต่ประการเดียว โดยไม่ให้แผนปฏิบัติการสัมพันธ์กับสภาวะของประเทศและประชาชน โดยสอดคล้องด้วย ก็จะเกิดความไม่สมดุลในเรื่องต่าง ๆ ขึ้น ซึ่งอาจกลายเป็นความยุ่งยากล้มเหลวในที่สุด...” (นันทมนัส ประเสริฐศรี, 2552: 10-11)

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวพระราชทานแก่คณะบุคคลต่าง ๆ ที่เข้าเฝ้าถวาย พระพรชัยมงคล เนื่องในโอกาสวันเฉลิมพระชนมพรรษา วันที่ 5 ธันวาคม พ.ศ. 2540 ความตอนหนึ่งว่า “เศรษฐกิจพอเพียง ไม่ใช่เศรษฐกิจแบบค้าขายที่ฝรั่งเรียกว่า Trade Economy แต่เป็นเศรษฐกิจแบบที่เรียกว่า Self Sufficient Economy” ในส่วนของการปฏิบัติตามหลักการแห่งเศรษฐกิจพอเพียงนั้น พระองค์ตรัสว่าไม่ต้องการทั้งหมด แม้แต่ครั้งก็ไม่ต้อง อาจจะสักเศษหนึ่งส่วนสี่ก็อาจจะสามารถอยู่ได้ ดังพระราชกระแสที่ว่า “...หากพวกเราพร้อมใจกันทำสัก 1 ใน 4 ประเทศชาติของเราก็สามารถรอดพ้นจากวิกฤตได้...”

ต่อมาในวันที่ 4 ธันวาคม 2542 พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงมีพระราชดำรัสว่า “...คนเราถ้าพอใจในความต้องการ มันก็มีความโลภน้อย เมื่อมีความโลภน้อย ก็เบียดเบียน คนอื่นน้อย ถ้ามีความคิดอันนี้ มีความคิดว่าอะไรต้องเพียงพอ หมายความว่าซึ่งอธิบายว่า พอประมาณซื้อตรง ไม่โลภมาก คนเราก็คืออยู่เป็นสุข...” (รังสรรค์ มณีรัตน์, 2553 หน้า 24)

จากพระราชดำรัสดังกล่าวข้างต้น ถือได้ว่าเป็นข้อเสนอในการดำเนินกิจการทางเศรษฐกิจตามแนวทางของหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาอย่างแท้จริง โดยที่พระองค์ได้ทดลองปฏิบัติตามแนวคิดดังกล่าวอย่างเป็นรูปธรรมมาก่อนที่จะมีพระราชดำรัสในปี พ.ศ. 2517 แล้ว พระองค์ได้ทรงศึกษาค้นคว้าหารูปธรรมของรูปแบบที่ปฏิบัติได้จริง รูปแบบหนึ่งของเศรษฐกิจพอเพียง คือ การเกษตรทฤษฎีใหม่ และ

ได้นำเสนอรูปแบบดังกล่าวต่อพสกนิกรของพระองค์เป็นครั้งแรก เมื่อวันอาทิตย์ที่ 4 ธันวาคม 2537 ณ ศาลาดุสิตาลัย พระตำหนักจิตรลดารโหฐาน พระราชวังดุสิต หลังจากนั้นได้รับสั่งในเรื่องที่เกี่ยวข้องกันนี้ ต่อเนื่องติดต่อกันทุกปี จนเมื่อวันที่ 23 ธันวาคม พ.ศ. 2542 ก็ยังทรงมีพระราชกระแสรับสั่งในเรื่องดังกล่าว อันเป็นการแสดงให้เห็นอย่างเด่นชัดที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงมีพระราชประสงค์ที่จะให้มีการดำเนินกิจกรรมทางเศรษฐกิจของประเทศตามแนวพระพุทธศาสนา (อภิชัย พันธเสน, 2544)

จากที่กล่าวมาข้างต้น สามารถสรุปได้ว่า “ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง” มีความสำคัญเป็นอย่างยิ่งต่อโลกในยุคนี้ซึ่งผันผวนทางเศรษฐกิจ โดยเสนอแนวทางสำหรับการพัฒนาที่สมดุลและยั่งยืน ให้ความสำคัญต่อการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจที่มีคุณภาพ และมั่นคงมากกว่าการเติบโตแบบรวดเร็วที่ปราศจากการควบคุม โดยมีเรื่องความยั่งยืนเป็นหัวใจสำคัญ

มัลลิกา เหล็กกล้า (2553 : 26-28) ได้กล่าวว่า แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง มีความสำคัญต่อสังคมไทยในด้านต่าง ๆ ที่สำคัญ ดังนี้

1) ด้านเศรษฐกิจ

แนวทางเศรษฐกิจพอเพียงให้ความสำคัญกับกิจกรรมในทางเศรษฐกิจ 4 อย่าง คือ การผลิต การบริโภค การแลกเปลี่ยน และการจัดสรรผลตอบแทน

(1) การผลิต จะเน้นการใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ในท้องถิ่น และการใช้ภูมิปัญญาชาวบ้าน เพื่อให้เกิดความสมดุลทางธรรมชาติเป็นสำคัญและการพึ่งตนเอง

(2) การบริโภค จะมุ่งกำหนดขอบเขตความต้องการของมนุษย์ โดยใช้หลักศาสนาเป็นเครื่องมือสำคัญ เน้นความพอประมาณแก่ฐานะของตน

(3) การแลกเปลี่ยน จะเน้นความเป็นธรรม เน้นการรวมกลุ่มในการทำธุรกิจ เพื่อให้เกิดอำนาจทางการต่อรองเพิ่มขึ้น

(4) การจัดสรรค่าตอบแทน เป็นการจัดสรรค่าตอบแทนอย่างเป็นธรรมกับสมาชิกในสังคมทุกคน

2) ด้านสังคมและวัฒนธรรม

ระบบเศรษฐกิจพอเพียงจะเน้นให้ความสำคัญกับความมั่นคงของครอบครัว ชุมชน และประเทศชาติ ด้วยการสนับสนุนให้มีการรวมกลุ่มกันในการทำกิจกรรมต่าง ๆ ในสังคมเพื่อผลประโยชน์ร่วมกันของคนในสังคม

(1) การส่งเสริมศีลธรรมอันดีในสังคม เพื่อให้เกิดความสงบสุขความรักใคร่สามัคคีกันตามความเชื่อของแต่ละศาสนา

(2) การส่งเสริมการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการดำเนินชีวิต เป็นการเพิ่มมูลค่าของสินค้าในท้องถิ่นให้มากขึ้นช่วยให้มีรายได้เพิ่มขึ้น

(3) การส่งเสริมให้ใช้ทรัพยากรอย่างรู้คุณค่ามากที่สุด รวมถึงการสร้างจิตสำนึก ของสมาชิกในสังคมมีความรักและหวงแหนทรัพยากร เพื่อมิให้ใช้ได้นานและทำให้เกิดความยั่งยืนของการพัฒนา

(4) การส่งเสริมให้ประชาชนได้มีการศึกษาหาความรู้เพิ่มพูนทักษะต่าง ๆ อยู่เสมอ รู้เท่าทันของการเปลี่ยนแปลงของเทคโนโลยี มีเทคนิคในการพัฒนาตนเอง และแก้ไขปัญหาที่พบได้

(5) การส่งเสริมให้ใช้หลักธรรมของศาสนาใช้ในการดำเนินชีวิต มีความสุขพอเพียงทั้งกายและทางใจ โดยยึดทางสายกลาง คือ มัชฌิมาปฏิปทา จะทำให้เกิดความสงบสุขขึ้นในสังคม

3) ทางด้านการเมืองการปกครอง

เศรษฐกิจพอเพียงมีความสำคัญกับการเมืองการปกครองที่สำคัญ ดังนี้

(1) การมีส่วนร่วมในการปกครองของประชาชน เปิดโอกาสให้มีการรับฟัง ความคิดเห็นซึ่งกันและกัน ยอมรับในความคิดเห็นที่แตกต่างจากตน ใช้เหตุและผลในการตัดสินใจแก้ไขปัญหาความขัดแย้งที่เกิดขึ้นในสังคม นำมาซึ่งความสามัคคีปรองดองของคนในชาติ

(2) การให้ความสำคัญกับการพัฒนาชนบทมากขึ้น ให้คนส่วนใหญ่ที่อาศัยในชนบทห่างไกลมีชีวิตความเป็นอยู่ที่ไม่ขาดแคลน สามารถช่วยเหลือตนเองได้

(3) การที่เจ้าหน้าที่รัฐจะต้องมีคุณธรรมในการปกครองประชาชน มีความซื่อสัตย์สุจริต มีความอดทน และมีสติรอบคอบในการดำเนินงานต่าง ๆ อันส่งผลดีทำให้เกิด ความมั่นคงขึ้นในประเทศ

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 9 (พ.ศ. 2545 - 2549) ได้ัญเชิญ “ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง” มาเป็นปรัชญานำทางในการพัฒนาและบริหารประเทศ โดยให้ความสำคัญกับการพัฒนาที่สมดุล ทั้งด้านสังคม เศรษฐกิจ และสิ่งแวดล้อม เพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตของคนไทย โดยยึดหลักทางสายกลางเพื่อให้ประเทศรอดพ้นจากวิกฤต เน้นความยั่งยืนควบคู่ไปกับปรับเปลี่ยนกระบวนการวางแผนจากการดำเนินการ “โดยราชการ เพื่อประชาชน” เป็นการมี “ประชาชนเข้าร่วม” และแผนพัฒนา ฯ ฉบับที่ 10 (พ.ศ. 2550 - 2554) ยังคงน้อมนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาเป็นปรัชญานำทางในการพัฒนาและบริหารประเทศ ได้มีการวิเคราะห์สถานะทุนของประเทศใน 3 ทุน ได้แก่ ทุนทางเศรษฐกิจ ทุนทางสังคม และทุนทางทรัพยากรธรรมชาติ และวิเคราะห์บริบทการเปลี่ยนแปลงภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์ ให้ความสำคัญกับการเสริมสร้างความเข้มแข็งของทุน และการนำไปใช้ประโยชน์อย่างเกื้อหนุน ซึ่งกันและกัน พร้อมทั้งเสริมสร้างระบบโครงสร้าง กลไก และกระบวนการบริหารพัฒนาประเทศ ให้อยู่บนหลักธรรมาภิบาลและประชาธิปไตย เป็นภูมิคุ้มกันที่ดีสำหรับสังคมไทย

การพัฒนาประเทศในระยะแผนพัฒนา ฯ ฉบับที่ 11 (พ.ศ. 2555-2559) จึงมีแนวคิดที่มีความต่อเนื่องจากแนวคิดของแผนพัฒนา ฯ ฉบับที่ 9-10 อีกทั้งยังขับเคลื่อนให้บังเกิดผลในทางปฏิบัติที่ชัดเจนยิ่งขึ้นในทุกระดับ เพื่อให้การพัฒนาและบริหารประเทศเป็นไปบนทางสายกลาง เชื่อมโยงทุกมิติของการพัฒนาอย่างบูรณาการทั้งคน สังคม เศรษฐกิจ สิ่งแวดล้อมและการเมือง โดยมีการวิเคราะห้อย่าง “มีเหตุผล” และใช้หลัก “ความพอประมาณ” ให้เกิดความสมดุลระหว่างมิติทางวัตถุกับจิตใจของคนในชาติ ความสมดุลระหว่างความสามารถในการพึ่งตนเองกับการแข่งขันในเวทีโลก ความสมดุลระหว่างสังคมชนบทกับเมือง เตรียม “ระบบภูมิคุ้มกัน” ด้วยการบริหารจัดการความเสี่ยงให้เพียงพอพร้อมรับผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงทั้งภายนอกและภายในประเทศ ทั้งนี้ การขับเคลื่อนกระบวนการพัฒนาทุกขั้นตอน ต้องใช้ “ความรู้” ในการพัฒนาต่าง ๆ ด้วยความรอบคอบเป็นไปตามลำดับขั้นตอน และสอดคล้องกับวิถีชีวิตของสังคมไทย รวมทั้งเสริมสร้างศีลธรรมและสำนึกใน “คุณธรรม” จริยธรรมในการปฏิบัติหน้าที่และดำเนินชีวิตด้วย “ความเพียร” จะเป็นภูมิคุ้มกันที่ดีให้พร้อมเผชิญการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นทั้งในระดับปัจเจก ครอบครัว ชุมชน สังคม และประเทศชาติ (รังสรรค์ มณีรัตน์, 2553 : 25)

กล่าวได้ว่า ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง อันเนื่องมาจากพระราชดำริ เป็นสิ่งที่ทรงคุณค่าและเป็นประโยชน์มหาศาล ในการที่จะน้อมนำไปเป็นแนวทางในการพัฒนาที่ยั่งยืน สอดคล้องกับพุทธธรรมในพระพุทธศาสนา ทั้งในแง่ปรัชญาหลักการและแนวคิด ซึ่งปรัชญาดังกล่าวอยู่บนพื้นฐานของความเป็นจริงสามารถนำมาประยุกต์ใช้ได้ทุกเมื่อภายใต้กระแส การเปลี่ยนแปลงในยุคโลกาภิวัตน์

1.2 ความหมายของปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

ราชบัณฑิตยสถาน (2546 : 1) พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542 ได้ให้ความหมายว่า “เศรษฐกิจ หมายถึง งานอันเกี่ยวกับการผลิต การจำหน่ายแจก และการบริโภคใช้สอยสิ่งต่าง ๆ ของชุมชน”

สุรเกียรติ์ เสถียรไทย (2542) ได้กล่าวถึงเศรษฐกิจพอเพียงไว้ว่า เป็นปรัชญาของ การพัฒนาตามกระแสเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งมีฐานคิดที่สำคัญที่การพัฒนาคนในชุมชน ทั้งด้านเศรษฐกิจและสังคมควบคู่ไปกับการจรรโลงรักษาวัฒนธรรมชุมชน ทั้งนี้ การพัฒนาคนจะต้องเริ่มที่การพัฒนาความคิดและจิตใจของคน ให้รู้จักกิน รู้จักใช้ ตามอัตภาพและความจำเป็นในการดำเนินชีวิต”

สุเมธ ตันติเวชกุล (2541) ได้อธิบายความหมายของ เศรษฐกิจพอเพียงไว้ว่า เศรษฐกิจพอเพียงหมายถึง ความสามารถของชุมชนเมือง รัฐ ประเทศหรือภูมิภาคหนึ่ง ๆ ในการผลิตสินค้าและบริการทุกชนิดในการเลี้ยงสังคมนั้น ๆ ได้โดยไม่ต้องพึ่งพาปัจจัยต่าง ๆ ที่เราไม่ได้เป็นเจ้าของ และเศรษฐกิจพอเพียงในระดับบุคคล คือ ความสามารถในการดำรงชีวิตได้ อย่างไม่เดือดร้อน มีความเป็นอยู่อย่างประมาณตน

ตามฐานะ ตมอัตรภาพ และที่สำคัญไม่หลงไหลไปตามกระแสวัตถุนิยม มีอิสรภาพไม่พันธนาการอยู่กับสิ่งใด กล่าวโดยสรุปคือ หันกลับมายึดเส้นทางสายกลางในการดำรงชีวิต ที่ส่งผลให้สามารถพึ่งตนเองได้ โดยหลักการพึ่งตนเอง มีอยู่ด้วยกัน 5 ประการ คือ

- 1) ด้านจิตใจ ทำตนให้ตนเป็นที่พึ่งแห่งตน มีจิตสำนึกดี สร้างสรรค์ให้ตนเองและประเทศชาติโดยรวม มีจิตใจเอื้ออาทร ประณีประนอม เห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวมเป็นที่ตั้ง
- 2) ด้านสังคม แต่ละชุมชนต้องช่วยเหลือเกื้อกูลกัน เชื่อมโยงกันเป็นเครือข่ายชุมชนที่แข็งแรง อิสระ
- 3) ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ให้ใช้และจัดการอย่างฉลาดพร้อมทั้งหาทางเพิ่มคุณค่า โดยให้ยึดอยู่บนหลักการของความยั่งยืน
- 4) ด้านเทคโนโลยี จากสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงเร็ว เทคโนโลยีที่เข้ามาใหม่มีทั้งดีและไม่ดี จึงต้องแยกแยะอยู่บนพื้นฐานของภูมิปัญญาชาวบ้าน และเลือกใช้ที่สอดคล้องกับความต้องการและสภาพแวดล้อมของประเทศ และการพัฒนาจากภูมิปัญญาของเราด้วย
- 5) ด้านเศรษฐกิจ แต่เดิมนักพัฒนามักมุ่งที่การเพิ่มรายได้ และไม่มีกรมุงที่จะลดรายจ่ายในเวลาเช่นนี้ต้องปรับทิศทางใหม่ คือ ต้องมุ่งลดรายจ่ายก่อนเป็นสำคัญ และยึดหลักพออยู่ พอกิน พอใช้ หลังจากนั้นจึงคิดหารายได้ในลักษณะค่อยเป็นค่อยไปหลีกเลี่ยงจากการก่อหนี้โดยไม่มีผลตอบแทนที่คุ้มค่า และพยายามลดความเสี่ยงด้านต่าง ๆ

วรเดช จันทรศร (2554 : 10) กล่าวว่า เศรษฐกิจพอเพียงเป็นปรัชญาที่ชี้ถึงแนวการดำรงอยู่ และปฏิบัติตนของประชาชนในทุกระดับ ตั้งแต่ระดับครอบครัว ระดับชุมชน จนถึงระดับรัฐ ทั้งในการพัฒนาและบริหารประเทศให้ดำเนินไปในทางสายกลาง โดยเฉพาะการพัฒนาเศรษฐกิจ เพื่อให้ก้าวทันต่อโลกยุคโลกาภิวัตน์ ความพอเพียง หมายถึง ความพอประมาณ ความมีเหตุผล รวมถึงความจำเป็นที่จะต้อง มีระบบภูมิคุ้มกันในตัวที่ดีพอสมควรต่อการมีผลกระทบใด ๆ อันเกิดจากการเปลี่ยนแปลงทั้งภายในและภายนอก ทั้งนี้ จะต้องอาศัยความรอบรู้ ความรอบคอบ และความระมัดระวังอย่างยิ่งในการนำวิชาการต่าง ๆ มาใช้ในการวางแผนและการดำเนินการทุกขั้นตอน และขณะเดียวกันจะต้องเสริมสร้างพื้นฐานจิตใจ ของคนในชาติ โดยเฉพาะเจ้าหน้าที่ของรัฐ นักทฤษฎี และนักธุรกิจในทุกระดับให้มีจิตสำนึก คุณธรรม ความซื่อสัตย์สุจริต และให้มีความรอบรู้ที่เหมาะสม ดำเนินชีวิตด้วยความอดทน ความเพียร มีสติปัญญา และความรอบคอบ เพื่อให้สมดุลและพร้อมต่อการรองรับ การเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและ กว้างขวางทั้งด้านวัตถุ สังคม สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรม จากโลกภายนอกได้เป็นอย่างดี

อำพล เสนาณรงค์ (2550) กล่าวว่า วิชาพอเพียงเพื่อความยั่งยืนของชุมชนแนวความคิด และแนวปฏิบัติของเศรษฐกิจพอเพียง สามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้ทั้งคนเมืองและชนบท ทั้งคนรวย

และคนจน แต่จะเริ่มปฏิบัติมากขึ้นแตกต่างกันแล้วแต่พื้นฐานทางเศรษฐกิจและสังคมเดิม ของแต่ละคน สำหรับประชาชนในชุมชนชนบทนั้นส่วนใหญ่ยังมีอาชีพการเกษตรที่ยังคงพึ่งพาธรรมชาติ และผลิตหลายสิ่งหลายอย่างที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิตประจำวันอยู่มาก เช่น อาหาร สมุนไพร ที่อยู่อาศัย และเชื้อเพลิง เป็นต้น โดยถ้าเริ่มต้นจากเกษตรทฤษฎีใหม่ และค่อยๆ พัฒนาอาชีพ และตนเองตามลำดับ ประกอบกับการรับการสนับสนุนจากรัฐบาลในแนวทางที่ถูกต้องสอดคล้องกันก็จะทำให้ชุมชนมีความมั่นคงและยั่งยืนอย่างแน่นอน

เกษม วัฒนชัย (2550) ได้กล่าวถึง ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไว้ว่า เป็นปรัชญาของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ ทรงออกแบบมาเพื่อให้เป็นวิถีคิด วิถีปฏิบัติ กับบุคคล องค์กรชุมชนเพื่อให้เข้มแข็ง ไม่อ่อนแอ ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงชี้ให้เห็นถึงแนวทางการดำรงอยู่และปฏิบัติตนของประชาชนทุกระดับ ตั้งแต่ระดับครอบครัว ระดับชุมชนและระดับรัฐ ทั้งในการพัฒนาและบริหารประเทศ โดยการนำเอาหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงได้แก่ คุณธรรม ความพอประมาณ นิติธรรม มาใช้ในสังคม

จิรายุ อิศรางกูร ณ อยุธยา (2549) ให้ความเห็นเห็นว่าปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ แท้จริงแล้วมีความหมายที่กว้างขวาง มีได้จำกัดอยู่ที่ความเพียงพอในการบริโภค แต่หมายถึงความพอดีในการเลือกดำเนินชีวิตในแนวทางที่เหมาะสมกับสภาพของแต่ละบุคคล และสามารถประยุกต์ใช้ได้ทั้งในชีวิตส่วนตัว ในครอบครัว ไปจนถึงการกำหนดนโยบายขององค์กรหรือนโยบายของชาติ ไม่ใช่สูตรสำเร็จที่ทุกคนทุกกรณีจะนำไปใช้ในลักษณะเดียวกันหมด แต่เป็นแนวคิดหลักที่จะต้องนำไปประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมกับสภาพการณ์ของแต่ละคน แต่ละกรณี โดยพิจารณาถึงเหตุผลปัจจัยสำคัญต่างๆ และคำนึงถึงผลที่จะตามมาอย่างรอบคอบ

สุเมธ ตันติเวชกุล (2547) กล่าวถึงความหมายเศรษฐกิจพอเพียงในทัศนะของ ดร.สุเมธ ตันติเวชกุล เป็นปรัชญาว่าด้วย การวางรากฐานอันมั่นคง ยั่งยืนของบุคคลและสังคม โดยไม่จำกัดเฉพาะเกษตรกรเท่านั้น หากแต่ผู้ประกอบการอาชีพอื่นๆ สามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้เพื่อสร้างความเข้มแข็ง ยั่งยืนให้แก่ฐานรากของตนเองได้ ยิ่งกว่านั้น ยังกล่าวถึง ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ในฐานะระบบเศรษฐกิจที่สามารถอุ้มชูตนเองได้ในระดับพื้นฐานโดยไม่เดือดร้อน จึงจะสามารถสร้างความเจริญก้าวหน้า และฐานะทางเศรษฐกิจขั้นสูงต่อไปได้

โดยมีความเห็นตั้งอยู่บนพื้นฐานของแนวคิดในการสร้างความเข้มแข็งและยั่งยืนให้กับฐานรากของบุคคล โดยยึดหลักสายกลางในการดำเนินชีวิต บนวิถีแห่งความใฝ่หาความรู้ เพื่อพัฒนาตนเองไปสู่การดำเนินชีวิตด้วยปัญญา บนฐานของการเรียนรู้ อันจะนำพาสังคม และประเทศไทยไปสู่การพัฒนาอย่างบูรณาการ โดยอาศัยฐานทรัพยากรท้องถิ่นและการมีส่วนร่วมของชุมชน บนพื้นฐานของสังคมของการเรียนรู้และพอเพียง เพื่อสร้างความสามารถในการพึ่งตนเองโดยประกอบด้วย

1) พึ่งตนเองทางจิตใจ มีจิตใจที่เข้มแข็งไม่ท้อแท้แม้ประสบความล้มเหลว หรือความยากลำบาก

- 2) พึ่งตนเองทางสังคม ช่วยเหลือเกื้อกูลภายในสังคม
- 3) พึ่งตนเองทางทรัพยากรธรรมชาติ ทั้งทรัพยากรสังคมและเศรษฐกิจ
- 4) พึ่งตนเองทางเทคโนโลยี วิจัยและพัฒนาเทคโนโลยีที่เหมาะสมกับภูมิประเทศและสังคมไทย
- 5) พึ่งตนเองทางเศรษฐกิจ สามารถอยู่ได้ด้วยตนเองในระดับเบื้องต้น ซึ่งจะสามารถนำไปสู่การพัฒนาประเทศในระดับมหัพภาคต่อไปได้

ในการจะทำให้เกิดผลดังกล่าว บุคคลต้องลดละความฟุ้งเฟ้อ ประกอบอาชีพด้วยความสุจริต การแสวงหาผลประโยชน์ที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของจริยธรรม ปฏิบัติตนในทางดี และไม่หยุดนิ่งที่จะใฝ่หาความรู้ เพื่อหาหนทางให้ตนเองหลุดพ้นจากความทุกข์ยากที่เป็นอยู่ได้

ประเวศ วะสี (2549) ซึ่งได้มองปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมีลักษณะเป็นเศรษฐกิจสายกลาง หรือเศรษฐกิจแบบมัชฌิมาปฏิปทาที่เชื่อมโยง สัมพันธ์กับความเป็นครอบครัว ชุมชน วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อม เป็นเศรษฐกิจที่บูรณาการเชื่อมโยงชีวิตจิตใจ สังคม สิ่งแวดล้อม และความเป็นประชาสังคม ดังนั้น จึงอาจเรียกชื่อปรัชญาแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงได้ในชื่ออื่นๆ เช่น เศรษฐกิจพื้นฐาน เศรษฐกิจดุลยภาพ เศรษฐกิจบูรณาการ หรือเศรษฐกิจศีลธรรม เศรษฐกิจพอเพียง จึงมีความหมายความพอเพียงอย่างน้อย 7 ประการ คือ

- 1) พอเพียงสำหรับทุกคน ทุกครอบครัว ไม่ใช่เศรษฐกิจที่ทอดทิ้งกัน
- 2) จิตใจพอเพียง รักเอื้ออาทรผู้อื่น
- 3) สิ่งแวดล้อมพอเพียง อนุรักษ์ และเพิ่มพูนสิ่งแวดล้อมที่จะเป็นพื้นฐานในการประกอบอาชีพ
- 4) ชุมชนเข้มแข็งพอเพียง รวมตัวกันแก้ไขปัญหาต่างๆ เช่น ปัญหาสังคม ปัญหาความยากจน หรือปัญหาสิ่งแวดล้อม
- 5) ปัญญาพอเพียง เรียนรู้ร่วมกัน เท่าทันกับการเปลี่ยนแปลงของโลก
- 6) ตั้งอยู่บนพื้นฐานวัฒนธรรมพอเพียง เพราะเศรษฐกิจที่สัมพันธ์อยู่กับสิ่งแวดล้อม จึงจะเป็นเศรษฐกิจที่มั่นคง
- 7) มีความมั่นคงพอเพียง ไม่ผันผวนอย่างรวดเร็วจนกระทั่งมนุษย์ไม่สามารถรับได้

ดังนั้น ในความเห็นของ ประเวศ วะสี เศรษฐกิจพอเพียงยังมีลักษณะเด่น ทางเศรษฐกิจแบบพึ่งพาและพึ่งพิงซึ่งกันและกัน ทั้งระบบความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับมนุษย์ และมนุษย์กับธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม สิ่งที่สะท้อนให้เห็นได้ชัดเจนคือกิจกรรมทางเศรษฐกิจที่เกิดขึ้นจะอยู่บนรากฐานของวัฒนธรรม

ชุมชนดั้งเดิมที่มีการประยุกต์ เช่น การทำเกษตรแบบผสมผสาน งานหัตถกรรมและภูมิปัญญาพื้นบ้าน การแปรรูปผลผลิตทางการเกษตร โดยมีการจัดการในลักษณะของกลุ่ม กองทุน หรือองค์กรชุมชน และสิ่ง ที่เรียกว่า “ประชาคม” ซึ่งเชื่อว่าเป็นกระบวนการทางสังคมที่มีความเข้มแข็ง นอกจากนี้ยังชี้ให้เห็นถึง ความล้มเหลวของ “เศรษฐกิจแบบแยกส่วน” ที่เน้นแต่คุณค่าของเงินตรา ละเลยมิติและคุณค่าทางจิตใจ วัฒนธรรม และสถาบันครอบครัว ชุมชนและสถาบันทางสังคม จนนำไปสู่ความล่มสลายในที่สุด การแก้ไข คือการกระตุ้นให้เกิดการเปลี่ยนวิธีคิด การสร้างสิ่งที่เรียกว่า “สำนึกสาธารณะ” ของผู้คนในสังคม

เสนห์ จามริก (2541) ได้กล่าวถึง ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในกระแสโลกาภิวัตน์ว่า โดยรวมความแล้วในระดับหลักการและอุดมการณ์ “เศรษฐกิจพอเพียง” เป็นหลักความคิดที่สื่อ ความหมายความสำคัญเป็นหลักการนำเพื่อสร้างระเบียบเศรษฐกิจใหม่ของอนาคต ไม่เฉพาะสำหรับ “ระเบียบวาระแห่งชาติ” เท่านั้นแต่ของโลกด้วย เป็นการกระตุ้นให้เกิดจิตสำนึกหรือพื้นและทบทวนหลัก ทฤษฎีเศรษฐกิจสังคมต่างๆ ว่ากันตั้งแต่ นิยามความหมายของ “เศรษฐกิจ” ซึ่งโดยสาระมีความหมายเพื่อ สนองความต้องการพื้นฐานของมนุษย์ภายใต้ความจำกัดของทรัพยากร ไม่ใช่เป็นเพียงเรื่องของธุรกิจเพื่อ แข่งขันช่วงชิงแสวงผลกำไรสูงสุด

1. รื้อฟื้นทบทวนเรื่องความจำเป็นที่จะแยกแยะให้ชัดเจนระหว่าง “การพัฒนา” ซึ่งหมายถึงยกฐานะ คนส่วนใหญ่ หรือคนทั้งหมด ถ้าเป็นไปได้ กับ “การเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ” ซึ่งมุ่งยึดถือแต่ตัวเลขการ เพิ่มอัตราปริมาณรายได้เงินตราเป็นใหญ่

2. ทบทวนเรื่องของคนและคุณค่าของคนที่พึงมีโอกาสเรียนรู้พัฒนาขีดความสามารถพึ่งตนเอง

3. เรื่องของทุน ซึ่งไม่ใช่หมายถึงแต่เฉพาะเงินตราที่สมมติขึ้น หากโดยสาระ รวมความไปถึง ต้นทุนของชีวิตและสังคม คือ คน ธรรมชาติและนิเวศ

4. เรื่องของตลาดซึ่งจะต้องถูกตีกรอบของสำนึกแห่งธรรมะ ดังที่ อดัม สมิท ศาสตราแห่งลัทธิ เศรษฐกิจเสรีเอง เคยเตือนเอาไว้เมื่อกว่าสองร้อยปีก่อน และตลาดจะเสรีก็แต่ภายในกรอบเช่น วนั้น

5. เรื่องของวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ซึ่งไม่ใช่เป็นเพียงศาสตราวุธเพื่อเป็นนายเหนือ ธรรมชาติ และเพื่อนมนุษย์ด้วยกัน หากแต่พึงตั้งอยู่บนพื้นฐานของความเคารพยอมรับในคุณค่าของมนุษย์ และธรรมชาติ

6. เรื่องของการบริโภคที่พึงอยู่ในขอบข่ายของความจำเป็นและคุณประโยชน์ต่อชีวิตและความ ยั่งยืนของทรัพยากรธรรมชาติและนิเวศ ไม่ใช่ “ยังมีให้บริโภคมากเท่าใด ก็ยิ่งมีความสุขมากเท่านั้น” ตาม วาทะล่าสุดของนักเศรษฐศาสตร์ไทย และทบทวนเรื่องของวิถีการพัฒนาเศรษฐกิจซึ่งพึงเป็นไปอย่างสมดุล เพื่อการเรียนรู้พึ่งตนเองและพิทักษ์รักษาระบบชีวิตนิเวศทั้งหลายทั้งปวงเหล่านี้ย่อมสัมพันธ์เชื่อมโยงกัน

อยู่ในขอบข่ายความหมายของ “เศรษฐกิจพอเพียง” ในฐานะเป็นหลักการนำกระบวนการสังคมไปสู่ระเบียบเศรษฐกิจใหม่ของโลก ซึ่งสังคมไทยมีส่วนร่วมในสถานะของสังคมอิสรชน

อภิชัย พันธเสน (2546) ได้สังเคราะห์ “เศรษฐกิจพอเพียง: ในมุมมองของนักเศรษฐศาสตร์” โดยคำนึงถึงบริบททางเศรษฐกิจการเมืองและสังคม ณ แต่ละเวลาต่างๆ โดยพบว่า นักเศรษฐศาสตร์ให้ความหมายเศรษฐกิจพอเพียง ออกเป็นกลุ่มใหญ่ด้วยกันคือ

กลุ่มที่หนึ่ง มองว่าเป็นแนวคิดที่อยู่เหนือแนวคิดเศรษฐศาสตร์ พิจารณาจากข้อสมมุติทางเศรษฐศาสตร์ที่ว่าความต้องการของมนุษย์ไม่มีที่สิ้นสุด จึงสรุปแนวคิดพื้นฐานทางเศรษฐศาสตร์เป็นเรื่องที่เกี่ยวกับความไม่พอดี การอธิบายความหมายของเศรษฐกิจพอเพียงในส่วนของความพอประมาณ จึงไม่สามารถใช้อธิบายในกรอบความหมายของดุลยภาพ ในวิชาเศรษฐศาสตร์ได้ ดังนั้นจึงเป็นเรื่องของต้นทุนทางสังคมและวัฒนธรรม ภูมิปัญญาและองค์ความรู้ที่มีพื้นฐานมาจากวัฒนธรรมชุมชน และเป็นพื้นฐานของระบบเศรษฐกิจของสังคมไทย และเป็นการประยุกต์นำศาสนามาเป็นแนวทางการดำเนินชีวิตเพื่อลดความอยากลงมาสู่ความพอดีหรือดุลยภาพ

กลุ่มที่สอง มองว่าปรัชญาแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงมีส่วนประกอบที่สำคัญสามส่วนที่เกี่ยวข้องกันและจะขาดซึ่งส่วนใดส่วนหนึ่งมิได้ คือ ความพอดี ความเสี่ยง และการพึ่งตนเอง โดยความพอดีในที่นี้มีความหมายใกล้เคียงกันกับความหมายดุลยภาพ (Equilibrium) ในทางเศรษฐศาสตร์ แต่เน้นดุลยภาพที่เป็นพลวัต (Dynamic) คือ มีการปรับตัวอยู่ตลอดเวลา ขึ้นอยู่กับสถานการณ์และความเหมาะสมของแต่ละบุคคลในส่วนที่เกี่ยวกับความเสี่ยง คือ การสร้างภูมิคุ้มกันให้ปลอดภัยจากความแปรผันมากที่สุด และมีลักษณะที่ยั่งยืน (Sustainability) การพึ่งตนเอง คือ การพยายามเพิ่มขีดความสามารถในการควบคุมปัจจัยเสี่ยงที่ก่อให้เกิดความไม่แน่นอนต่างๆ ในส่วนที่แต่ละคนสามารถควบคุมได้ด้วยตัวเองให้มากที่สุด โดยใช้สติ ความรู้ และความเพียร ดังนั้นจึงสรุปว่าสิ่งที่กำกับความพอดี คือ ความเสี่ยง และสิ่งที่กำกับความเสี่ยง คือ การพึ่งตนเอง อาจกล่าวได้ว่า นักเศรษฐศาสตร์กลุ่มนี้จัดให้ปรัชญาแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงอยู่ในระดับเดียวกับวิชาเศรษฐศาสตร์

กลุ่มที่สาม เป็นกลุ่มที่มีความเห็นว่า แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงเป็นแนวคิดที่สอดคล้องกับแนวคิดเศรษฐศาสตร์กระแสหลัก เพราะเป็นการดำเนินกิจกรรมทางเศรษฐกิจ ภายใต้ข้อจำกัดของรายได้ (Budget constraint ประกอบกับการใช้แนวทางในการบริหาร ความเสี่ยง (Risk management) ที่มีการกระจายความเสี่ยงอย่างสมดุล โดยจะคำนึงถึงการแลกเปลี่ยนกับประสิทธิภาพ กล่าวคือ หากไม่พึ่งพาภายนอกมาก ก็สามารถลดความเสี่ยงได้มากอาจจะเสียโอกาสที่จะได้รับประโยชน์ในแง่ของประสิทธิภาพที่ได้รับเพิ่มขึ้น จากการเน้นความชำนาญเฉพาะอย่าง กลุ่มนี้ให้ข้อสังเกตว่า การพึ่งพิงตนเองนั้น อาจทำให้สูญเสียโอกาสที่จะได้รับประสิทธิภาพที่เกิดจากการเน้นความชำนาญเฉพาะอย่าง การพึ่งตนเองในทัศนะของนักเศรษฐศาสตร์กลุ่มนี้ จึงหมายถึง ความสามารถในการควบคุมปัจจัยเสี่ยงต่างๆ เพื่อลดความเสี่ยงลงให้ได้มากที่สุด และเห็นว่า แม้จะมีการติดต่อค้าขายกับภายนอกและต่างประเทศ หรือการใช้เทคโนโลยีต่างประเทศ หากสามารถควบคุมและรู้เท่าทัน ก็ยังถือว่าเป็นการพึ่งตนเอง เพื่อให้เกิดความพอเพียง

ประกอบกับการที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เน้นการให้น้ำหนักแก่ความเสี่ยงด้านล้าง ที่จะช่วยให้กลุ่มที่มีอำนาจต่อรองต่ำสามารถเผชิญและรับแรงกระแทกจากการเปลี่ยนแปลงสถานะแวดล้อมได้อันจะส่งให้ระบบเกิดเสถียรภาพ

นอกจากนี้ (อภิชัย พันธเสน, 2546) ได้อธิบายการนิยามความหมายของนักเศรษฐศาสตร์กลุ่มต่างๆ ถึง ความครอบคลุม ในมิติต่างๆ ยังชี้ให้เห็นว่าแท้จริงแล้วแนวคิดปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง เชื่อมโยงกับคำสอนของพระพุทธเจ้าเรื่อง “ทางสายกลาง” โดยได้กล่าวว่าแนวคิดของปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงดังกล่าวแตกต่างกันอย่างสิ้นเชิงในความหมายของการสร้างความพอใจสูงสุด (Utility maximization) ตามกรอบแนวคิดของเศรษฐศาสตร์ตะวันตกหรือเศรษฐศาสตร์กระแสหลัก ทั้งนี้เพราะถ้าพิจารณาจากมุมมองของพุทธเศรษฐศาสตร์ อัตลประโยชน์ หรือ Utility ในความหมายที่เข้าใจได้ง่ายแบบพุทธ ก็คือ “กิเลส” การเน้นอรรถประโยชน์สูงสุดก็คือการเน้นการมีกิเลสหรือการสนองกิเลสให้มากที่สุด ซึ่งเป็นสาเหตุสำคัญของปัญหาเศรษฐกิจโลกที่เป็นอยู่ในปัจจุบันองค์ประกอบของเศรษฐกิจพอเพียง ในเรื่องความมีเหตุผลว่า ไม่สามารถนำแนวคิดทางเศรษฐศาสตร์ในเรื่องความมีเหตุผลมาเทียบเคียงได้ โดยกล่าวว่า “ข้อสมมติฐานที่ว่ามนุษย์มีเหตุผลเป็นข้อสมมติฐานที่ไม่ถูกต้อง เพราะในความเป็นจริงมนุษย์เกิดมาพร้อมกับความไม่รู้ หรือ “อวิชชา” ต่อเมื่อมนุษย์สามารถพัฒนาปัญญาเพิ่มขึ้นตามลำดับ อวิชชาหรือความไม่รู้จะค่อยๆ ลดลง และเมื่อนั้นมนุษย์ก็จะมีเหตุผลมากขึ้นจะสอดคล้องกับการตั้งข้อสมมติฐานว่ามนุษย์มีเหตุผล”

ธันวา จิตต์สงวน (2550) อ้างในสารานุกรมสำหรับเยาวชน ถึงการประยุกต์ใช้หลักเศรษฐกิจพอเพียงในสังคมไทย ไว้ว่า การเชื่อมโยงปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงกับสังคมไทย ที่เห็นเป็นรูปธรรมอย่างชัดเจนที่สุด คือ กระบวนการในการสร้าง “ชุมชนเข้มแข็ง” ซึ่งหมายถึง ชุมชนที่มีสมาชิกเต็มไปด้วยจิตสำนึกสาธารณะร่วมกัน มีความเอื้ออาทร คุณธรรมและเมตตาธรรมทุกคนมีส่วนร่วมในการวางแผนพัฒนาชุมชน บนพื้นฐานศักยภาพและการพึ่งพาตนเองของชุมชนเพื่อให้บรรลุเป้าหมาย คือเกิดการสมดุล มั่นคง และยั่งยืน ด้วยเหตุที่ว่าหากชุมชนมีความเข้มแข็งแล้ว ก็หมายถึงปัจเจกชน ในระดับจุลภาค ย่อมมีทั้งปริมาณและคุณภาพที่จะสร้างความเจริญเติบโตในระดับมหภาคได้ แต่ถ้าชุมชนไม่มีความเข้มแข็งก็ยากลำบากในการพัฒนาและสรุปว่าการประยุกต์ใช้ปรัชญาเศรษฐกิจของเศรษฐกิจพอเพียง ในการพัฒนาการเกษตรและชนบท รวมทั้งในภาคส่วนอื่นๆ ของสังคมไทย ทำให้เสมือนเกิดการ “ทบทวนและปรับเปลี่ยน” ครั้งสำคัญในบริบทต่างๆ ของกระบวนการคิดและกระบวนการปฏิบัติ ในแนวทางการพัฒนาสังคมไทยโดยรวม ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเปรียบเสมือนแสงประทีปที่ส่องสว่างให้ปวงชนได้แลเห็นหนทางที่จะก้าวเดินไปข้างหน้าอย่างถูกต้องและเหมาะสม

กล่าวโดยสรุป การเปลี่ยนแปลงหรือการพัฒนาแนวคิดและแนวปฏิบัติที่เกิดขึ้นจากการประยุกต์ใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง แบ่งออกเป็นประเด็นหลักทางวิชาการที่สำคัญได้ 5 ข้อ ดังนี้คือ

1) เปลี่ยนแนวทางการแก้ไขปัญหา โดยเปลี่ยนจากการเน้นการพึ่งพาทุน เทคโนโลยี และความช่วยเหลือจากภายนอกเป็นการพยายามพึ่งพาตนเอง โดยใช้ภูมิปัญญาและทรัพยากรที่มีในท้องถิ่นเป็นหลัก เพื่อฟื้นฟูทุนในลักษณะต่างๆ ในชุมชนขึ้นมาให้เข้มแข็ง จากนั้นจึงค่อยๆ ขยายตัวออกไปในลักษณะของการพัฒนาจากภายในสู่ภายนอก (Inside-Out)

2) เปลี่ยนระบบกลไกการทำงาน เปลี่ยนจากการเร่งพัฒนาเศรษฐกิจทุกระดับในคราวเดียวกันมาเป็นกระบวนการพัฒนาเศรษฐกิจเป็นลำดับไปใน 3 ขั้นตอน ตามแนวทฤษฎีใหม่ จากระดับจุลภาคคือครัวเรือนไปสู่ระดับมหัพภาคคือสังคมส่วนรวม เพื่อพัฒนาที่เจริญเติบโตอย่างยั่งยืนและมั่นคงที่มีความชัดเจนอย่างไม่เคยปรากฏในตำราวิชาการใดๆ มาก่อน

3) เปลี่ยนโครงสร้างความสัมพันธ์เป็นการเปลี่ยนความสัมพันธ์ของเกษตรกรที่มีองค์กรภาครัฐและองค์กรภายนอกจากลักษณะการให้และการรับ มาเป็นลักษณะความสัมพันธ์แบบพันธมิตรที่เน้นการทำงานแบบมีส่วนร่วม เรียนรู้ร่วมกัน ใช้เหตุผลและความรู้ในการตัดสินใจ และมีความสมานฉันท์ รู้รักสามัคคีด้วยกันทุกฝ่าย

4) เปลี่ยนเป้าหมายในการพัฒนาสังคม โดยการเปลี่ยนจากการเร่งสร้างรายได้และความมั่งคั่งเป็นตัวเงินมาสร้างมาเป็นการสร้างความพอเพียงและความมั่นคงของบุคคล ชุมชน สังคม ตลอดจนระบบ สิ่งแวดล้อมที่เกี่ยวข้องเพื่อบรรลุเป้าหมายแห่งการพัฒนาที่ยั่งยืนอย่างแท้จริง

5) เปลี่ยนอุดมการณ์แห่งความคิดทางเศรษฐศาสตร์ เป็นการเปลี่ยนอุดมการณ์จากการสร้างความพอใจสูงสุดในการได้รับเพิ่มขึ้นของแต่ละบุคคล มาเป็นการสร้างความสุขพอใจจากการได้ให้แก่ผู้อื่นบ้าง เป็นความสุขที่เกิดจากการมีความเมตตากรุณา และเอื้ออาทรแบ่งปันความสุขร่วมกันในสังคมมากกว่าความสุขจากการเพิกเฉยละเลยต่อเพื่อนร่วมสังคมโดยทั่วไป

สุรเกียรติ์ เสถียรไทย (2542) ได้กล่าวว่าถึงเศรษฐกิจพอเพียง ว่าเป็นหลักปรัชญาของการพัฒนาตามกระแสเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งมีฐานคิดสำคัญที่การพัฒนาคนในชุมชน ทั้งด้านเศรษฐกิจและสังคมควบคู่ไปกับการจรรโลงรักษาวัฒนธรรมชุมชน ทั้งนี้การพัฒนาคนจะต้องเริ่มที่การพัฒนาความคิดและจิตใจของคนให้รู้จักกินรู้จักใช้ตามอัตภาพและความจำเป็นในการดำรงชีวิต

สุนทร กุลวัฒน์วรพงศ์ (2544) สรุปเศรษฐกิจพอเพียง หรือระบบเศรษฐกิจที่พึ่งตนเองได้ตามแนวพระราชดำริ ไว้ว่า คือการหันกลับมายึดทางสายกลางในการดำรงชีวิต หลักการพึ่งตนเอง อาจแยกแยะโดยยึดหลักสำคัญอยู่ 5 ด้านคือ

- 1) ด้านจิตใจ ทำตนให้เป็นที่พักพิงตนเอง มีจิตสำนึกที่ดี สร้างสรรค์ ให้ตนเองและชาติโดยรวม มีจิตใจเอื้ออาทร ประณีประนอม เห็นประโยชน์ส่วนรวมเป็นที่ตั้ง
- 2) ด้านสังคม แต่ละชุมชนต้องช่วยเหลือเกื้อกูลกัน เชื่อมโยงกัน เป็นเครือข่ายชุมชนที่เป็นแรง เป็นอิสระ
- 3) ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ใช้ให้และจัดการอย่างฉลาด พร้อมทั้งหาทางเพิ่มมูลค่าโดยยึดอยู่บนหลักการของความยั่งยืน
- 4) ด้านเทคโนโลยี จากสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงรวดเร็ว เทคโนโลยีที่เข้ามาใหม่มีทั้งดีและไม่ดีจึงต้องแยกแยะบนพื้นฐานของภูมิปัญญาชาวบ้านและเลือกใช้เฉพาะที่สอดคล้องกับความต้องการตามสภาพแวดล้อม และควรพัฒนาเทคโนโลยีจากภูมิปัญญาเราเอง
- 5) ด้านเศรษฐกิจ แต่เดิมนักพัฒนามักมุ่งที่การเพิ่มรายได้ และไม่มีที่ลดรายจ่ายในภาวะที่เศรษฐกิจวิกฤต เช่น เวลานี้จึงต้องปรับทิศทางการพัฒนาใหม่ คือต้องมุ่งลดรายจ่ายก่อนเป็นสำคัญโดยยึดหลักพออยู่ พอกิน พอใช้

เศรษฐกิจพอเพียงเป็นการดำเนินกิจกรรมทางเศรษฐกิจ ในการบริหาร ความเสี่ยง (Risk management) ที่มีการกระจายความเสี่ยงอย่างสมดุล โดยจะคำนึงถึงการแลกเปลี่ยนกับประสิทธิภาพ กล่าวคือ หากไม่พึงพาภายนอกมาก ก็สามารถลดความเสี่ยงได้มากอาจจะเสียโอกาสที่จะได้รับประโยชน์ในแง่ของประสิทธิภาพที่ได้รับเพิ่มขึ้น การพึ่งพิงตนเองนั้น อาจทำให้สูญเสียโอกาสที่จะได้รับประสิทธิภาพที่เกิดจากการเน้นความชำนาญเฉพาะอย่าง เพื่อลดความเสี่ยงลงให้ได้มากที่สุด และเห็นว่า การใช้เทคโนโลยีต่างประเทศ หากสามารถควบคุมและรู้เท่าทัน ก็ยังถือว่าเป็นการพึ่งตนเอง เพื่อให้เกิดความพอเพียง ประกอบกับการที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เน้นการให้น้ำหนักแก่ความเสี่ยงด้านล่าง ที่จะช่วยให้กลุ่มที่มีอำนาจต่อรองต่ำสามารถเผชิญและรับแรงกระแทกจากการเปลี่ยนแปลงสถานะแวดล้อมได้ (นภาพร เวชกามา และคณะ, 2558: 8-15)

จากนิยามและความหมายที่กล่าวมาข้างต้น อาจสรุปได้ว่า “ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง” หมายถึง แนวทางการดำรงอยู่และปฏิบัติตนของประชาชนในทุกระดับ ตั้งแต่ระดับครอบครัว ชุมชน จนถึงระดับชาติ ทั้งในการพัฒนาและการบริหารประเทศให้ดำเนินไปในทางสายกลาง เป็นแนวทางที่เน้นความสมดุล ความพอประมาณ ความมีเหตุผล ความสำนึกในคุณธรรม ความมีภูมิคุ้มกันที่ดีในตัว ที่จะต่อต้านและลดผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ จากกระแสโลกาภิวัตน์

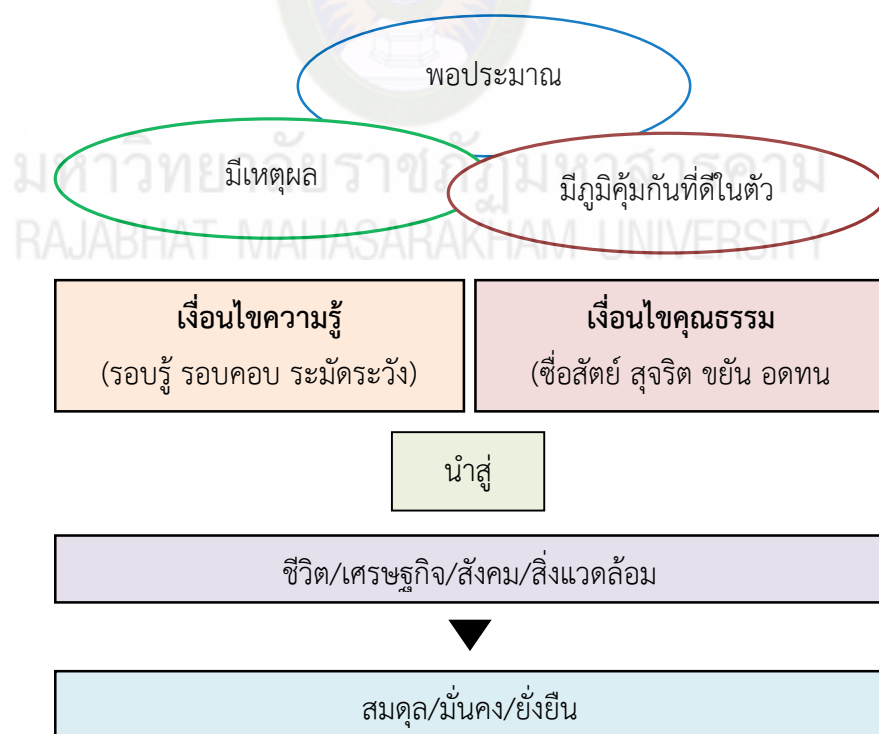
1.3 แนวคิดเกี่ยวกับปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

นัยสำคัญของแนวคิดเกี่ยวกับปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง มีองค์ประกอบหลักอยู่ 3 ประการ ได้แก่

ประการที่หนึ่ง ยึดหลักการ “ตนเป็นที่พึ่งแห่งตน” โดยมุ่งเน้นผลผลิตให้เพียงพอกับความ ต้องการบริโภคในครัวเรือนเป็นอันดับแรกเมื่อเหลือพอจากการบริโภคแล้ว จึงผลิตเพื่อการค้าเป็นอันดับ รองลงมา

ประการที่สอง ให้ความสำคัญกับการรวมกลุ่มของชาวบ้านเป็นผู้ดำเนินกิจกรรม ทางเศรษฐกิจ ต่าง ๆ ให้หลากหลาย พัฒนาให้เข้มแข็ง เมื่อเป็นเช่นนี้ เศรษฐกิจโดยรวมของประเทศก็จะสามารถเติบโต ไปได้อย่างมีเสถียรภาพ

ประการที่สาม ตั้งอยู่บนพื้นฐานของการมีความเมตตาเอื้ออาทรและความสามัคคีของสมาชิก มีการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ของชุมชน บนพื้นฐานของภูมิปัญญาท้องถิ่น รวมทั้งการรักษาไว้ซึ่ง ขนบธรรมเนียมประเพณีที่ดีงามของไทยให้คงอยู่ตลอดไป

ภาพที่ 2.15 สรุปปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

ที่มา : สำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ (2550 : 23)

จากภาพที่ 2.1 สรุปได้ว่า ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเป็นปรัชญาการดำเนินชีวิตที่ประกอบด้วย 3 ท่วง 2 เงื่อนไขบนทางสายกลาง คือ ความพอประมาณ ความมีเหตุผล และการมีภูมิคุ้มกันที่ดีในตัว และมีเงื่อนไข 2 ประการ คือ ความรู้ และคุณธรรม โดยที่เราสามารถนำเอาปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน หรือการปฏิบัติงาน หรือหากเราอยู่ในฐานะที่เป็นผู้บริหารในการพัฒนาองค์กร เป็นการนำพาประเทศชาติอยู่อย่างแข็งแกร่ง ก้าวหน้าอย่างสมดุล และยั่งยืน ทำให้ประชาชนทุกระดับภาค ที่จะเชื่อมโยงกันด้วยการ ไม่เบียดเบียน มีการแข่งขันอย่างเป็นธรรม และช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกันได้ในที่สุด และทำให้ประเทศชาติอยู่อย่างพอเพียงต่อไป

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (2546) ร่วมกับสำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์ ได้รวบรวมวรรณกรรมเกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียงที่ผู้ทรงคุณวุฒิ นักวิชาการ และหน่วยงานต่าง ๆ ได้จัดทำขึ้นมาส่งเคราะห์ไว้ มีองค์ประกอบด้านต่าง ๆ อย่างสมบูรณ์ที่จะสามารถใช้เป็นพื้นฐานในการพัฒนารอบทฤษฎีทางเศรษฐศาสตร์ได้ (Foundation for Economic Theory Framework) ประกอบด้วย

1) กรอบแนวคิด

“เศรษฐกิจพอเพียง” เป็นปรัชญาที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงมีพระราชดำริสชี้แนะแนวทางการดำเนินชีวิตแก่พสกนิกรชาวไทยมาโดยตลอดนานกว่า 25 ปี ตั้งแต่ก่อนเกิดวิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจ และเมื่อภายหลังได้ทรงเน้นย้ำแนวทางการแก้ไข เพื่อให้รอดพ้นและสามารถดำรงอยู่ได้อย่างมั่นคงและยั่งยืน ภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์และความเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ

ความหมาย

(1) เป็นปรัชญาที่ชี้แนะแนวทางการดำรงอยู่และปฏิบัติตน (Economic life guiding principles) ในทางที่ควรจะเป็น (i.e. secularized normative prescription) โดยมีพื้นฐานมาจากวิถีชีวิตดั้งเดิมของสังคมไทย (positive aspect) มีการทดลองดำเนินโครงการพัฒนาที่หลากหลายตามแนวพระราชดำริ เพื่อหาแนวทางและรูปแบบการพัฒนาที่สอดคล้องกับสถานการณ์ เกิดชุมชนหลายแห่งที่มีแนวทางการดำรงชีวิตและการพัฒนาที่สามารถใช้เป็นกรณีศึกษาได้ ซึ่งบ่งชี้ให้เห็นถึงแนวทางปฏิบัติและตัวอย่างการนำไปประใช้ที่เกิดขึ้นจริง (existence of empirical evidence)

(2) เป็นปรัชญาที่สามารถนำมาประยุกต์ใช้ได้ตลอดเวลา ทั้งอดีต ปัจจุบัน และอนาคต (timely/timeless) มีการพัฒนาตามสถานการณ์ที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์ในปัจจุบัน

(3) เป็นปรัชญาที่มองโลกเชิงระบบที่มีลักษณะเป็นพลวัต (dynamic) มองว่าสถานการณ์ในโลกมีความเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้นตลอดเวลา (uncertainties) เนื่องจากความเชื่อมโยง (connectivity) ของปัจจัยต่าง ๆ ภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์

(4) เป็นปรัชญาที่มุ่งผลทั้งในระยะสั้นและระยะยาว โดยเน้นการรอดพ้นจากภัยและวิกฤตในแต่ละช่วงเพื่อความมั่นคง (security) และความยั่งยืนของการพัฒนา (sustainability) ในมิติต่าง ๆ อาทิ มิติทางธรรมชาติ ทางสังคม และทางเศรษฐกิจ

(5) อาจกล่าวได้ว่า ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเป็น Paradigm Shift ลักษณะที่เกิดขึ้นจากการพิจารณาและวิเคราะห์สถานการณ์และความเปลี่ยนแปลงตลอดจนนโยบาย แนวทาง และวิธีการที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนา ตลอดจนผลที่เกิดขึ้นตลอดช่วงระยะเวลากว่า 30 ปีที่ผ่านมา ซึ่งหมายรวมถึงการที่ชุมชนและประเทศต่าง ๆ มีความเชื่อมโยงกันมากขึ้นภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์ และการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วของเทคโนโลยี วัฒนธรรม และค่านิยมทางสังคม

2) คุณลักษณะ (Characteristics)

เศรษฐกิจพอเพียง เป็นปรัชญาซึ่งถึงแนวการดำรงอยู่และปฏิบัติตนของประชาชนในทุกระดับ ตั้งแต่ระดับครอบครัว ระดับชุมชน จนถึงระดับรัฐ ทั้งในการพัฒนาและบริหารประเทศให้ดำเนินไปในทางสายกลาง โดยเฉพาะการพัฒนาเศรษฐกิจเพื่อให้ก้าวทันต่อ โลกยุคโลกาภิวัตน์

ความหมาย

(1) เป็นแนวทางการดำรงอยู่และปฏิบัติตนในทางที่ควรจะเป็น (normative prescription) โดยมีพื้นฐานมาจากวิถีชีวิตดั้งเดิมของสังคมไทย (positive aspect)

(2) เป็นปรัชญาที่สามารถนำมาประยุกต์ใช้กับการปฏิบัติตนของประชาชนในทุกระดับ (scalable) ทั้งระดับครอบครัว ระดับชุมชน และระดับรัฐ อนึ่ง ระดับปัจเจกบุคคลนั้นอาจนับเป็นหน่วยครอบครัวเดี่ยว (single household) นอกจากนี้ยังได้เน้นว่าสามารถใช้ได้กับคนทุกระดับ อาทิ เจ้าหน้าที่ของรัฐ นักทฤษฎี และนักธุรกิจ เป็นต้น

(3) แนวทางคิดสายกลาง (Middle Path) เป็นหัวใจสำคัญ (Keyword) ของปรัชญาที่นำมาใช้ในการบริหารและพัฒนาเศรษฐกิจ เพื่อให้ก้าวทันต่อโลกแห่งความเปลี่ยนแปลงในยุคโลกาภิวัตน์ กล่าวคือ ไม่ใช่การอยู่อย่างโดดเดี่ยว (Independence) แต่ก็ได้พึ่งพิงภายนอกหรือคนอื่นทั้งหมด (Dependence) เน้นที่จะพึ่งตัวเองเป็นหลัก (self-reliance) ก่อนที่จะไปพึ่งคนอื่น โดยใช้วิธีการ (Means) หรือการกระทำที่พอประมาณ บนพื้นฐานของความมีเหตุผลและสร้างภูมิคุ้มกัน นำไปสู่การพัฒนาเพื่อให้รอดพ้นวิกฤติ และทำให้สังคมและประเทศสามารถดำรงอยู่ได้อย่างมั่นคง (security) และยั่งยืน (sustainable) ภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์และความเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ

3) คำนิยาม

ความพอเพียง หมายถึง ความพอประมาณ ความมีเหตุผล รวมถึงความจำเป็นที่จะต้องมีระบบภูมิคุ้มกันในตัวที่ดีพอสมควร ต่อการมีผลกระทบใด ๆ อันเกิดจากการเปลี่ยนแปลงทั้งภายนอกและภายใน

ความหมาย

ความพอเพียง (Sufficiency) จะต้องประกอบด้วย 3 คุณลักษณะพร้อม ๆ กัน ได้แก่ ความพอประมาณ ความมีเหตุผล และภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี กล่าวคือ กิจกรรมใด ๆ ที่ขาดคุณลักษณะหนึ่งไป ก็จะไม่สามารถเรียกได้ว่าเป็นความพอเพียง คุณลักษณะทั้ง 3 ประกอบด้วย

(1) ความพอประมาณ (Moderation) หมายถึง ความพอดี (dynamic optimum) ที่ไม่มากเกินไปและไม่น้อยเกินไปในมิติต่าง ๆ นำไปสู่ความสมดุลและพร้อมต่อการรองรับการเปลี่ยนแปลง

(2) ความมีเหตุผล (Reasonableness) หมายถึง การตัดสินใจเกี่ยวกับระดับของความพอประมาณในมิติต่าง ๆ นั้น จะต้องเป็นไปอย่างมีเหตุผล โดยพิจารณาจากเหตุปัจจัย และข้อมูลที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนผลที่คาดว่าจะเกิดขึ้นจากการกระทำนั้น ๆ (expected results) อย่างรอบคอบ

(3) การมีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดีพอสมควร (Self-immunity) เนื่องจากเศรษฐกิจพอเพียงเป็นปรัชญาที่มองโลกเชิงระบบที่มีลักษณะพลวัต จึงคำนึงถึงความเป็นไปได้ของสถานการณ์ต่าง ๆ (scenario) ที่คาดว่าจะเกิดขึ้นในอนาคตทั้งใกล้และไกล ภายใต้ข้อจำกัดของความรู้ที่มีอยู่ (bounded rationality) และสร้างภูมิคุ้มกันในตัวให้เพียงพอที่จะสามารถพร้อมรับการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ได้

4) เงื่อนไข (Conditions of Sufficiency Actions) ทั้งนี้ ต้องอาศัยความรู้รอบรู้ ความรอบคอบ และความระมัดระวังอย่างยิ่งในการนำวิชาการต่าง ๆ มาใช้ในการวางแผนและการดำเนินการทุกขั้นตอน ขณะเดียวกันต้องเสริมสร้างพื้นฐานจิตใจของคนในชาติ โดยเฉพาะเจ้าหน้าที่ของรัฐ นักทฤษฎี และนักธุรกิจในทุกระดับ ให้มีสำนึกคุณธรรมความซื่อสัตย์ สุจริตและให้มีความรอบรู้ที่เหมาะสมดำเนินชีวิตด้วยความอดทน ความเพียร มีสติปัญญา และความรอบคอบ

ความหมาย

(1) เงื่อนไขรอบความรู้ (Set of knowledge) ที่จะนำไปสู่การตัดสินใจในการประกอบกิจกรรมทางเศรษฐกิจที่อยู่ในระดับพอเพียง ต้องอาศัยความรู้เกี่ยวกับ วิชาการต่าง ๆ อย่างรอบด้าน สามารถที่จะนำความรู้และหลักวิชาต่าง ๆ เหล่านั้นมาพิจารณาให้เชื่อมโยงสัมพันธ์กัน (Connectivity of all acquired knowledge) ประกอบการวางแผน ก่อนที่จะนำไปประยุกต์ใช้ในการปฏิบัติทุกขั้นตอน มีสติในการนำแผนปฏิบัติที่ตั้งอยู่บนหลักวิชาต่าง ๆ เหล่านั้นไปใช้ในทางปฏิบัติ (Utilization of

knowledge at any point of time with carefulness and attentiveness) รวมถึงรู้เท่าทันเหตุการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไปด้วย

(2) เจื่อนไขคุณธรรม (Ethical Qualifications) ที่จะต้องเสริมสร้างใน 2 ด้าน คือ ด้านจิตใจ/ปัญญา โดยเน้นความรู้คู่คุณธรรม และด้านการกระทำ โดยเน้นความอดทน ความเพียร สติ ปัญญา และความรอบคอบ

ทั้งนี้ มีกลุ่มเป้าหมายที่เน้นเป็นพิเศษในการเสริมสร้างเจื่อนไข 2 ด้าน ข้างต้น คือ เจ้าหน้าที่ของรัฐ นักทฤษฎี และนักธุรกิจในทุกระดับ เนื่องจากการกระทำใด ๆ ของ คนกลุ่มนี้สามารถก่อให้เกิดผลกระทบในสังคมวงกว้างได้

5) แนวทางปฏิบัติ/ผลที่คาดว่าจะได้รับ

เพื่อให้สมดุลและพร้อมต่อการรองรับการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและกว้างขวาง ทั้งด้านวัตถุ สังคม สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรมจากโลกภายนอกได้เป็นอย่างดี

ความหมาย

(1) การนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้ จะทำให้เกิดทั้งวิถีการพัฒนา (Development path) และผลของการพัฒนา (Development goal) ที่สมดุล (Balance) และพร้อมรับต่อการเปลี่ยนแปลง (internal consistency between means and ends)

(2) ความสมดุลและความพร้อมรับต่อการเปลี่ยนแปลง ความสมดุล ของการกระทำทั้งเหตุและผลที่เกิดขึ้นในมิติของเวลาจะนำไปสู่ความยั่งยืนของการพัฒนา หรือความดำรงอยู่อย่างต่อเนื่อง (Sustainability) ของทุนในด้านต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นทุนทางเศรษฐกิจ ทุนทางสังคม ทุนทางสิ่งแวดล้อม และทุนทางภูมิปัญญาและวัฒนธรรม พร้อมต่อการรองรับการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและกว้างขวาง (Flexible and adaptable) ต่อผลกระทบจากด้านต่าง ๆ ได้แก่ ด้านวัตถุ สังคม สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรมจากโลกภายนอก

ข้อสรุป

(1) คณะทำงานได้ใช้วิธีการจำแนกวิเคราะห์ความหมาย (Parsing) เป็น 5 ส่วน คือ กรอบแนวคิด คุณลักษณะ ค่านิยม เจื่อนไข แนวทางปฏิบัติและผลที่คาดว่าจะได้รับ การจำแนกวิเคราะห์ดังกล่าวทำให้สรุปได้ว่า ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมีองค์ประกอบด้านต่าง ๆ ที่สามารถนำไปใช้เป็นพื้นฐานในการพัฒนากรอบทฤษฎีทางเศรษฐศาสตร์

(2) กรอบแนวคิด เป็นปรัชญาที่ชี้แนะแนวทางการดำรงอยู่และปฏิบัติตนในทางที่ควรจะเป็น โดยมีพื้นฐานมาจากวิถีชีวิตดั้งเดิมของสังคมไทยสามารถนำมาประยุกต์ใช้ได้ตลอดเวลา มองโลกเชิงระบบที่มีลักษณะพลวัต มุ่งเน้นการรอดพ้นจากภัยและวิกฤต เพื่อความมั่นคงและความยั่งยืนของการพัฒนา

(3) คุณลักษณะ เศรษฐกิจพอเพียงเป็นแนวทางการดำรงอยู่และปฏิบัติตนในทางที่ควรจะเป็น สามารถนำมาประยุกต์ใช้กับการปฏิบัติตนได้ในทุกระดับ โดยมีแนวคิดทางสายกลางเป็นหัวใจสำคัญของกรอบแนวคิด

(4) คำนิยามความพอเพียง จะต้องประกอบด้วย 3 คุณลักษณะ คือ ความพอประมาณ ความมีเหตุผล และการมีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี เพื่อเตรียมตัวพร้อมรับผลกระทบ และการเปลี่ยนแปลงด้านต่าง ๆ ที่จะเกิดขึ้น

(5) เงื่อนไข การตัดสินใจในการประกอบกิจกรรมทางเศรษฐกิจให้อยู่ในระดับพอเพียงนั้น ต้องอาศัยทั้งเงื่อนไขความรู้และเงื่อนไขคุณธรรม กล่าวคือ

(5.1) เงื่อนไขความรู้ ประกอบด้วย ความรอบรู้เกี่ยวกับวิชาการต่าง ๆ อย่างรอบด้าน ความรอบคอบที่จะนำความรู้เหล่านั้นมาพิจารณาให้เชื่อมโยงกัน เพื่อประกอบการวางแผนและความระมัดระวังในการนำไปใช้ให้เกิดผลในทางปฏิบัติ

(5.2) เงื่อนไขคุณธรรม ที่จะต้องเสริมสร้างประกอบด้วย ด้านจิตใจที่ตระหนักในคุณธรรมและความซื่อสัตย์สุจริต และมีความอดทน มีความเพียร ใช้สติปัญญา และในระดับปฏิบัติรอบคอบในการดำเนินชีวิต

(5.3) แนวทางปฏิบัติ/ผลที่คาดว่าจะได้รับ จากการนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้ คือ การพัฒนาที่สมดุลและการพร้อมรับต่อการเปลี่ยนแปลงในทุกด้าน ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม และความรู้/เทคโนโลยี

1.4 ระดับของปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

พิพัฒน์ ยอดพฤติการณ์ (2550) ได้กล่าวถึง ระดับของปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไว้ ดังนี้

1.4.1 ระดับของเศรษฐกิจพอเพียง

1) เศรษฐกิจพอเพียงระดับที่หนึ่ง เป็นเศรษฐกิจพอเพียงแบบพื้นฐาน เน้นความพอเพียงในระดับบุคคลและครอบครัว สามารถพึ่งพาตนเองได้ มีความสามัคคี กลมเกลียวและมีความพอเพียง ดำรงชีวิตอยู่ได้อย่างมีความสุขทั้งทางกายและใจ

2) **เศรษฐกิจพอเพียงระดับที่สอง** เป็นเศรษฐกิจพอเพียงแบบก้าวหน้า เน้นความพอเพียงในระดับกลุ่มหรือองค์กร รวมพลังกันในรูปกลุ่มหรือสหกรณ์ เพื่อร่วมกันดำเนินงานในด้านต่างๆ

3) **เศรษฐกิจพอเพียงระดับที่สาม** เป็นเศรษฐกิจพอเพียงแบบก้าวไกล เน้นความพอเพียงในระดับเครือข่าย มีการติดต่อร่วมมือกับธนาคารและบริษัทต่าง ๆ ทั้งในด้านการลงทุน การผลิต การตลาด การจำหน่ายและการบริหารจัดการ เพื่อการขยายกิจกรรม ทางเศรษฐกิจที่หลากหลาย โดยได้รับประโยชน์ด้วยกันทุกฝ่าย

1.4.2 ระดับของเศรษฐกิจพอเพียงในภาคธุรกิจ

1) ความพอเพียงในระดับกิจการหรือบริษัท ที่เน้นถึงการดำรงอยู่ของกิจการหรือความอยู่รอดในธุรกิจ โดยอาศัยทรัพยากรที่มีอยู่ภายในองค์กร ปราศจากภาระหนี้สินหรือมีความสามารถในการชำระหนี้ในระยะเวลาที่กำหนด มีการกำกับดูแลกิจการ (Corporate Governance) โดยยึดหลักของความถูกต้อง มีคุณธรรมและโปร่งใส จัดเป็นเศรษฐกิจพอเพียงแบบพื้นฐาน

2) ความพอเพียงในระดับกลุ่มธุรกิจ เน้นถึงการรวมกลุ่มในรูปแบบต่าง ๆ เช่น กิจการร่วมค้า (Joint Venture) สหพันธ์ธุรกิจ (Consortium) เพื่อต้องการบรรลุเป้าหมายทางธุรกิจร่วมกัน ตลอดจนการรวมกลุ่มในลักษณะสมาคมการค้า (Association) เพื่อการรับรู้และแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารในธุรกิจที่ดำเนินอยู่ การแบ่งปันช่วยเหลือซึ่งกันและกันตามกำลังและความสามารถของตน

3) ความพอเพียงในระดับเครือข่าย จัดเป็นเศรษฐกิจพอเพียงแบบก้าวไกล เน้นการรวมกลุ่มในแนวราบในลักษณะของเครือข่ายวิสาหกิจ (Cluster) เพื่อการพัฒนาขีดความสามารถในการแข่งขัน มีการติดต่อประสานความร่วมมือระหว่างกลุ่มธุรกิจต่าง ๆ กับหน่วยอื่น ๆ ในสังคม ก่อให้เกิดการพัฒนาด้วยรูปแบบของการพึ่งพิงอิงกัน (Inter-dependent) สงเคราะห์เกื้อกูล มีจริยธรรม มีความสำนึกรับผิดชอบต่อสังคม (Corporate Social Responsibility) ร่วมกัน ทำให้ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องในเครือข่ายได้รับประโยชน์กันโดยถ้วนหน้า

สรุปได้ว่าระดับของปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง สามารถแบ่งออกได้เป็น 3 ระดับ คือ 1) เศรษฐกิจพอเพียงแบบพื้นฐาน เน้นความพอเพียงในระดับบุคคลและครอบครัว 2) เศรษฐกิจพอเพียงแบบก้าวหน้า เน้นความพอเพียงในระดับกลุ่มหรือองค์กร เพื่อร่วมกันดำเนินงานในด้านต่างๆ 3) เศรษฐกิจพอเพียงแบบก้าวไกล เน้นความพอเพียงในระดับเครือข่าย มีการติดต่อร่วมมือเพื่อการขยายกิจกรรมทางเศรษฐกิจที่หลากหลาย โดยได้รับประโยชน์ด้วยกันทุกฝ่าย

1.5 กลไกขับเคลื่อนและกระบวนการของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

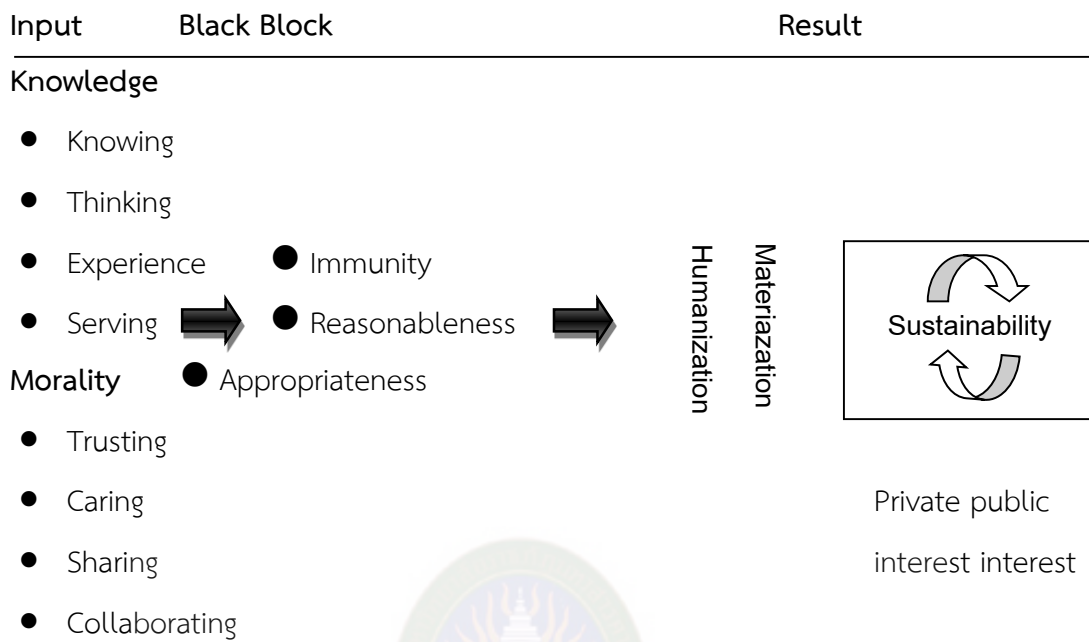
การขับเคลื่อนปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงที่สำคัญ คือ การนำมาเป็นแนวทางในการปฏิบัติ ใช้กับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 9 (พ.ศ. 2545 – 2549) ได้อัญเชิญปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงตามพระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว มาเป็นปรัชญานำทางในการพัฒนาประเทศ สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ จึงเสนอให้ริเริ่มการสร้าง ขบวนการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อสานต่อความคิดและเชื่อมต่อการขยายผลแนวทางการนำ เศรษฐกิจที่มีอยู่ไปใช้อย่างหลากหลายในปัจจุบัน รวมทั้งสร้าง ความเข้าใจที่ถูกต้อง นำไปสู่การ ประยุกต์ใช้ในทุภาคส่วนของสังคมอย่างจริงจัง เน้นให้มีตัวอย่างที่เป็นรูปธรรม วิธีการที่หลากหลายใน การสร้างความรู้ความเข้าใจ การวัดผลสำเร็จเชิงคุณภาพควบคู่ไปกับเชิงปริมาณ (สมาคมการจัดการงาน บุคคลแห่งประเทศไทย, 2552 : 26)

คณะกรรมการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงเป็นแกนหลักในการขับเคลื่อน วางกลยุทธ์และ กิจกรรม ประสานงานกับเครื่องข่ายต่าง ๆ ให้ทำงานไปในทิศทางเดียวกัน ซึ่งทั้งหมดก็คือ งานที่ต้อง สื่อสารกับคนนั่นเอง

ปัจจัยสำคัญที่สุดในการขับเคลื่อนปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงภายในองค์กร คือ ผู้นำองค์กร ดังนั้น ผู้นำองค์กรต้องเข้าใจปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงอย่างชัดเจน เห็นประโยชน์ และทำตนเป็น แบบอย่างได้ รู้ว่าทำแล้วจะเกิดประโยชน์และความสุขอย่างไร ผู้นำที่มีสติปัญญาจะมองเห็นประโยชน์จาก การพัฒนาบุคลากรให้เป็นคนพอเพียง (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2548)

สุวิทย์ เมษินทรีย์ (2553) กล่าวว่า กระบวนการของเศรษฐกิจพอเพียง เป็นกิจกรรมที่มีความ เป็นพลวัต (dynamic) ไม่หยุดนิ่ง เป็นไปเพื่อสร้างจิตสำนึกและปรับเปลี่ยนกระบวนทัศน์ (paradigm) ของสังคม ซึ่งกระบวนทัศน์ที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานความสัมพันธ์ของบุคคลกับระบบจะให้ความสำคัญของ คุณค่ามากกว่ามูลค่าอันจะก่อให้เกิดความร่วมมือ รู้รักสามัคคี ตั้งแต่ระดับบุคคล ครอบครัว ชุมชน และ กว้างไปถึงสังคมประเทศชาติในที่สุด

เศรษฐกิจพอเพียงมีกระบวนการ คือ เรียนรู้เพื่อการพึ่งตนเองและพัฒนาตนเอง เป็นกิจกรรมที่ เป็นไปเพื่อการพออยู่พอกิน และเพื่อการเรียนรู้พัฒนาตนเองต่อ ๆ ไป เสริมสร้างคุณภาพชีวิตในระดับ ชุมชนและเครือข่ายตลอดถึงระดับธุรกิจ เป็นอิสระจากกลไกตลาดภายใต้อำนาจกำกับควบคุมจากพลัง เศรษฐกิจภายนอก

ภาพที่ 2.2 กระบวนการทำงานของปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

ที่มา : สุวิทย์ เมษินทรีย์ (2553)

จากภาพที่ 2.2 สามารถอธิบายเพิ่มเติมได้ว่า ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง เป็นกระบวนการที่ปัจเจกบุคคล หรือองค์กร ใช้องค์ความรู้และคุณธรรม และความลงตัวระหว่างการบริหารสู่เป้าประสงค์เชิงวัตถุกับเป้าประสงค์เชิงมนุษยธรรมในอีกทางหนึ่งผ่านการมีภูมิคุ้มกัน ความพอประมาณและความมีเหตุผล เมื่อมีความลงตัว ความพอดี และความสมดุล จากต้นน้ำ ถึงปลายน้ำ ความยั่งยืนจึงบังเกิดขึ้น

ในส่วนของปัจจัยนำเข้า เกิด “ความเรียบง่าย” ในส่วนของกระบวนการ และเกิด “ประโยชน์สูงสุด” ในส่วนของปัจจัยส่งออก ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงจึงเป็นสิ่งที่ต้องทำด้วยตัวเองและผลที่เกิดขึ้นจะได้กับตัวเอง ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงจึงเป็นปรัชญาที่สามารถนำไปใช้ได้จริง หรือ Idealistic Realism ในโลกที่มีความเป็นพลวัตร

1.6 ความสอดคล้องของปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงและหลักมัชฌิมาปฏิปทา (ทางสายกลาง) ทางพระพุทธศาสนา

พระธรรมปิฎก (ประยุทธ์ ปยุตโต) (2549) ได้กล่าวไว้ว่า เราสามารถมองเศรษฐกิจพอเพียงได้ 2 ด้าน คือ

1) ด้านวัตถุวิสัย (Objective) ได้แก่ การมองภายนอก คือ การมีปัจจัย 4 พอกิน พอใช้ สามารถทำให้ชีวิตดำรงอยู่อย่างมีความสุข โดยการมีสุขภาพที่เกื้อหนุนให้ทำกิจกรรมสร้างสรรค์อื่น ๆ ต่อไปได้อีก

2) ด้านจิตวิสัย (Subjective) ได้แก่ การมองลึกลงไปภายในจิตใจ มองถึงความต้องการและความพอเพียงแห่งจิตใจของแต่ละบุคคลที่มีมากน้อยไม่เท่ากัน ต้องมีการพัฒนาจิตใจให้สูงขึ้น โดยมีสุขภาพจิตที่ดี รู้จักปล่อยวาง มีความต้องการวัตถุน้อยลง คนที่พัฒนาจิตใจได้ดีแล้ว จะสามารถมีความสุขรู้สึกพอเพียงได้ง่ายกว่าคนที่ไม่ได้รับการฝึกฝนพัฒนาจิตใจเลย

ประมวล วิชา (2551) กล่าวว่า เศรษฐกิจพอเพียงมีลักษณะเป็นเศรษฐกิจสายกลาง หรือ เศรษฐกิจแบบมัธยมาปติทาที่เชื่อมโยง/สัมพันธ์กับความเป็นครอบครัว ชุมชน วัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อม เป็นเศรษฐกิจที่บูรณาการเชื่อมโยงชีวิต จิตใจ สังคม สิ่งแวดล้อมและความเป็นประชาสังคม เศรษฐกิจพอเพียง จึงมีความหมายถึง ความพอเพียงอย่างน้อย 7 ประการ ได้แก่

- 1) พอเพียงสำหรับทุกคน ทุกครอบครัว ไม่ใช่เศรษฐกิจแบบทอดทิ้งกัน
- 2) จิตใจพอเพียง ทำให้รักและเอื้ออาทรต่อผู้อื่นได้ คนที่ไม่พอจะรักคนอื่นไม่เป็น
- 3) สิ่งแวดล้อมพอเพียง ได้แก่ การรู้จักที่จะอนุรักษ์และเพิ่มพูนสิ่งแวดล้อมรอบ ๆ ตัว เพื่อให้เอื้อประโยชน์ต่อการยังชีพและทำมาหากินในชีวิตประจำวันได้ เช่น การเกษตรแบบผสมผสาน เป็นต้น
- 4) ชุมชนเข้มแข็งพอเพียง คือ การที่ชุมชนสามารถรวมตัวกัน มีความสามัคคีต่อกันเพื่อสร้างความเข้มแข็งร่วมกันเป็นชุมชนที่มีความเข้มแข็ง ซึ่งจะทำได้ง่ายหากต่าง ๆ ได้ช่วยกัน ส่งผลให้ชีวิตมีความสุขมีคุณภาพที่ดี
- 5) ปัญญาพอเพียง มีการเรียนรู้สิ่งต่าง ๆ ร่วมกันและสามารถปรับตัวต่อสภาวะการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นได้อย่างต่อเนื่อง
- 6) อยู่บนพื้นฐานวัฒนธรรมพอเพียง คือ การที่กลุ่มชนมีวิถีการดำเนินชีวิตที่สัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมและรากฐานทางวัฒนธรรมของตน ซึ่งการดำเนินชีวิตภายใต้รูปแบบของการมีวัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อมที่เหมาะสมกับตนนั้น จะไม่ก่อให้เกิดผลกระทบใด ๆ ที่ร้ายแรงต่อคุณภาพชีวิตความเป็นอยู่ของตน เนื่องจากสิ่งเหล่านั้นล้วนแต่เอื้อประโยชน์ต่อครองชีวิตของตนทั้งสิ้น
- 7) มีความมั่นคงพอเพียง ไม่ใช่ขুবาบ เตี้ยวจน เตี้ยววย ซึ่งเมื่อทุกอย่างเกิดความพอเพียงก็จะเกิดความสมดุล คือ ความเป็นปกติและยั่งยืน ซึ่งอาจจะเรียกในชื่ออื่น ๆ ได้ เช่น เศรษฐกิจพื้นฐาน เศรษฐกิจสมดุลหรือเศรษฐกิจบูรณาการ เป็นต้น

1.7 การประยุกต์ใช้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในระดับบุคคล

โดยทั่วไปเมื่อพูดถึง "ความพอเพียง" มักจะเข้าใจกันว่าเป็น ทำอะไรพอประมาณ อาจนึกถึงเฉพาะการใช้จ่ายให้อยู่ในกรอบของรายได้ เน้นการใช้จ่ายอย่างประหยัดและมัธยัสถ์ และพูดถึงให้มีเงินออมสะสมไว้รองรับความเสี่ยงในอนาคตด้วย อีกทั้งยังมีความเข้าใจผิดอยู่บ้างว่า ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเป็นเรื่องของภาคการเกษตร ใช้ไม่ได้กับภาคธุรกิจ ไม่สามารถประยุกต์ได้กับชีวิตคนเมือง และภาคเศรษฐกิจอื่นๆ นอกภาคเกษตรได้ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะการประยุกต์ใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในระยะแรกเน้นหนักไปยังภาคการเกษตร ซึ่งมีปัญหาหลายเรื่องและเร่งด่วนต่อการแก้ปัญหา มีข้อค้นพบหลายประการที่สะท้อนให้เห็นถึงความสำเร็จของการประยุกต์ใช้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในภาคการเกษตรตามการดำเนินงานที่ผ่านมา แต่เมื่อได้มีโอกาสศึกษาหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงอย่างจริงจัง พบว่า ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเป็นหลักคิดที่มีมากกว่าการวางกรอบแค่การสร้างความปลอดภัย มีหลักในการดำเนินชีวิตที่มีความสมบูรณ์อย่างมาก กล่าวถึงองค์ประกอบสำคัญสามประการ คือ ความพอประมาณความมีเหตุมีผล และการสร้างภูมิคุ้มกันที่ดี และสองเงื่อนไข คือ ความรู้และคุณธรรม ที่สามารถนำมาประยุกต์ใช้ได้กับทุกภาคส่วน เพื่อนำไปสู่ความสมดุลและยั่งยืนได้ในระยะยาว (ธาดา จันทร์สม (ศูนย์ศึกษาเศรษฐกิจพอเพียง), 2554: 139)

บุคคลแต่ละคนจะมีความเกี่ยวพันไม่เฉพาะกับคนในครอบครัวซึ่งถือเป็นความสัมพันธ์ในระดับครัวเรือน แต่ครัวเรือนเป็นส่วนหนึ่งของชุมชน และชุมชนจะเป็นส่วนหนึ่งของสังคม ดังนั้น บุคคลแต่ละคนย่อมต้องมีภาระความรับผิดชอบไม่เพียงกับระดับครัวเรือน แต่ต้องครอบคลุมไปถึงชุมชน และสังคมด้วย เมื่อเทียบเคียงกับหลักการบริหารจัดการที่ดีขององค์กรธุรกิจ หรือบริษัทภิบาล (corporate governance) ที่กำหนดให้องค์กรธุรกิจต้องดูแลผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (Stakeholders) ให้ครบถ้วนทุกฝ่าย ไม่ว่าจะเป็นผู้ถือหุ้น ลูกค้า พนักงาน คู่ค้า ชุมชน สังคม และสิ่งแวดล้อม ซึ่งกลุ่มคนเหล่านั้นมีโอกาสที่จะได้รับผลประโยชน์และผลกระทบในทางลบจากการดำเนินกิจการขององค์กรธุรกิจได้ ดังนั้น การยึดหลักบริษัทภิบาลในการบริหารจัดการจึงเป็นการดูแลผู้มีส่วนได้เสียเหล่านั้นมิให้เสียผลประโยชน์และเกิดผลกระทบทางลบโดยมิได้รับการชดเชยอย่างเหมาะสม ในทำนองเดียวกัน การดำเนินชีวิตของบุคคลและครัวเรือนก็ควรที่จะดูแลผู้ที่จะได้รับผลประโยชน์และได้รับผลกระทบในเชิงลบจากการดำเนินชีวิตให้รอบด้าน โดยผู้มีส่วนได้เสียในระดับครัวเรือน ครอบคลุมถึงสมาชิกในครอบครัว รวมถึงสมาชิกของวงศ์ตระกูล นายจ้าง เพื่อนร่วมงาน ชุมชนที่ครอบครัวนั้นเป็นสมาชิกอยู่ และสังคมโดยรวม รวมถึงสิ่งแวดล้อม ซึ่งการดำเนินชีวิตของบุคคลจึงต้องคำนึงถึงผลกระทบที่จะเกิดขึ้นกับกลุ่มผู้มีส่วนได้เสียดังกล่าว

การที่บุคคลและครัวเรือนมีความสัมพันธ์ไม่เพียงแต่ภายในครัวเรือนด้วยกันเองเท่านั้น แต่หากมีกลุ่มบุคคลและครัวเรือนอื่นที่จะมีความสัมพันธ์เชื่อมโยงกันเป็นชุมชนและสังคม การดำเนินชีวิตของบุคคลและครัวเรือนจึงต้องมีการคำนึงถึงกลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสียอื่นภายนอกครัวเรือนของตนเองดังกล่าวแล้วนั้น หากพิจารณากำหนดเป้าหมายในการดำเนินชีวิตสำหรับบุคคลและครัวเรือนจึงควรนำไปสู่ "การสร้างความสุขและยั่งยืน" ซึ่งรวมถึงการดำเนินชีวิตอย่างผาสุก ไม่เบียดเบียนตนเอง ชุมชน สังคมมีการแบ่งปัน สร้างสรรค์ผู้อื่น และไม่เบียดเบียนสิ่งแวดล้อม

การที่จะปฏิบัติตนเพื่อไปสู่เป้าหมายในการดำเนินชีวิตดังกล่าวข้างต้นนั้น ย่อมหมายถึงว่าบุคคลและครัวเรือนนั้นต้องหลุดพ้นจากสภาพปัญหาที่รุมเร้าจากการที่ต้องเผชิญความเสี่ยงในการดำเนินชีวิตเพิ่มมากขึ้น เนื่องจากการเปลี่ยนแปลงสภาพแวดล้อมที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว สาเหตุหลักสืบเนื่องจากการพัฒนาตามแนวทางที่เป็นอยู่ ปัญหาส่วนใหญ่ที่บุคคลและครัวเรือนกำลังเผชิญอยู่ในปัจจุบันมักจะเป็นปัญหาเกี่ยวกับการครองชีพในชีวิตประจำวัน ได้แก่ การมีรายได้ไม่เพียงพอกับรายจ่าย อันเนื่องจากการเพิ่มขึ้นของรายได้มีสัดส่วนการเติบโตไม่ทันกับรายจ่ายที่เพิ่มสูงขึ้นจากระดับราคาสินค้าที่ปรับตัวสูงขึ้น การมีหนี้สินล้นพ้นตัว โดยเฉพาะการกู้ยืมที่มีสาเหตุมาจากการบริโภคในชีวิตประจำวันเริ่มที่จะมีสัดส่วนเพิ่มมากขึ้น หรือสาเหตุของปัญหาส่วนหนึ่งอาจจะมาจากการที่บุคคลและครัวเรือนในสภาพการพัฒนาในยุคปัจจุบันมีพฤติกรรมการบริโภคนิยม ฟุ้งเฟ้อ ใช้จ่ายใช้สอยเกินความจำเป็นนอกจากนั้น ยังเห็นปัญหาที่บุคคลและครัวเรือนขาดระบบการเตรียมความพร้อมสำหรับรับมือกับความเสี่ยงอีกทั้งโครงสร้างของระบบโดยรวมยังขาดระบบตาข่ายความปลอดภัยทางสังคม (Social Safety Net) ที่เพิ่มความเสี่ยงให้บุคคลหรือครัวเรือนต้องเผชิญหน้ากับปัญหาโดยลำพังตนเองและครอบครัวเมื่อเกิดการเปลี่ยนแปลงที่ส่งผลต่อการดำเนินชีวิต

นอกจากนั้น การดำเนินชีวิตของบุคคลและครัวเรือนในปัจจุบันยังขาดการมีส่วนร่วมกับการพัฒนาชุมชนและสังคมอยู่มาก จะเห็นถึงลักษณะของการดำรงชีวิตแบบมีความเป็นปัจเจกและเอกเทศ คำนึงถึงประโยชน์ตนเป็นที่ตั้ง ขาดการตระหนักถึงบทบาทหน้าที่ของการเป็นส่วนหนึ่งของชุมชนและสังคมและหากพิจารณาถ่วงไปอีกระดับจะเล็งเห็นถึงการขาดการคำนึงถึงผลกระทบจากการดำเนินชีวิตต่อสิ่งแวดล้อม ทำให้เกิดปัญหาเรื้อรังต่อสิ่งแวดล้อมที่เป็นปัญหาในระดับสากล มิใช่เพียงประเทศใดประเทศหนึ่ง สังคมใดสังคมหนึ่ง ชุมชนใดชุมชนหนึ่ง แต่ทุกบุคคลมีส่วนร่วมต่อการก่อปัญหานี้ขึ้นแก่โลก

ดังนั้น การใช้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในการดำเนินชีวิตของบุคคลและครัวเรือน ที่ยึดหลักความพอดี พอประมาณ มีเหตุมีผล และสร้างภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี ด้วยเงื่อนไขความรู้และคุณธรรมจะช่วยให้เกิดความสมดุลในระดับบุคคล ครัวเรือน ชุมชน สังคม และสิ่งแวดล้อม ซึ่งการตัดสินใจบนฐานความพอเพียงจะต้องมีการคำนึงถึงบริบททั้งหมดอย่างครบถ้วนไปพร้อมกัน ส่งผลให้เกิดการปรับพฤติกรรม

ร่วมกัน ที่จะนำพาชีวิตสู่ความพอเพียง นำพาชุมชนและสังคมสู่ความสมดุล และลดผลกระทบในเชิงลบต่อสิ่งแวดล้อมให้ได้มากที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้ และเกิดความยั่งยืนของการพัฒนาในที่สุด

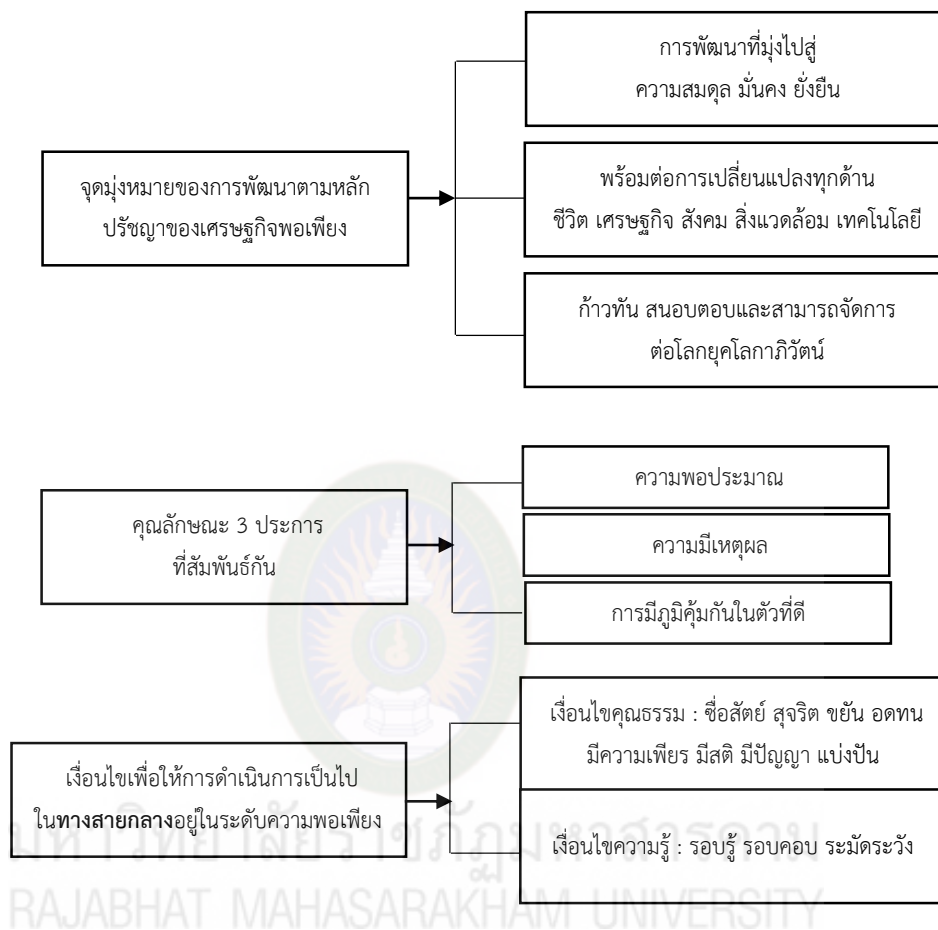
1.8 สรุปภาพรวมของแนวคิดตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

เศรษฐกิจพอเพียงเป็นปรัชญาที่ชี้ถึงแนวทางการดำรงอยู่และปฏิบัติตนของประชาชนในทุก ระดับตั้งแต่ระดับครอบครัว ระดับชุมชน จนถึงระดับรัฐ ทั้งในการพัฒนาและบริหารประเทศให้ดำเนินไป ในทางสายกลาง โดยเฉพาะการพัฒนาเศรษฐกิจ เพื่อให้ก้าวทันต่อยุคโลกาภิวัตน์

จุดมุ่งหมายของการพัฒนาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงก็คือ การพัฒนาที่มุ่งไปสู่ ความสมดุล มั่นคง และยั่งยืน พร้อมต่อการเปลี่ยนแปลงในทุกด้านทั้งทางด้านชีวิต เศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม ความรู้ วิทยาการ และเทคโนโลยี

ความพอเพียง ประกอบไปด้วยคุณลักษณะ 3 ประการ ที่สัมพันธ์ซึ่งกันและกันคือ ความพอประมาณ ความมีเหตุผล และการมีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี ทั้งนี้ การตัดสินใจ การดำเนินกิจกรรมต่างๆ ตลอดจนการบริหารจัดการให้เป็นไปในทางสายกลาง อยู่ในระดับพอเพียงนั้น ต้องอาศัยเงื่อนไขของ ความรู้และเงื่อนไขของคุณธรรมเป็นพื้นฐาน โดยเงื่อนไขของความรู้ ได้แก่ ความรอบรู้ในวิชาการ ประสบการณ์ หรือองค์ความรู้ที่เกี่ยวข้องอย่างรอบด้าน มีความรอบคอบที่จะนำความรู้มาพิจารณาอย่าง เป็นบูรณาการ เพื่อประกอบการวางแผนและการนำไปสู่การปฏิบัติด้วยความระมัดระวัง และเงื่อนไขของ คุณธรรม ได้แก่ การมีความซื่อสัตย์สุจริต มีความขยัน อดทน มีความเพียร มีสติปัญญา แบ่งปัน ดำเนินชีวิตไปในทางที่ไม่โลภ ไม่ตระหนี่ (วรเดช จันทรศร, 2554: 21)

ภาพรวมของหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสามารถสรุปเป็นเชิงบูรณาการ ได้ดังนี้

ภาพที่ 2.3 ภาพรวมของหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

ที่มา : วรเดช จันทรร (2554: 22)

2. พฤติกรรมในการดำรงชีวิต

แนวทางการดำเนินชีวิตตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง (นภาพร เวชกามา และคณะ, 2558: 16-18)

แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงสามารถนำมาปฏิบัติ ในการดำเนินชีวิตของประชาชนในทุกๆระดับ และสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในหลายๆ ด้าน ไม่จำกัดเฉพาะภาคเกษตรเท่านั้น แต่ในการดำเนินชีวิตของประชาชนให้สามารถพึ่งพาตนเองได้ทุกด้าน ดังนั้นต้องมีการพึ่งพาอาศัยการแบ่งปันกันและร่วมมือกันกับ

สมาชิกคนอื่นๆ ในสังคม ซึ่งเป็นการอยู่ร่วมกันในชุมชนอย่างสันติสุขและมีมิตรต่อกัน จึงสามารถแบ่งประเภทของเศรษฐกิจพอเพียงออกเป็น 2 แบบ (ปริยานุช พิบูลสรารุช, 2549) ได้แก่

1) เศรษฐกิจพอเพียงแบบพื้นฐาน คือ การพึ่งตนเองโดยยึดหลักของความพอเพียงทั้งทางความคิดและการกระทำในการดำเนินชีวิต ประกอบอาชีพหาเลี้ยงตนเองอย่างสุจริต ไม่โลภของที่ไม่ใช่ของตนเองเกินความต้องการจนต้องเบียดเบียนผู้อื่น แต่เป็นการยึดมั่นในหลักการดำเนินชีวิตที่อยู่บนพื้นฐานของการรู้จักตนเองและการพัฒนาตนเองก่อนเป็นพื้นฐาน

แนวทางการดำเนินชีวิตตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงระดับครอบครัว

- เศรษฐกิจพอเพียงในครอบครัวบุคคลทั่วไป เป็นการดำรงชีวิตอย่างไม่เดือดร้อน มีความเป็นอยู่อย่างพอประมาณตนตามฐานะตามอัตภาพ มีอิสรภาพในการประกอบอาชีพเดินทางสายกลางทำกิจกรรมที่เหมาะสมกับตนเองและสามารถพึ่งพาตนเองได้

- เศรษฐกิจพอเพียงในครอบครัวเกษตรกร เป็นเศรษฐกิจเพื่อการเกษตรที่เน้นการพึ่งพาตนเองเกษตรกรจะใช้ความรู้ความสามารถในการบริหารจัดการที่ดิน โดยเฉพาะแหล่งน้ำและกิจกรรมการเกษตรได้อย่างเหมาะสมสอดคล้องกับสภาพพื้นที่ และความต้องการของเกษตรกรเองด้วย การนำเรื่องทฤษฎีใหม่ขั้นที่หนึ่งฐานการผลิตความพอเพียงมาใช้ในไร่นาตนเอง เน้นให้มีความหลากหลายของกิจกรรม การเกษตรในไร่นามีกิจกรรมเกี่ยวคู่กัน กิจกรรมเสริมรายได้ ใช้แรงงานในครอบครัวทำงานอย่างเต็มที่ ลดต้นทุนการผลิต ตลอดจนการผสมผสานกิจกรรมการปลูกพืชเลี้ยงสัตว์ และประมงในไร่นาให้เกิดประโยชน์สูงสุด เศรษฐกิจพอเพียงเป็นการดำเนินชีวิตทางสายกลางหลักการพึ่งพาตนเอง โดยใช้ตัวชีวิตเพื่อประเมินการเรียนรู้เกี่ยวกับการนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ในการดำเนินชีวิตประจำวันในระดับต่างๆ ของสำนักส่งเสริมและพัฒนาศักยภาพชุมชน ได้นำมาประยุกต์ใช้ให้สอดคล้องกับสภาพทางเศรษฐกิจ และสิ่งแวดล้อมของโครงการสายใยรักแห่งครอบครัวฯ ได้ดังนี้

(1) การลดรายจ่าย เช่น การปลูกพืช การเลี้ยงสัตว์ เพื่อใช้ในการบริโภค การใช้ปุ๋ยชีวภาพ สารชีวภาพป้องกันศัตรูพืชใช้วัตถุดิบในท้องถิ่นในการผลิตสินค้า ผลิตเครื่องอุปโภค บริโภคใช้เอง การนำวัสดุที่ใช้แล้วมาทำให้เกิดประโยชน์ ใช้สมุนไพรไล่แมลง ลดรายจ่ายที่ไม่จำเป็น เช่น การลด ละ เลิกอบายมุข การงดซื้อสินค้าฟุ่มเฟือย ลดการเที่ยวและไม่ใช้จ่ายจัดกิจกรรมตามประเพณีวัฒนธรรม

(2) การเพิ่มรายได้ โดยการปลูกพืชหมุนเวียนหลายชนิด พัฒนาอาชีพให้มีศักยภาพและประสิทธิภาพ การแปรรูปผลผลิตเพื่อเพิ่มมูลค่า การใช้ที่ดินให้เกิดประโยชน์อย่างคุ้มค่า เช่น การปลูกผักสวนครัวเพิ่มรายได้โดยการขายผักสวนครัวที่เหลือจากการบริโภคที่เพียงพอภายในครัวเรือนแล้ว การใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์โดยการทำอาชีพเสริม

(3) การประหยัด เช่น การวางแผนการใช้จ่ายเงินเพื่อให้มีการเก็บออม มีกิจกรรมการออมโดยเป็นสมาชิกกลุ่มออมทรัพย์ เช่น กองทุนหมู่บ้านและอื่นๆ

(4) การเรียนรู้ ตนให้เป็นที่พึ่งตนเอง มีจิตใจสำนึกที่ดี สร้างสรรค์ให้ตนเองและชาติโดยรวม โดยการเลิกลอบมุข เช่น สุรา ยาเสพติด การพนัน มีการจัดทำบัญชีรายรับ-รายจ่ายครัวเรือน ไม่ก่อหนี้ โดยไม่จำเป็นและเกินกำลังเป็นต้น

(5) การอนุรักษ์และใช้ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม การใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างคุ้มค่าและประหยัด

(6) การเอื้ออาทรการแบ่งปัน โดยการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน

2) เศรษฐกิจพอเพียงแบบก้าวหน้า คือ การแลกเปลี่ยน ร่วมมือ ช่วยเหลือกันเพื่อให้ส่วนรวมได้รับประโยชน์และนำไปสู่การพัฒนาชุมชนและสังคมให้เจริญอย่างยั่งยืน

แนวทางการดำเนินการกิจกรรมเศรษฐกิจพอเพียงในระดับชุมชนเศรษฐกิจพอเพียงต้องเริ่มจากทำให้ตนเองพอเพียงไปสู่ครัวเรือนพอเพียง แล้วไปสู่ชุมชนพอเพียงการดำเนินกิจกรรมเศรษฐกิจพอเพียงในระดับชุมชน มีลักษณะดังนี้

(1) การลดรายจ่าย โดยการปลูกข้าว ปลูกพืช เลี้ยงสัตว์มาเพื่อบริโภคในชุมชน การทำเกษตรอินทรีย์เช่นทำปุ๋ยและสารชีวภาพใช้ในการเกษตร กิจกรรมรณรงค์การประหยัด ลดรายจ่ายของชุมชนที่ไม่จำเป็น เช่น การจัดกิจกรรมประเพณีวัฒนธรรมของชุมชนที่ฟุ่มเฟือยเกินความจำเป็น

(2) การเพิ่มรายได้ โดยการจัดตั้งวิสาหกิจชุมชน เช่น โรงสี โรงแปรรูปผลผลิตทางการเกษตร ทำการเกษตรผสมผสาน บริการแหล่งท่องเที่ยวในชุมชน เป็นต้น

(3) การออม โดยการจัดตั้งกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตหรือกลุ่มอื่นๆ ที่มีกิจกรรมการออมทรัพย์ เป็นต้น

(4) การดำรงชีวิต การจัดทำแผนชุมชนมีการบริหารจัดการชุมชนที่ดี ผู้นำมีความโปร่งใส ซื่อสัตย์สุจริต มีคุณธรรม ยึดหลักประชาธิปไตยและการทำงานแบบมีส่วนร่วม มีกฎระเบียบชุมชนใช้ปฏิบัติร่วมกัน มีกิจกรรมเพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิต เช่น การต่อต้านยาเสพติด การเสริมสร้างคุณภาพ มีกิจกรรมเรียนรู้และการแลกเปลี่ยนความรู้ร่วมกันของชุมชนอยู่เสมอ มีเครือข่ายองค์กรชุมชนที่มีกิจกรรมสม่ำเสมอ

(5) การอนุรักษ์และใช้ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม การจัดระเบียบชุมชน เช่น การรักษาความสะอาดที่สาธารณะ การกำจัดขยะและมลพิษที่ถูกต้อง มีกิจกรรมการรักษาดูแลแม่น้ำลำคลอง และแหล่งน้ำ มีกิจกรรมอนุรักษ์ป่าไม้และทรัพยากรธรรมชาติ การช่วยกันรักษาสาธารณสุขสมบัติของหมู่บ้าน

(6) การเอื้ออาทรการแบ่งปัน การเอื้ออาทรการแบ่งปันโดยการช่วยเหลือซึ่งกันกัน จัดสวัสดิการชุมชน เช่น กิจกรรมดูแลผู้สูงอายุ เด็ก คนพิการและผู้ด้อยโอกาสจากชุมชนกิจกรรมวิสาหกิจชุมชน เช่น ชุมชนกลุ่มอาชีพ ชุมชนมีวิธีการช่วยเหลือตัวเองและสมาชิกในชุมชนเมื่อเกิดภัยพิบัติขึ้น

- แนวทางการดำเนินชีวิตตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงระดับประเทศ

การพึ่งตนเองได้และพอเพียงในระดับประเทศ กล่าวคือ เศรษฐกิจพอเพียงในระดับประเทศ เป็นผลมาจากการดำเนินชีวิตอย่างพอเพียงในระดับชุมชนต่างๆ เมื่อสมาชิกในชุมชนเหล่านั้นมีความพอเพียงแล้ว ชุมชนเหล่านั้นจึงคิดสร้างเครือข่ายเพื่อแลกเปลี่ยนความรู้สืบทอดภูมิปัญญาและบทเรียนจากการพัฒนาหรือร่วมกันลงมือ ทำการพัฒนาตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง ร่วมกันทำให้ประเทศอันเป็นสังคมใหญ่ที่ประกอบด้วยชุมชนต่างๆ ที่ดำเนินชีวิตอย่างพอเพียง กลายเป็นประเทศแห่งความพอเพียงได้ดีที่สุด มีการแบ่งประเภทของเศรษฐกิจพอเพียงออกเป็น 2 แบบเศรษฐกิจพอเพียงแบบพื้นฐาน และเศรษฐกิจพอเพียงแบบก้าวหน้า

3. แนวปฏิบัติที่ดี

3.1 ความหมายของแนวปฏิบัติที่ดี (Good practice)

แนวปฏิบัติที่ดี (Good practice) หมายถึง วิธีปฏิบัติหรือขั้นตอนการปฏิบัติที่ทำให้สถาบันประสบความสำเร็จหรือสู่ความเป็นเลิศตามเป้าหมาย เป็นที่ยอมรับในแวดวงวิชาการหรือวิชาชีพนั้น ๆ มีหลักฐานของความสำเร็จปรากฏอย่างชัดเจน โดยมีการสรุปวิธีปฏิบัติหรือขั้นตอนการปฏิบัติ ตลอดจนความรู้และประสบการณ์ บันทึกเป็นเอกสาร เผยแพร่ให้หน่วยงานภายในหรือภายนอกสามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้ (สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา, 2558 : 36)

แนวปฏิบัติที่ดี หมายถึง วิธีปฏิบัติและขั้นตอนปฏิบัติ หรือวิธีการดำเนินงานและขั้นตอนการดำเนินงานที่ดำเนินงานแล้วส่งผลให้หลักสูตร คณะ หรือสถาบันประสบความสำเร็จตามเป้าหมายที่กำหนดไว้ เป็นที่ยอมรับในวงวิชาการ โดยมีหลักฐานความสำเร็จของวิธีปฏิบัติดังกล่าวอย่างชัดเจน และต้องมีการสรุปเป็นวิธีปฏิบัติและขั้นตอนปฏิบัติ รวมทั้งต้องมีการถอดบทเรียนและประสบการณ์ต่าง ๆ จากการแนวปฏิบัติที่ดีดังกล่าวบันทึกเป็นเอกสารหรืออยู่ในฐานข้อมูลเครือข่ายอินเทอร์เน็ตในรูปแบบเว็บไซต์ของคณะ /สถาบัน เผยแพร่ให้หน่วยงานภายในหรือภายนอกสามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้ และควรมีหนังสือหรือเอกสารตอบรับการใช้ประโยชน์ส่งกลับมาที่หน่วยงานเผยแพร่ด้วย ทั้งนี้การค้นหาหรือพัฒนาจนกระทั่งได้แนวปฏิบัติที่ดี อาจดำเนินการศึกษาข้อมูลจากคู่มือเปรียบเทียบของหลักสูตร คณะ หรือสถาบันได้ (สุบรรณ เอี่ยมวิจารณ์, 2561: 82)

3.2 ลักษณะของแนวปฏิบัติที่ดี

- ต้องเป็นวิธีปฏิบัติและขั้นตอนปฏิบัติ
- ดำเนินการแล้วส่งผลให้ประสบความสำเร็จ
- มีหลักฐานความสำเร็จ
- อาจดำเนินการศึกษาข้อมูลจากคู่เปรียบเทียบกับเพื่อให้ได้แนวทางมาพัฒนาเป็นแนวปฏิบัติที่ดี

3.3 จุดเน้นของแนวปฏิบัติที่ดี

ต้องมีการสรุปเป็นวิธีปฏิบัติและขั้นตอนปฏิบัติ มีการบันทึกเป็นเอกสารเผยแพร่ให้กับหน่วยงานภายในหรือหน่วยงานภายนอกในการนำไปใช้ประโยชน์และมีหนังสือตอบกลับ

3.4 องค์ประกอบของการจัดทำแนวปฏิบัติที่ดี (Good Practice)

องค์ประกอบของการจัดทำแนวปฏิบัติที่ดี สามารถดำเนินการได้ดังตารางต่อไปนี้ (สุบรรณ เอี่ยมวิจารณ์, 2561: 107-108)

ตารางที่ 2.1 องค์ประกอบของการจัดทำแนวปฏิบัติที่ดี

ลำดับ ที่	องค์ประกอบของ แนวปฏิบัติที่ดี	สาระสำคัญของแนวปฏิบัติที่ดี
1	เจ้าของผลงาน / สังกัด	ให้ระบุว่าหน่วยงานใดเป็นเจ้าของแนวปฏิบัติที่ดี
2	หัวข้อ / ประเด็น ด้าน	ให้ระบุหัวข้อหรือประเด็นที่จะนำมาจัดทำเป็นแนวปฏิบัติที่ดี โดยทั่วไป จะใช้พันธกิจ 4 ด้านในการระบุ ได้แก่ การผลิตบัณฑิต การวิจัย การ บริการวิชาการ และการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม ฯลฯ
3	หลักการ / ความ เป็นมา / สภาพ ปัญหาและ ลักษณะของงาน	ให้ระบุถึงที่มาหรือสภาพปัญหาและลักษณะงานที่จะนำมาปรับปรุง พัฒนาจนเกิดแนวปฏิบัติที่ดี
4	เป้าหมายของการ ดำเนินงาน	ให้ระบุเป้าหมายของการดำเนินงานตามแนวปฏิบัติที่ดี โดยระบุ เป้าหมายทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ
5	กระบวนการ / ขั้นตอนการ ดำเนินงาน	ให้ระบุถึงขั้นตอนหรือกระบวนการต่างๆในการดำเนินงานของแนวปฏิบัติ ที่ดีดังกล่าว โดยอาจระบุเป็นข้อๆ เพื่อความชัดเจน

ลำดับ ที่	องค์ประกอบของ แนวปฏิบัติที่ดี	สาระสำคัญของแนวปฏิบัติที่ดี																																
6	ผลสัมฤทธิ์/ ประโยชน์ที่ได้รับ และการบูรณา การร่วมกับ กระบวนการอื่นๆ	ให้ระบุถึงผลผลิต ผลลัพธ์ และประโยชน์ที่เกิดขึ้นจากแนวปฏิบัติที่ดี รวมทั้งแสดงข้อมูลด้วยว่าผลสัมฤทธิ์ดังกล่าวสามารถนำไปใช้ประโยชน์ และบูรณาการกับงานด้านอื่น ๆ ได้อย่างไร																																
7	ความโดดเด่นของ งานที่ได้รับ สามารถนำไป ขยายผลใช้กับ หน่วยงานอื่นได้	ให้ระบุความโดดเด่นของแนวปฏิบัติที่ดีดังกล่าวว่ามีแนวทางอย่างไรที่ หน่วยงานอื่นจะนำไปใช้ให้เกิดผลอย่างเดียวกันกับหน่วยงานเจ้าของ แนวปฏิบัติที่ดีด้วย																																
8	การวิเคราะห์ ความเป็นแนว ปฏิบัติที่ดี	ให้ระบุว่ามียุทธศาสตร์ของความเป็นแนวปฏิบัติที่ดีที่ครบถ้วน โดย อาจจัดทำเป็นรูปตารางวิเคราะห์ดังตัวอย่างนี้ <table border="1" data-bbox="625 1066 1404 1568"> <thead> <tr> <th rowspan="2">ลำดับ</th> <th rowspan="2">องค์ประกอบ</th> <th colspan="2">การวิเคราะห์</th> <th rowspan="2">หลักฐาน อ้างอิง</th> </tr> <tr> <th>มี</th> <th>ไม่มี</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>1</td> <td>มีวิธีปฏิบัติหรือขั้นตอนปฏิบัติหรือไม่</td> <td>✓</td> <td></td> <td></td> </tr> <tr> <td>2</td> <td>มีวิธีปฏิบัติหรือขั้นตอนปฏิบัติที่ทำให้ หลักสูตรประสบความสำเร็จหรือสู่ความ เป็นเลิศตามเป้าหมายอย่างไร</td> <td>✓</td> <td></td> <td></td> </tr> <tr> <td>3</td> <td>มีการสรุปวิธีปฏิบัติหรือขั้นตอนการ ปฏิบัติงานหรือไม่</td> <td>✓</td> <td></td> <td></td> </tr> <tr> <td>4</td> <td>มีการสรุปเป็นความรู้หรือถอด ประสบการณ์ บันทึกเป็นเอกสารหรือไม่</td> <td>✓</td> <td></td> <td></td> </tr> <tr> <td>5</td> <td>มีการเผยแพร่ให้หน่วยงานอื่นนำไปใช้ ประโยชน์ ด้านใดบ้าง</td> <td>✓</td> <td></td> <td></td> </tr> </tbody> </table>	ลำดับ	องค์ประกอบ	การวิเคราะห์		หลักฐาน อ้างอิง	มี	ไม่มี	1	มีวิธีปฏิบัติหรือขั้นตอนปฏิบัติหรือไม่	✓			2	มีวิธีปฏิบัติหรือขั้นตอนปฏิบัติที่ทำให้ หลักสูตรประสบความสำเร็จหรือสู่ความ เป็นเลิศตามเป้าหมายอย่างไร	✓			3	มีการสรุปวิธีปฏิบัติหรือขั้นตอนการ ปฏิบัติงานหรือไม่	✓			4	มีการสรุปเป็นความรู้หรือถอด ประสบการณ์ บันทึกเป็นเอกสารหรือไม่	✓			5	มีการเผยแพร่ให้หน่วยงานอื่นนำไปใช้ ประโยชน์ ด้านใดบ้าง	✓		
ลำดับ	องค์ประกอบ	การวิเคราะห์			หลักฐาน อ้างอิง																													
		มี	ไม่มี																															
1	มีวิธีปฏิบัติหรือขั้นตอนปฏิบัติหรือไม่	✓																																
2	มีวิธีปฏิบัติหรือขั้นตอนปฏิบัติที่ทำให้ หลักสูตรประสบความสำเร็จหรือสู่ความ เป็นเลิศตามเป้าหมายอย่างไร	✓																																
3	มีการสรุปวิธีปฏิบัติหรือขั้นตอนการ ปฏิบัติงานหรือไม่	✓																																
4	มีการสรุปเป็นความรู้หรือถอด ประสบการณ์ บันทึกเป็นเอกสารหรือไม่	✓																																
5	มีการเผยแพร่ให้หน่วยงานอื่นนำไปใช้ ประโยชน์ ด้านใดบ้าง	✓																																

4. บริบทพื้นที่ในการวิจัย

4.1 บ้านหนองเฝือก อำเภอลำปำ จ.มหาสารคาม

4.1.1 ประวัติหมู่บ้าน

บ้านหนองเฝือก ตั้งขึ้นเมื่อปี พ.ศ. 2465 ที่ตั้งชื่อว่าบ้านหนองเฝือกเนื่องจากสมัยอดีตบริเวณที่ตั้งหมู่บ้านมีเฝือกจำนวนมาก มีผู้ดำรงตำแหน่งผู้ใหญ่บ้านจนถึงปัจจุบัน รวม 8 คน สภาพภูมิศาสตร์ของบ้านหนองเฝือก ก่อนที่จะก่อตั้งเป็นตอนกลางทุ่งนา ไม่มีป่า ไม่มีหนองน้ำ

ในยุครัฐบาลทักษิณ เริ่มจากที่หมู่บ้านมีปัญหาด้านต่างๆ ช่วงปี พ.ศ. 2535-2544 เช่น เป็นหมู่บ้านที่ประชาชนมีหนี้้นอกระบบมาก มียาเสพติดจำนวนมาก ประชาชนติดการพนัน หมู่บ้านสกปรก ไม่มีการจัดการวางแผนชีวิต ต่อมาในปี พ.ศ. 2544 เริ่มมีการนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเข้ามาใช้ในหมู่บ้าน

ปี พ.ศ. 2552 ประทศชุมชนเศรษฐกิจพอเพียง ครั้งแรก จัดโดยสำนักงานพัฒนาชุมชน ขณะเลิศอันดับ 1

ผู้ใหญ่บ้านคนปัจจุบัน (คนที่ 8) คือ นายเฉลิมศักดิ์ มาแก้ว เป็นผู้ใหญ่บ้านมาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2544 จนถึงปัจจุบัน

คำขวัญบ้านหนองเฝือก คือ แหล่งอุซ่าว จ่อกำเนิด เลิศล้ำสามัคคี คุณธรรมชีวี ตลอดปีมีงานทำ

4.1.2 ที่ตั้งและอาณาเขต

4.1.2.1 ที่ตั้ง

บ้านหนองเฝือก หมู่ 3 ตำบลหนองทุ่ม อ.วาปีปทุม จ.มหาสารคาม ตั้งอยู่ทางทิศตะวันออกเฉียงเหนือของ อ.วาปีปทุม อยู่ห่างจากตัวอำเภอลำปำ 8 กิโลเมตร ห่างจากตัวจังหวัด 37 กิโลเมตร

4.1.2.2 อาณาเขต

ทิศเหนือ จรดกับบ้านโนน ต.ขามป้อม

ทิศใต้ จรดกับบ้านโคกสี ต.โคกสีทองหลาง

ทิศตะวันออก จรดกับบ้านหนองตาไก้ ต.หนองทุ่ม

ทิศตะวันตก จรดกับบ้านโคกสี ต.โคกสีทองหลาง

4.1.2.3 พื้นที่

บ้านหนองเผือก มีพื้นที่ทำการเกษตร จำนวน 516 ไร่ และพื้นที่อยู่อาศัย จำนวน 32 ไร่ แต่ไม่มีพื้นที่สาธารณะในการจัดตั้งศูนย์การเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียง

4.1.3 สภาพทางสังคม และสภาพทางเศรษฐกิจ

บ้านหนองเผือกมีครัวเรือน จำนวน 67 ครัวเรือน มีจำนวนประชากรทั้งสิ้น จำนวน 327 คน แบ่งเป็นเพศชาย 165 คน และเพศหญิง 162 คน

สมาชิกในชุมชนส่วนใหญ่ประกอบอาชีพ เกษตรกร เป็นอาชีพหลัก โดยทำนาปีละครั้ง และปลูกผักตลอดทั้งปี ส่วนอาชีพเสริม สมาชิกในชุมชนทำหัตถกรรมจักสาน เลี้ยงโคและกระบือ ค้าขาย ปลูกผักปลอดสารพิษ เลี้ยงหมูหลุม เลี้ยงไก่ เลี้ยงปลา ปลูกเห็ด เป็นต้น

สมาชิกในชุมชนมีรายได้เฉลี่ย ครัวเรือนละ 70,000 บาท/ คน/ปี

4.1.4 กลุ่มเศรษฐกิจชุมชนในหมู่บ้าน ประกอบด้วยกลุ่มต่าง ๆ ดังนี้ คือ

- 1) กลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต
- 2) กลุ่มแม่บ้านจักสาน
- 3) กลุ่มทุนหมู่บ้าน
- 4) กองทุนแก้ไขปัญหาความยากจน กขคจ.
- 5) ร้านค้าชุมชน
- 6) โรงสีข้าวชุมชน
- 7) กลุ่มผู้ใช้น้ำประปา
- 8) กลุ่มธนาคารข้าว
- 9) กลุ่มปลูกเห็ด
- 10) กลุ่มเลี้ยงหมูหลุม
- 11) กลุ่มธนาคารโค กระบือ
- 12) กลุ่มสถาบันการเงินในชุมชน
- 13) ปลูกพืชผักสวนครัวปลอดสารพิษ
- 14) ศูนย์ซ่อมชุมชน
- 15) ศูนย์เรียนรู้โครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริฯ
- 16) กลุ่มบ้านพักโฮมสเตย์

4.1.5 ผลิตภัณฑ์ของชุมชนที่สามารถจำหน่ายได้ ได้แก่ เครื่องจักสาน ผักปลอดสารพิษ

4.1.6 ร้านจำหน่ายสินค้า - มีร้านค้าชุมชน ๑ ร้าน

ในชุมชนบ้านหนองเผือกไม่มีร้านจำหน่ายอาหาร โดยส่งเสริมให้สมาชิกในชุมชน ทำอาหารรับประทานเองภายในครอบครัว ทำให้ลดการใช้ถุงพลาสติกได้วันละ 300 ถุง ส่งเสริมให้ ประชาชนปลูกผักสวนครัว ปลูกผักปลอดสารพิษ รับประทานเองหลังบ้าน ถ้าเหลือก็จำหน่าย มีรถมารับ ผักไปขายที่ตลาดทุกวัน

4.2 บ้านเหล่าน้อย อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม

4.2.1 ประวัติหมู่บ้าน

ปี พ.ศ. 2450 มีสมาชิกในครัวเรือนจำนวนหนึ่งแยกออกมาจากบ้านหมี่ โดยรวมตัวกันของ ครัวเรือน จำนวน 25 ครัวเรือน เพื่อออกมาจัดตั้งเป็นหมู่บ้านเหล่าน้อย

ปี พ.ศ. 2549 สมาชิกในชุมชนบ้านเหล่าน้อยได้น้อมนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง มาประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิต โดยการปลูกผักสวนครัวรับประทานเอง ถ้าเหลือก็จำหน่าย เป็นการลด ค่าใช้จ่ายในครัวเรือน ต่อมา ปี พ.ศ. 2551 สำนักงานพัฒนาชุมชนมาช่วยขับเคลื่อน พาไปศึกษาดูงานที่ จังหวัดชัยภูมิ และอีกหลายจังหวัด ต่อมาได้รับรางวัลจากการเข้าร่วมประกวดหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง

ชุมชนบ้านเหล่าน้อยมีร้านค้าชุมชน จำนวน 1 ร้าน โดยเริ่มต้นมีเงินทุน จำนวน 70,000 บาท ปัจจุบันมีเงินทุนหมุนเวียนประมาณ 500,000 บาท มีสมาชิกจำนวน 9 คน ขายสินค้า ปัจจุบันยก ศาลาประชาคมให้เป็นร้านค้าชุมชน

ชุมชนบ้านเหล่าน้อยมีผู้ใหญ่บ้านมาแล้ว จำนวน 7 คน ผู้ใหญ่บ้านคนปัจจุบัน คือ นาย เฉลิม คงอุบล ดำรงตำแหน่งผู้ใหญ่มาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2554 จนถึงปัจจุบัน

ชุมชนบ้านเหล่าน้อยมีพื้นที่ทำไร่นา จำนวน 881 ไร่ มีพื้นที่สำหรับอยู่อาศัย จำนวน 59 ไร่ มีพื้นที่สาธารณะในการจัดตั้งเป็นศูนย์ส่งเสริมเศรษฐกิจพอเพียงของชุมชนบ้านเหล่าน้อย จำนวน 15 ไร่ 2 งาน

4.2.2 ที่ตั้งและอาณาเขต

ที่ตั้ง บ้านเหล่าน้อยตั้งอยู่หมู่ที่ 10 ตำบลเขวา อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม

4.2.3 สภาพทางสังคม และสภาพทางเศรษฐกิจ

- มีประชากร ทั้งสิ้นจำนวน 355 คน จำนวน 81 หลังคาเรือน
- สมาชิกในชุมชนส่วนใหญ่ประกอบอาชีพหลัก คือ เกษตรกร รายได้ส่วนใหญ่มาจากการเกษตร เช่น ปลูกผักสวนครัว

4.2.4 ผลิตภัณฑ์ในหมู่บ้านที่สามารถจำหน่ายได้ ได้แก่ ลูกประคบ ยาต้ม ผักสวนครัว ผักปลอดสารพิษ ผักไฮโดรโปนิก กลัวยอบจากพลังงานแสงอาทิตย์ ต้นกล้ามะละกอฮอลแลนด์ กลัวยหอมทอง เป็นต้น

4.2.5 ร้านจำหน่ายสินค้า มีร้านค้าชุมชน จำนวน 1 ร้าน

4.3 ห้วยทราย อำเภอบรบือ จังหวัดมหาสารคาม (ระยะที่ 4)

4.3.1 ประวัติทั่วไปของอำเภอห้วยทราย

บ้านห้วยทราย หมู่ที่ 3 ตำบลโนนราษี อำเภอบรบือ จังหวัดมหาสารคาม เดิมบ้านห้วยทรายมีชื่อว่าบ้านเห็ดเขี้ย ก่อตั้งเป็นหมู่บ้านเมื่อประมาณปี พ.ศ. 2460 โดยมีผู้นำหมู่บ้านคนแรกชื่อนายวงศ์คำจันทร์ ทับทิมไสย เป็นหัวหน้าหมู่บ้าน พาลูกบ้านอพยพออกมาจากบ้านหนองคู และได้ก่อตั้งหมู่บ้านขึ้น มี 20 ครัวเรือน ซึ่งในขณะนั้นทางการก็ได้เปลี่ยนจากผู้นำมาเป็นผู้ใหญ่บ้าน ปี พ.ศ. 2468 ได้เปลี่ยนชื่อจากบ้านเห็ดเขี้ย เป็นบ้านห้วยทราย หมู่ 21 ตำบลกำพี้ อำเภอบรบือ จังหวัดมหาสารคาม ต่อมาปี พ.ศ. 2504 ได้เปลี่ยนจากตำบลกำพี้เป็นบ้านห้วยทราย หมู่ที่ 3 ตำบลโนนราษี อำเภอบรบือ จังหวัดมหาสารคาม จนถึงปัจจุบัน ผู้ใหญ่บ้านคนปัจจุบัน ชื่อนายอำพร พิเมย ดำรงตำแหน่งตั้งแต่ปี พ.ศ. 2522 จนถึงปัจจุบัน

อาณาเขตและที่ตั้ง

อาณาเขต

ทิศเหนือติดต่อกับ บ้านโนนสวรรค์ ตำบลโนนราษี อำเภอบรบือ จังหวัดมหาสารคาม

ทิศใต้ติดต่อกับ บ้านหนองทุ่ม ตำบลโนนแดง อำเภอบรบือ จังหวัดมหาสารคาม

ทิศตะวันออกติดต่อกับบ้านโนนราษี ตำบลโนนราษี อำเภอบรบือ จังหวัดมหาสารคาม

ทิศตะวันตกติดต่อกับ บ้านโนนสว่าง ตำบลโนนแดง อำเภอบรบือ จังหวัดมหาสารคาม

ที่ตั้ง

บ้านห้วยทราย หมู่ที่ 3 ตำบลโนนราษี อำเภอบรบือ จังหวัดมหาสารคาม ห่างอำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม ประมาณ 37 กิโลเมตร และอยู่ห่างจากอำเภอบรบือประมาณ 12 กิโลเมตร

พื้นที่

มีพื้นที่ประมาณ 4,056 ไร่ โดยเป็นพื้นที่อยู่อาศัย 116 ไร่ และพื้นที่ทำนา 2,963 ไร่ ไม่มีพื้นที่สาธารณะ ตั้งอยู่บนเนินสูง ลักษณะเป็นดินร่วนปนดินทราย บางแห่งมีหินปนดินเหนียว มีลำห้วยทรายไหลผ่านตลอดปีการประกอบอาชีพทำนาทำไร่ต้องอาศัยน้ำฝนจากธรรมชาติ

ด้านประชากร

มีจำนวนครัวเรือนทั้งหมด 187 หลังคาเรือน

มีจำนวนประชากรทั้งหมด 875 คน แบ่งเป็น ชาย 434 คน หญิง 441 คน

ด้านเศรษฐกิจ

ประชาชนส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรทำนาข้าว ทำไร่อ้อย มันสำปะหลัง ค้าขาย รับจ้างทั่วไป

ด้านการศึกษา

บ้านห้วยทราย มีโรงเรียนในหมู่บ้าน จำนวน 2 แห่ง ศูนย์เรียนรู้ชุมชน 1 แห่ง ได้แก่ ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก โรงเรียนบ้านห้วยทราย และศูนย์เรียนรู้ชุมชน ตั้งอยู่ที่วัดโพธิ์ศรีห้วยทราย

4.3.2 ผลผลิตในพื้นที่หมู่บ้านที่สามารถจำหน่ายได้ ได้แก่ ผ้าไหม เสื่อกก ผักปลอดสารพิษ เป็นต้น

5. ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

กรรณิการ์ ภริมยวีร์รัตน์. (2553). ได้ศึกษางานวิจัยเรื่องพฤติกรรมการดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏในเขตกรุงเทพมหานคร โดยมีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาระดับความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของนักศึกษา 2) เพื่อศึกษาระดับพฤติกรรมการดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของนักศึกษากลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือนักศึกษาระดับปริญญาตรีที่กำลังศึกษาในมหาวิทยาลัยราชภัฏในเขตกรุงเทพมหานคร 6 แห่ง ได้แก่ 1) มหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม 2) มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี 3) มหาวิทยาลัยบ้านสมเด็จเจ้าพระยา 4) มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร 5) มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต 6) มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา จำนวน 420 คน เครื่องมือการวิจัยมี 2 ฉบับ คือ ฉบับที่ 1 แบบทดสอบความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เป็นแบบ 2 ตัวเลือก ถูก-ผิด และฉบับที่ 2 เป็นแบบสอบถามวัดพฤติกรรมการดำเนินชีวิตของนักศึกษาตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงโดยข้อความที่สร้างขึ้นเป็นแบบมาตรประเมินค่า (Rating scale) แบบ 3 ระดับเครื่องมือทั้ง 2 ฉบับ มีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.750 และ 0.830 ตามลำดับ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และใช้สถิติทดสอบ ได้แก่ t-test และ One-Way ANOVA ผลการศึกษา พบว่า 1) นักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏระดับความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงโดยรวมอยู่ในระดับสูง

($\bar{x} = 15.53$) เมื่อพิจารณาเป็นรายมหาวิทยาลัยราชภัฏพบว่า ทุกมหาวิทยาลัยราชภัฏมีระดับความรู้อยู่ในระดับสูง 2) นักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏมีระดับพฤติกรรมการดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงโดยรวมอยู่ในระดับสูง ($\bar{x} = 1.35$) เมื่อพิจารณาตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง พบว่า (1) ด้านความพอประมาณนักศึกษามีระดับพฤติกรรมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{x} = 1.11$) (2) ด้านความมีเหตุผลนักศึกษามีระดับพฤติกรรมอยู่ในระดับสูง ($\bar{x} = 1.38$) และ (3) ด้านการมีภูมิคุ้มกันนักศึกษามีระดับพฤติกรรมอยู่ในระดับสูง ($\bar{x} = 1.49$)

ขวัญกมล ดอนขวา (2554: 77-78) ได้ศึกษางานวิจัยเรื่องพฤติกรรมและปัจจัยที่มีผลกระทบต่อการตัดสินใจซื้อสินค้าและบริการของผู้สูงอายุบนพื้นฐานเศรษฐกิจพอเพียง โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาพฤติกรรมของผู้สูงอายุในการตัดสินใจซื้อสินค้าและบริการ และเพื่อศึกษาปัจจัยที่มีผลกระทบต่อการตัดสินใจซื้อสินค้าหรือบริการของผู้สูงอายุบนพื้นฐานเศรษฐกิจพอเพียง ผลการศึกษาพบว่า ผู้สูงอายุใช้จ่ายเงินไปกับการซื้ออาหาร เนื่องจากเป็นสิ่งจำเป็น โดยทำการตัดสินใจด้วยตนเอง ซึ่งมีจำนวนครั้งในการซื้อสินค้าหรือใช้บริการ 2-3 ครั้งต่อเดือน ค่าใช้จ่ายในแต่ละครั้งไม่เกิน 1,000 บาท ช่วงเวลาในการไปซื้อสินค้าหรือใช้บริการ คือ วันเสาร์อาทิตย์ตอนกลางวันที่ห้างสรรพสินค้าเนื่องจากใกล้บ้าน และสื่อที่มีผลต่อการตัดสินใจซื้อมากที่สุดคือ โฆษณาทางโทรทัศน์ จากการศึกษาความคิดเห็นด้านส่วนประสมทางการตลาด และด้านแนวคิดปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในการซื้อสินค้าและบริการของผู้สูงอายุ พบว่า มีความแตกต่างกันตามเพศ ระดับการศึกษา ระดับรายได้ และพื้นที่จังหวัดที่อาศัยอยู่ นอกจากนี้ ผู้สูงอายุได้นำหลักความมีเหตุผลตามแนวคิดปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงที่มีผลต่อการตัดสินใจซื้อสินค้าหรือบริการ ซึ่งมีมากกว่าการใช้ความพอประมาณและการมีภูมิคุ้มกัน โดยหลักการดังกล่าวอยู่ภายใต้เงื่อนไขความรู้ที่มีขนาดของผลกระทบต่อการตัดสินใจ และยิ่งมากกว่าเงื่อนไขคุณธรรม ส่วนปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดที่มีอิทธิพลต่อการใช้หลักการมีเหตุผลของผู้สูงอายุ คือ ปัจจัยด้านบุคคล และผู้สูงอายุจะพิจารณาจากความเต็มใจในการให้บริการของพนักงานขายในด้านราคาและค่าใช้จ่ายอื่นๆ โดยอยู่ในรูปแบบการตั้งราคาให้เหมาะสมกับคุณภาพของสินค้าหรือบริการ ในด้านองค์ประกอบของผลิตภัณฑ์ ผู้สูงอายุพิจารณาจากวันที่ผลิตและวันหมดอายุของสินค้าเป็นหลัก

จำเนียร ชุณหโสภาค และคณะ (2551: บทคัดย่อ) ได้ศึกษางานวิจัยเรื่องการพัฒนาศักยภาพด้านความรู้เศรษฐกิจพอเพียงของชุมชนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาศักยภาพด้านความรู้และการนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ของประชาชน และเพื่อเสริมสร้าง

ศักยภาพด้วยกิจกรรมการเรียนรู้ตามแนวปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงที่สอดคล้องกับความต้องการของคนในชุมชนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โดยใช้รูปแบบการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม ผลการศึกษาพบว่า ศักยภาพด้านความรู้เศรษฐกิจพอเพียงของผู้นำชุมชน มีการเปลี่ยนแปลงดีขึ้นจากการเสริมสร้างศักยภาพด้วยกิจกรรมการเรียนรู้ตามแนวปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงที่สอดคล้องกับความต้องการของคนในชุมชน และพบว่า (1) ประชาชนในชุมชนซึ่งมีระดับการพัฒนาตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงแตกต่างกัน มีการนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในระดับที่แตกต่างกัน (2) ประชาชนในชุมชนที่มีระดับการพัฒนาแตกต่างกัน มีระดับความรู้เกี่ยวกับปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงแตกต่างกัน (3) ประชาชนในชุมชนที่มีระดับการพัฒนาแตกต่างกัน มีการรับรู้เกี่ยวกับจุดแข็ง จุดอ่อน และปัจจัยเอื้อในการพัฒนาชุมชนตนเองแตกต่างกัน และ (4) การอบรมเพื่อพัฒนาศักยภาพด้านความรู้เศรษฐกิจพอเพียงมีประสิทธิผลทำให้ผู้นำชุมชนที่เข้าร่วมอบรมมีความรู้ด้านเศรษฐกิจพอเพียงเพิ่มมากขึ้น อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01

นุจรี ใจประนบ และคณะ (2556: บทคัดย่อ) ได้ศึกษาวิจัยเรื่องรูปแบบการพัฒนาชุมชนด้านเศรษฐกิจพอเพียง : กรณีศึกษาบ้านหนองหว้า อ.บรบือ จ.มหาสารคาม โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัญหาและความต้องการในการพัฒนาชุมชนด้านเศรษฐกิจพอเพียง 2) สร้างรูปแบบการพัฒนาชุมชนด้านเศรษฐกิจพอเพียง และ 3) ทดลองใช้และประเมินผลการใช้รูปแบบการพัฒนาชุมชนด้านเศรษฐกิจพอเพียงบ้านหนองหว้า อำเภอบรบือ จังหวัดมหาสารคาม ผลการวิจัย พบว่า 1. ชุมชนขาดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการประกอบอาชีพ ผลผลิตต่อไร่ต่ำ ต้องอาศัยน้ำฝนตามธรรมชาติ รายได้ไม่เพียงพอกับรายจ่าย ความต้องการของประชาชน ได้แก่ความรู้เกี่ยวกับการประกอบอาชีพเพื่อลดค่าใช้จ่ายและหารายได้เสริม 2. กิจกรรมด้านเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อลดค่าใช้จ่าย และเพิ่มรายได้ ได้แก่ จัดตั้งกลุ่มสหกรณ์ออมทรัพย์เพื่อการผลิต จัดตั้งกลุ่มปุ๋ยชีวภาพ จัดตั้งกลุ่มทอผ้าฝ้าย จัดตั้งกลุ่มทอเสื่อ กก จัดตั้งกลุ่มการเลี้ยงกบ จัดตั้งกลุ่มการเลี้ยงปลา จัดตั้งกลุ่มการเลี้ยงไก่พื้นบ้าน จัดตั้งกลุ่มพืชผักปลอดสารพิษ และจัดตั้งร้านค้าชุมชน นอกจากนั้นทุกครัวเรือนยังทำการปลูกพริก ปลูกมะละกอ ปลูกมะเขือ ปลูกตะไคร้ ปลูกกล้วย ปลูกย่านาง และพืชผักสวนครัวรั้วกินได้ 3. ผลการนำรูปแบบการพัฒนาชุมชนด้านเศรษฐกิจพอเพียงไปปฏิบัติจริง พบว่าจำนวนกิจกรรมด้านเศรษฐกิจพอเพียงที่ครัวเรือนนำไปปฏิบัติและความพึงพอใจต่อการดำเนินชีวิตแบบเศรษฐกิจพอเพียง ก่อนและหลังการเข้าร่วมโครงการวิจัยแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยหลังการเข้าร่วมโครงการวิจัยทำให้เกิดผลดีทางด้านการลดค่าใช้จ่ายและการเพิ่มรายได้ และทำให้มีความสุขความพึงพอใจมากขึ้น สามารถสรุปรูปแบบการพัฒนาชุมชนด้านเศรษฐกิจพอเพียง ได้เป็น 6 ขั้นตอนดังนี้ 1) สร้างความสัมพันธ์กับชุมชน 2) ทศน

ศึกษาดูงานหมู่บ้านต้นแบบ 3) ศึกษาสภาพปัจจุบันปัญหาและความต้องการของชุมชน 4) ร่วมกันวิเคราะห์ความต้องการ และเลือกกิจกรรมที่จะนำไปปฏิบัติที่เหมาะสม 5) ลงมือปฏิบัติ และ 6) คำนึงความรู้สึกชุมชน

รังสรรค์ สิงห์เลิศ (2558: บทคัดย่อ) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง รูปแบบการส่งเสริมการปฏิบัติตนตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงอย่างยั่งยืนของประชาชนในจังหวัดมหาสารคาม โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) เพื่อศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการปฏิบัติตนตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงอย่างยั่งยืนของประชาชนในจังหวัดมหาสารคาม และ 2) สร้างรูปแบบการส่งเสริมการปฏิบัติตนตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงอย่างยั่งยืนของประชาชนในจังหวัดมหาสารคาม ผลการวิจัยพบว่า 1) ปัจจัยที่มีผลต่อการปฏิบัติตนตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงอย่างยั่งยืนของประชาชนในจังหวัดมหาสารคาม โดยเรียงลำดับตัวแปรที่มีค่าสัมประสิทธิ์อิทธิพลจากมากไปหาน้อย ที่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ได้แก่ ความสัมพันธ์ในครอบครัว (Beta = .39) รองลงมาได้แก่ การได้รับการฝึกอบรม (Beta = .13) จำนวนสมาชิกในครัวเรือน (Beta = .11) อายุของหัวหน้าครัวเรือน (Beta = .11) ภาวะผู้นำ (Beta = .10) และ ความมั่นใจในตนเอง (Beta = .08) 2) รูปแบบการส่งเสริมการปฏิบัติตนตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงอย่างยั่งยืนของประชาชนในจังหวัดมหาสารคาม มี 10 กิจกรรม ได้แก่ 1) แบ่งเวียง แบ่งงาน สานสัมพันธ์ครอบครัว 2) ตุ่มโสมพาลง กินข้าวร่วมกัน 3) การประยุกต์ใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในชีวิตประจำวัน 4) การจัดการพื้นที่ให้เกิดประโยชน์สูงสุด 5) การเลี้ยงสัตว์เพื่อการบริโภคและสร้างรายได้ 6) การปลูกผักสวนครัวปลูกเองกินเอง 7) การเก็บรักษาเมล็ดพันธุ์และขยายพันธุ์พืช 8) อาหารท้องถิ่น ตลาดชุมชน 9) การพัฒนาแกนนำพึ่งตนเอง และ 10) เวทีเสวนาแลกเปลี่ยนเรียนรู้ คนพอเพียง พึ่งตนเองได้ ซึ่งผู้เชี่ยวชาญได้ทำการประเมินความเหมาะสมของรูปแบบการพัฒนาโดยรวมมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.73$, S.D. = 0.17)

วิชัย วัชรเวชวิชญ์ (2556) ได้ศึกษาเรื่อง การศึกษาศักยภาพเพื่อสร้างชุมชนต้นแบบตามแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง บ้านหนองคู ตำบลนาสีนวน อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาบริบทด้านต่างๆ ของชุมชน ในด้านประวัติความเป็นมา สภาพแวดล้อม ลักษณะทางสังคม เศรษฐกิจ และวัฒนธรรม 2) เพื่อส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ให้ชุมชนท้องถิ่นด้วยการพึ่งตนเอง และใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง 3) เพื่อสรุปบทเรียนการสร้างชุมชนต้นแบบในการส่งเสริมการดำเนินชีวิตภายใต้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ผลการวิจัยพบว่า 1) พัฒนาการของชุมชนแบ่งออกเป็น 2 ระยะ คือ ช่วงเวลาที่ชุมชนมีการหาอยู่หากินตามธรรมชาติ มีระบบการผลิตทางการเกษตรที่

พึ่งพาตนเอง เรียกว่า ยุควิถีดั้งเดิม ช่วงปี พ.ศ. 2441 – 2536 และช่วงเวลาที่ชุมชนเริ่มปรับเปลี่ยนวิถีชีวิตมีการพึ่งพาปัจจัยการผลิตทางการเกษตรจากภายนอกมากขึ้น เรียกว่ายุควิถีแบบใหม่ ช่วงปี พ.ศ. 2536 – ปัจจุบัน สภาพปัญหาและความต้องการของชุมชนบ้านหนองคู เช่น ปัญหาดินขาดความอุดมสมบูรณ์ ต้นทุนทางการผลิตสูง หนี้เข้าวนก การใช้สารเคมีในปริมาณมากส่งผลต่อระบบสุขภาพของคนในชุมชน 2) การส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ให้ชุมชนพึ่งตนเองตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง มีขั้นตอนดังนี้ คือ การคืนข้อมูลให้ชุมชน การศึกษาดูงานพื้นที่ต้นแบบในการพึ่งตนเอง การจัดเวทีทำแผนแม่บทชุมชน จนเกิดเป็นแนวทางการพึ่งตนเองในระดับครัวเรือนและในระดับชุมชน การทดลองปฏิบัติการตามแผน มีการติดตามประเมินผล สรุปผลการดำเนินงาน ถอดบทเรียนความรู้ที่ได้รับเพื่อนำไปสู่การขยายผล 3) บทเรียนของชุมชนที่ได้รับ (1) การนำเอาทรัพยากรที่มีอยู่ในชุมชนที่มีคุณค่ามาทำให้เกิดมูลค่า ทั้งทุนทางความรู้ที่มีอยู่ในตัวบุคคลปราชญ์ชาวบ้านทางด้านเกษตร และทุนทรัพยากรทางธรรมชาติ (2) การแลกเปลี่ยนเรียนรู้จากเครือข่ายภายนอกที่ได้ไปศึกษาดูงาน (3) การหนุนเสริมจากนักวิชาการที่เข้าไปมีส่วนร่วมในการทำวิจัย

สัญญา เคนาภูมิ (2557: บทคัดย่อ) ได้ทำการศึกษาเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงกับวิถีความเป็นประชาธิปไตยของชุมชนตำบลโคกพระ ตำบลมะค่า และตำบลกุดไผ่จ้อ อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความเข้าใจเกี่ยวกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ความเข้าใจเกี่ยวกับความเป็นประชาธิปไตย ทศนคติต่อปรัชญาเศรษฐกิจ การดำเนินชีวิตตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง การปฏิบัติตนตามวิถีความเป็นประชาธิปไตย การนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงผสมผสานเข้ากับวิถีความเป็นประชาธิปไตย ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการดำเนินชีวิตตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงกับการปฏิบัติตนตามวิถีความเป็นประชาธิปไตย ศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงผสมผสานเข้ากับวิถีความเป็นประชาธิปไตย และสร้างแนวทางแนวทางการบูรณาการปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงสู่วิถีความเป็นประชาธิปไตย โดยทำการศึกษาในพื้นที่ 3 ตำบล ได้แก่ ตำบลโคกพระ ตำบลมะค่า และตำบลกุดไผ่จ้อ อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม ผลการวิจัยพบว่า ประชาชนมีความเข้าใจเกี่ยวกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงและหลักประชาธิปไตย อยู่ในระดับปานกลาง มีทศนคติที่ดีต่อปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ได้ดำเนินชีวิตตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในระดับมากที่สุด ปฏิบัติตนตามวิถีความเป็นประชาธิปไตยในระดับมาก ได้บูรณาการปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงผสมผสานเข้ากับวิถีความเป็นประชาธิปไตยอยู่ในระดับมาก และการดำเนินชีวิตตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับวิถีความเป็นประชาธิปไตยอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 สำหรับปัจจัยที่มีผลต่อการนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงผสมผสานเข้ากับวิถีความเป็นประชาธิปไตย

ได้แก่ วิธีประชาธิปไตยทางการเมือง การรับรู้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง การดำเนินชีวิตอย่างมีภูมิคุ้มกัน ความมั่นคงในอาชีพ ความถี่ในการทำบุญ การดำเนินชีวิตด้วยความรู้และคุณธรรม จำนวนบทบาทในชุมชนที่เป็นอยู่ เพศ อายุ ทักษะคิดต่อปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง และ ขนาดครอบครัว ตัวแปรดังกล่าวสามารถร่วมกันอธิบาย ความแปรปรวนของการนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงผสมผสานเข้ากับวิถีความเป็นประชาธิปไตย ได้ร้อยละ 38.40 ($R^2 = 0.384$, $F = 27.564$) นอกจากนี้ แนวทางการบูรณาการปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงสู่วิถีความเป็นประชาธิปไตยควรดำเนินการ ดังต่อไปนี้ สร้างวัฒนธรรมการเมืองที่เป็นประชาธิปไตย พัฒนาความรู้และจิตสำนึกในประชาธิปไตยและปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ส่งเสริมให้พลเมืองเข้าใจเรื่องเศรษฐกิจพอเพียงและเรียนรู้ประชาธิปไตยจากภาคปฏิบัติ และปฏิรูปการศึกษาและสื่อมวลชนเพื่อสร้างพลเมืองที่มีคุณภาพ

นภาพร เวชกามา (2558: บทคัดย่อ) ได้ศึกษาวิจัยเรื่องปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จในการขับเคลื่อนปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง : กรณีศึกษา บ้านดอนมัน อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม มีวัตถุประสงค์ ดังนี้ (1) ศึกษาข้อมูลพื้นฐานสภาพทั่วไปของชุมชนและลักษณะพื้นฐานทางสังคมเศรษฐกิจบางประการของสมาชิกในชุมชนบ้านดอนมัน ตำบลขามเรียง อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม (2) ศึกษาการพัฒนาทุนทางทรัพยากรธรรมชาติ ทุนทางด้านเศรษฐกิจ และทุนทางสังคม ของชุมชนบ้านดอนมัน และ(3) ศึกษาปัจจัยที่สนับสนุน และปัจจัยอุปสรรค ในการขับเคลื่อนปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในชุมชน เก็บข้อมูลจากสมาชิกในชุมชน บ้านดอนมันหมู่ 13 ทุกครัวเรือน จำนวน 46 ครัวเรือน รวมถึงการสัมภาษณ์เชิงลึกจากผู้นำชุมชนและคณะกรรมการหมู่บ้านในช่วงเดือน มีนาคม พ.ศ. 2557 – มกราคม พ.ศ. 2558 เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล คือ แบบสัมภาษณ์ (interview schedule) นำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์ด้วยเครื่องคอมพิวเตอร์โปรแกรมสำเร็จรูป SPSS และใช้สถิติ ค่าความถี่ (frequencies) ค่าร้อยละ (percentage) ค่าเฉลี่ยเลขคณิต (arithmetic mean) ค่าต่ำสุด (minimum) ค่าสูงสุด (maximum) ผลการวิจัย พบว่า ปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จในการขับเคลื่อนปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงที่สนับสนุนให้ชุมชนเข้าสู่การเป็นชุมชนเศรษฐกิจพอเพียง ปัจจัยสนับสนุนได้แก่ (1) วิถีชีวิตของคนในชุมชน ชุมชนที่ประสบความสำเร็จในการพัฒนาตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงส่วนใหญ่ มีวิถีชีวิตบนทางสายกลางที่พึ่งตนเองไม่ติดกับกระแสการพัฒนาในด้านวัตถุ (2) ความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรธรรมชาติ (3) ผู้นำที่เข้มแข็ง เนื่องจากผู้นำชุมชนมีศักยภาพ ความโดดเด่น เป็นตัวอย่างที่ดีในการปฏิบัติ มีความเสียสละเพื่อประโยชน์ส่วนรวมเป็นที่ยอมรับของคนในชุมชน (4) การบริหารจัดการของชุมชนให้มีประสิทธิภาพนั้นมีความสำคัญ และเป็นปัจจัยสำคัญที่มีผลในการพัฒนาชุมชน (5) การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ การดูงาน แลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างชุมชน และในชุมชน รวมทั้งองค์ความรู้ที่ได้รับจากหน่วยงานภาครัฐ

องค์กรพัฒนาเอกชน กระบวนการเรียนรู้ ถือเป็นขั้นตอนสำคัญที่จะเสริมความศรัทธาที่มีต่อปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงให้เป็นรูปธรรมจากการปฏิบัติที่ถูกต้อง (6) การมีส่วนร่วมของสมาชิกในชุมชน การมีส่วนร่วมของสมาชิกในชุมชนทำให้เกิดการระดมความคิด ร่วมตัดสินใจ ร่วมลงมือปฏิบัติ และร่วมรับผิดชอบ ซึ่งจะมีผลสนับสนุนต่อการพัฒนาชุมชนได้โดยง่าย เนื่องจากชุมชนเกิดความสามัคคีกัน และต้องการให้ชุมชนซึ่งเป็นถิ่นฐานบ้านเกิดพัฒนาไปในทางที่ดี (7) การสนับสนุนของหน่วยงานภายนอก การที่ชุมชนจะพัฒนาไปได้อย่างต่อเนื่องนั้น นอกจากชุมชนจะต้องมีการร่วมกันคิดแก้ปัญหาเป็นพื้นฐานแล้ว ชุมชนยังได้รับความร่วมมือและสนับสนุนจากหน่วยงานต่างๆทั้งทางภาครัฐและเอกชน ซึ่งเข้ามาช่วยเสริมกระบวนการพัฒนาผ่านการถ่ายทอดความรู้ ฝึกอบรมและสนับสนุนทุนต่างๆ

รังสฤษฎ์ สรรพอาษา และทักษวัฒน์ เหล่าสุวรรณ (2558: บทคัดย่อ) ได้ทำการศึกษาเรื่อง การจัดการความรู้เศรษฐกิจพอเพียงของศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงในพื้นที่ จังหวัดมหาสารคาม มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพการดำเนินงาน ของศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงในพื้นที่จังหวัดมหาสารคาม เพื่อถอดบทเรียนองค์ความรู้ของศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงในพื้นที่จังหวัดมหาสารคาม และเพื่อสังเคราะห์ รวบรวม และประยุกต์ใช้องค์ความรู้เศรษฐกิจพอเพียงในพื้นที่จังหวัดมหาสารคาม พื้นที่เป้าหมาย ได้แก่ ศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจชุมชนพอเพียงบ้านดอนมัน และศูนย์เรียนรู้เกษตรกรรมยั่งยืน ชุมชนบ้านดอนแดง อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม ผู้ให้ข้อมูลหลัก ได้แก่ ผู้อำนวยการศูนย์และคณะกรรมการดำเนินงานศูนย์ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสัมภาษณ์ แบบบันทึก เครื่องบันทึกภาพ และเทปบันทึกเสียง รวบรวมข้อมูล โดยวิธีการสัมภาษณ์ สังเกต และประชุมกลุ่ม (Focus Groups) วิเคราะห์ข้อมูลใช้พรรณนาวิเคราะห์ โดยทำการวิเคราะห์ข้อมูลและตรวจสอบข้อมูลไปพร้อม ๆ กัน ผลการวิจัย พบว่า 1) สภาพการดำเนินงานของศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงในพื้นที่จังหวัดมหาสารคาม กรณีศึกษาศูนย์เรียนรู้ชุมชนเศรษฐกิจพอเพียงบ้านดอนมัน และศูนย์เรียนรู้เกษตรกรรมยั่งยืนชุมชนบ้านดอนแดง พบว่า ปัจจุบัน ทั้ง 2 ศูนย์ได้รับงบประมาณสนับสนุนจากกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ให้เป็นศูนย์ปราชญ์ของจังหวัดมหาสารคาม ทำให้มีความพร้อมในการฝึกอบรมเกษตรกรเพื่อดำเนินชีวิตตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง 2) การถอดบทเรียนองค์ความรู้ของศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงในพื้นที่จังหวัดมหาสารคาม พบว่า ศูนย์เรียนรู้ชุมชนเศรษฐกิจพอเพียงบ้านดอนมัน มีองค์ความรู้ที่โดดเด่น และเป็นตัวอย่างที่ดี (Best Practice) คือ “กระบวนการจัดฝึกอบรมของศูนย์ฯ” ซึ่งมีองค์ประกอบปัจจัย คือ หลักสูตรการฝึกอบรมมีความเหมาะสม ทีมวิทยากรมีความเชี่ยวชาญและประสบการณ์ ความพร้อมของศูนย์ฯ ฝึกอบรม การคัดเลือกเกษตรกร และการสนับสนุนจากหน่วยงานภายนอก ส่วนศูนย์เรียนรู้เกษตรกรรมยั่งยืนชุมชน บ้านดอนแดง อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม มีองค์ความรู้ที่โดดเด่น และเป็นตัวอย่างที่ดี (Best Practice) คือ “การจัดการทรัพยากรที่มีอยู่ให้เกิดประโยชน์สูงสุด” ซึ่งมีองค์ประกอบ 3 ปัจจัย คือ การปรับเปลี่ยนทัศนคติ การวางแผนและการวิเคราะห์ และมีเทคนิค องค์ความรู้ ภูมิปัญญาต่าง ๆ 3) การสังเคราะห์ รวบรวม และประยุกต์ใช้องค์ความรู้ของ

ศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงในพื้นที่จังหวัดมหาสารคาม มีดังนี้ (1) การสังเคราะห์และรวบรวมองค์ความรู้เศรษฐกิจพอเพียง คณะวิจัยได้สรุป องค์ความรู้ที่ได้จากการศึกษาครั้งนี้ คือ ศูนย์ฯ การเรียนรู้ทั้ง 2 ศูนย์ฯ มีองค์ความรู้เด่นแตกต่างกัน คือ ศูนย์ฯ การเรียนรู้ชุมชนเศรษฐกิจพอเพียงบ้านดอนมัน เด่นใน “กระบวนการจัดการฝึกอบรม” ศูนย์เรียนรู้เกษตรกรรมยั่งยืนชุมชนบ้านดอนแดง เด่นในเรื่ององค์ความรู้ของปราชญ์ชาวบ้าน คือ “การใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ให้เกิดประโยชน์คุ้มค่า” แต่มีเป้าหมายเดียวกันคือ “พัฒนาเกษตรกรที่ได้รับคัดเลือกเข้าฝึกอบรมของแต่ละศูนย์ฯ ให้ดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงให้ยั่งยืน” (2) ส่วนการประยุกต์ใช้องค์ความรู้เศรษฐกิจพอเพียงของศูนย์การเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงในพื้นที่จังหวัดมหาสารคาม ทั้ง 2 แห่งนั้น คณะผู้วิจัย ได้เสนอแนวทางประยุกต์ใช้ให้เกิด ความยั่งยืน ดังนี้ เกษตรกรจะต้องรู้จักปรับเปลี่ยนแนวคิดและวิเคราะห์วางแผน โดยผ่านกระบวนการฝึกอบรมที่มีประสิทธิภาพ และศูนย์เรียนรู้ที่ประสบความสำเร็จ จะต้องมีผลงานเป็นที่ยอมรับ สามารถถ่ายทอดผ่านที่วิทยากรที่ปฏิบัติได้จริง พร้อมทั้งการสนับสนุนจากหน่วยงานภายนอก ที่เกินความสามารถของศูนย์ฯ เช่น งบประมาณ เทคโนโลยี องค์ความรู้ที่ต่อยอด

รัฐพงศ์ บุญญานวัตร (2554: บทคัดย่อ) ได้ศึกษางานวิจัยเรื่อง การนำแนวคิดปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในการดำเนินชีวิตของประชาชนในชุมชนเขตดุสิต กรุงเทพมหานคร โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาระดับการนำแนวคิดปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในการดำเนินชีวิตของประชาชนในชุมชนเขตดุสิต กรุงเทพมหานคร 2) เพื่อศึกษาเปรียบเทียบการนำแนวคิดปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในการดำเนินชีวิตของประชาชนในชุมชนเขตดุสิต กรุงเทพมหานคร จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล และ 3) เพื่อเสนอแนะแนวทางการนำแนวคิดปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในการดำเนินชีวิตของประชาชนในชุมชนเขตดุสิต กรุงเทพมหานคร ผลการศึกษาพบว่า การนำแนวคิดปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในการดำเนินชีวิตของประชาชนในชุมชนเขตดุสิต กรุงเทพมหานคร ระดับการปฏิบัติของประชาชนทั้งโดยภาพรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก เรียบตามลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปน้อย ได้แก่ ด้านเงื่อนไขคุณธรรม ด้านการมีเหตุผล ด้านความพอประมาณ ด้านเงื่อนไขความรู้ และด้านการมีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี ตามลำดับ ส่วนปัจจัยที่มีผลต่อการนำแนวคิดปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในการดำเนินชีวิตของประชาชนในชุมชนเขตดุสิต กรุงเทพมหานคร ได้แก่ ปัจจัยด้านอายุ ระดับการศึกษา อาชีพ และรายได้ต่อเดือน ส่วนปัจจัยที่ไม่มีผล ได้แก่ เพศ และระยะเวลาที่อาศัยในชุมชน ข้อเสนอแนะแนวทางการนำแนวคิดปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในการดำเนินชีวิตของประชาชนในชุมชนเขตดุสิต กรุงเทพมหานคร ที่สำคัญที่สุด คือ ภาครัฐ หรือมหาวิทยาลัยในเขตบริการของชุมชน การจัดบริการวิชาการแก่ชุมชนในเรื่องการทำบัญชีการออม และการให้ความรู้ด้านแนวทางการหลีกเลี่ยงความเสี่ยงต่ออบายมุข โดยเฉพาะในกลุ่มเยาวชนและคนวัยทำงาน

ทิวเมฆ นาวาบุญนิยม (2558: บทคัดย่อ) ได้ศึกษางานวิจัยเรื่องการประยุกต์ใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของชุมชนปทุมโมโคก จังหวัดนครปฐม โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อ

- 1) ศึกษาระดับการรับรู้เกี่ยวกับปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง คุณภาพชีวิตและการประยุกต์ใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง
- 2) เปรียบเทียบการประยุกต์ใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล
- 3) ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการรับรู้เกี่ยวกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง และคุณภาพชีวิตและการประยุกต์ใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง และ
- 4) ศึกษาแนวทางการประยุกต์ใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิต

ผลการวิจัยพบว่า การรับรู้เกี่ยวกับปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของชุมชนปทุมโมโคก ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก รายด้านพบว่า การรับรู้ด้านเงื่อนไขคุณธรรมอยู่ในระดับมากที่สุด คุณภาพชีวิตของชุมชนปทุมโมโคกในภาพรวมอยู่ในระดับมาก รายได้พบว่า คุณภาพชีวิตด้านปลูกฝังค่านิยมไทยอยู่ในระดับมากที่สุด การประยุกต์ใช้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของชุมชนปทุมโมโคก ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก บุคคลที่อาศัยอยู่ในชุมชนปทุมโมโคกที่มีเพศ อายุ การศึกษา สถานภาพในชุมชน ระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในชุมชนและประสบการณ์เกี่ยวกับปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงต่างกัน มีการประยุกต์ใช้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ความสัมพันธ์ระหว่างการรับรู้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงและคุณภาพชีวิตกับการประยุกต์ใช้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ในภาพรวมมีความสัมพันธ์ทางบวกในระดับสูงอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 การประยุกต์ใช้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของชุมชนปทุมโมโคก คือ การตั้งใจฝึกฝนตนเอง เรียนรู้ที่จะมีชีวิตอยู่อย่างเรียบง่าย พอเพียง มีศีลมีธรรมเป็นหลักเป็นที่พึ่ง ฝึกตนให้พึ่งตนเอง ขวนขวาย เอาภาระรับผิดชอบในกิจการต่างๆ ของชุมชน และมีชีวิตอยู่อย่างผู้ให้เสียสละ

เสาวนารถ เล็กเลอสินธุ์. (2560: บทคัดย่อ) ได้ศึกษาวิจัยเรื่องความรู้ความเข้าใจและการประยุกต์ใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน ตำบลบางใหญ่ อำเภอบางใหญ่ จังหวัดนนทบุรี มีวัตถุประสงค์เพื่อ

- 1) ศึกษาความรู้ความเข้าใจหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของประชาชนชุมชนบางใหญ่ อำเภอบางใหญ่ จังหวัดนนทบุรี
- 2) ศึกษาการประยุกต์ใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของประชาชนชุมชนบางใหญ่ อำเภอบางใหญ่ จังหวัดนนทบุรี
- 3) เปรียบเทียบการประยุกต์ใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของประชาชนในชุมชนบางใหญ่ อำเภอบางใหญ่ จังหวัดนนทบุรี

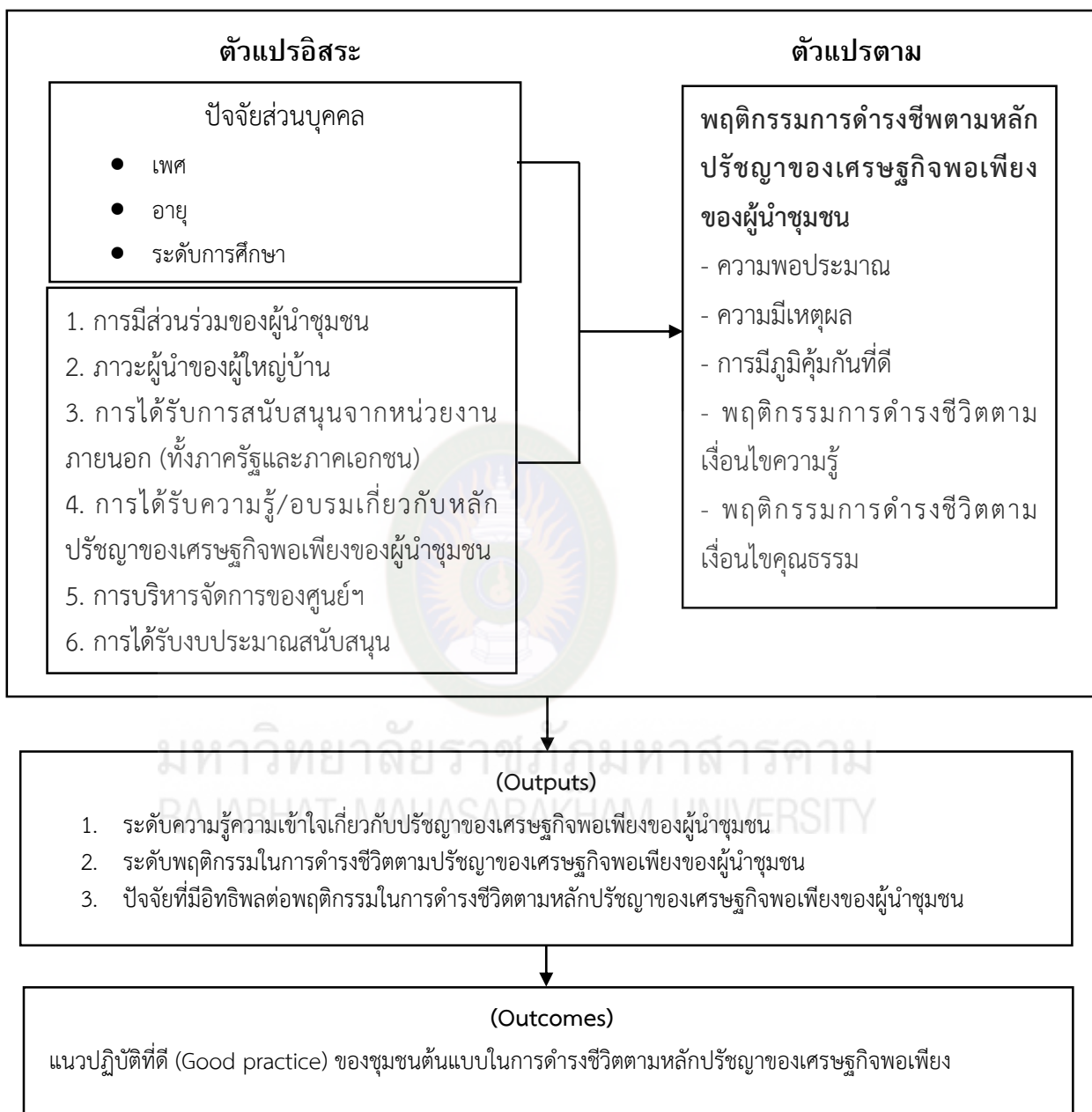
ผลการวิจัยพบว่า 1) ประชาชนมีความรู้ความเข้าใจหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงคิดเป็นร้อยละ 72.45 โดยเข้าใจเศรษฐกิจพอเพียงเป็นปรัชญาที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวพระราชทานพระราชดำริแนะแนวทางการดำเนินชีวิตแก่พสกนิกรชาวไทยมากที่สุด 2) ประชาชนประยุกต์ใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยประยุกต์หลักความมีเหตุผล มากที่สุด รองลงมาคือ ด้านการมีภูมิคุ้มกันที่

ดีในตัว และด้านความพอประมาณ ตามลำดับ 3) ผลการเปรียบเทียบการประยุกต์ใช้ โดยประชาชนที่มี อายุ ระดับการศึกษา รายได้ และอาชีพ ต่างกัน จะมีการประยุกต์ใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงทุก ๆ ด้านแตกต่างกัน ยกเว้น ประชาชนที่มีเพศ และสถานภาพสมรสที่ต่างกัน แต่มีการประยุกต์ใช้ไม่แตกต่างกัน

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY

6. กรอบแนวคิดในการวิจัย

ภาพที่ 2.4 กรอบแนวคิดในการวิจัย

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัยของการวิจัยเรื่อง การพัฒนาพฤติกรรมในการดำรงชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของผู้นำชุมชนในระดับหมู่บ้าน ในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ในบทนี้ ได้ดำเนินการภายใต้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed method) ระหว่างวิธีวิจัยเชิงปริมาณ ซึ่งใช้การเก็บข้อมูลจากแบบสอบถาม และใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยการสัมภาษณ์เชิงลึกประกอบ ทั้งนี้ การนำเสนอวิธีดำเนินการวิจัยในบทนี้ ได้แบ่งออกเป็น 7 ส่วน คือ ส่วนแรก เป็นเรื่องประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ส่วนที่สอง ตัวแปรที่ใช้ในการศึกษา ส่วนที่สาม เป็นการนำเสนอเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ส่วนที่สี่ เป็นการเก็บรวบรวมข้อมูล ส่วนที่ห้า คือ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ส่วนที่หก คือ ระยะเวลาในการศึกษาวิจัย และส่วนสุดท้ายคือสรุป

การดำเนินงานวิจัยชิ้นนี้เป็นการศึกษาวิจัยแบบผสมผสาน โดยทำการสำรวจข้อมูลตามวัตถุประสงค์ ข้อที่ 1, 2 และ 3 เป็นวิจัยเชิงปริมาณ โดยใช้แบบสอบถามและนำข้อมูลที่ได้อาวิเคราะห์และสังเคราะห์ เพื่อเจาะลึกข้อมูลด้วยการวิจัยเชิงคุณภาพด้วยแบบสัมภาษณ์เชิงลึกและการสนทนากลุ่มในวัตถุประสงค์ข้อที่ 4

(1) ลงพื้นที่สำรวจข้อมูลเบื้องต้น ประชุมวางแผนการกำหนดตำแหน่งในการเก็บตัวอย่างร่วมกับนักวิจัยในพื้นที่จังหวัดมหาสารคาม

(2) ทำการสำรวจระดับพฤติกรรมในการดำรงชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงและปัจจัยที่ส่งผลต่อพฤติกรรมในการดำรงชีวิตโดยใช้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของผู้นำชุมชน ในเขตจังหวัดมหาสารคาม โดยดำเนินการเก็บข้อมูลเชิงปริมาณ แบบใช้ความน่าจะเป็น (Population) ในภาคสนามเพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลที่เกี่ยวข้อง จำนวน 120 ชุด ครอบคลุมพื้นที่หมู่บ้านต้นแบบเศรษฐกิจพอเพียงที่ใช้ในการศึกษา ในจังหวัดมหาสารคาม

(3) ทำการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) ที่มีส่วนเกี่ยวข้องการเลือกผู้ให้ข้อมูล (Key Information) ผู้วิจัยทำการเลือกจากผู้ให้ข้อมูลด้วยการใช้การสุ่มแบบเจาะจง (Purposive Sampling) โดยสัมภาษณ์ผู้นำชุมชนที่มีพฤติกรรมดำรงชีวิตแบบปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง จำนวน 20 คน เพื่อวิเคราะห์ระดับพฤติกรรมและปัจจัยที่ส่งผลต่อการดำรงชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของผู้นำชุมชน โดยเก็บข้อมูล ดังต่อไปนี้

- ระดับพฤติกรรมในการดำรงชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของผู้นำชุมชน

- ปัจจัยที่ส่งผลต่อพฤติกรรมในการดำรงชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของผู้นำชุมชน ที่อยู่ในหมู่บ้านชุมชนต้นแบบภายใต้โครงการส่งเสริมเศรษฐกิจพอเพียงของสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ

(4) วิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ ในวัตถุประสงค์ข้อที่ 1, 2 และ 3 ใช้สถิติเชิงพรรณนาในการวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานส่วนบุคคล ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ส่วนสถิติที่ใช้ทดสอบสมมติฐานในการหาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมในการดำรงชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของผู้นำชุมชน โดยใช้สถิติเชิงอนุมาน ทั้งนี้จะใช้เทคนิคการวิเคราะห์ถดถอยพหุ (Multiple Regression)

(5) การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ ที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึกและการสนทนากลุ่ม ผู้วิจัยใช้การวิจัยแบบ Triangular Check โดยเน้นวิธีการวิจัยที่ประกอบด้วย เครื่องมือสัมภาษณ์ การสังเกต และการถอดเทปสนทนาในการสัมภาษณ์ แล้วนำข้อมูลที่ได้มาทำการวิเคราะห์สังเคราะห์มาประกอบในการอภิปรายผล ร่วมกับผลการวิจัยเชิงปริมาณ

3.1 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ในการวิจัยครั้งนี้ หน่วยในการวิเคราะห์ (Unit of Analysis) เป็นระดับบุคคล (Individual) ผู้วิจัยได้กำหนดประชากรและกลุ่มตัวอย่าง โดยมีรายละเอียดดังนี้

1.1.1 ประชากร (Population)

ประชากรของการศึกษานี้ ได้แก่ ผู้นำชุมชนที่อาศัยอยู่ในหมู่บ้านชุมชนต้นแบบเศรษฐกิจพอเพียงภายใต้โครงการส่งเสริมเศรษฐกิจพอเพียงของสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ ประกอบด้วย ผู้นำชุมชนบ้านหนองเผือก บ้านเหล่าน้อย และบ้านห้วยทราย หมู่บ้านละ 50 คน รวมจำนวนทั้งสิ้น จำนวน 150 คน

1.1.2 กลุ่มตัวอย่าง

ในการวิจัยครั้งนี้ กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้นำชุมชนที่อาศัยอยู่ในหมู่บ้านชุมชนต้นแบบเศรษฐกิจพอเพียงภายใต้โครงการส่งเสริมเศรษฐกิจพอเพียงของสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ ในเขตจังหวัดมหาสารคาม ในชุมชนบ้านหนองเผือก บ้านเหล่าน้อย และบ้านห้วยทราย เนื่องจากทั้ง 3 ชุมชนเป็นชุมชนที่ผู้นำชุมชนให้ความสำคัญในการผลักดันการน้อมนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้ในการดำรงชีวิต และพัฒนาคนกับชุมชน ข้อมูลเพื่อประกอบการวิจัย ผู้วิจัยได้กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างในระดับบุคคลไว้ ซึ่งขนาดของกลุ่มตัวอย่างได้จากการคำนวณจากสูตรของ ทาโร่ ยามาเน่ (Taro yamane) ที่ระดับความเชื่อมั่น 95% ความคาดเคลื่อน $\pm 5\%$ ดังนี้

$$n = \frac{N}{1 + N(e^2)}$$

e = ความคาดเคลื่อนของการเลือกตัวอย่าง (0.05)

N = ขนาดของประชากร (ประมาณ 150 คน)

n = ขนาดของกลุ่มตัวอย่าง

n = ขนาดของกลุ่มตัวอย่างผู้นำชุมชน ผลการคำนวณของกลุ่มตัวอย่าง ได้จำนวน 110 ตัวอย่าง (คำนวณได้จริง = 109.09) และจำนวนที่จัดเก็บกลุ่มตัวอย่างจะเป็นสัดส่วนกับจำนวนของผู้นำชุมชนในเขตพื้นที่ของชุมชนต้นแบบ แต่ทั้งนี้ ผู้วิจัย จะเก็บตัวอย่างรวมเป็น 120 ตัวอย่าง จาก 3 ชุมชนๆ ละ 40 ตัวอย่าง

ตารางที่ 3.1 จำนวนประชากร (ผู้นำชุมชน) = N

ชุมชน	จำนวนผู้นำชุมชน (คน)
บ้านหนองเผือก	50
บ้านเหล่าน้อย	50
บ้านห้วยทราย	50
รวม	150

ตารางที่ 3.2 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ชุมชน	จำนวนประชากร (N)	จำนวนตัวอย่าง (n)
บ้านหนองเผือก	50	40
บ้านเหล่าน้อย	50	40
บ้านห้วยทราย	50	40
รวม	150 คน	120 ตัวอย่าง

วิธีการสุ่มตัวอย่าง ใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบง่าย (Simple Random Sampling) และการสุ่มตัวอย่างแบบชั้นภูมิ (Stratify Random Sampling)

3.2 ตัวแปรที่ใช้ในการศึกษา

ตัวแปรอิสระและตัวแปรตามที่ใช้ในการศึกษาวิจัย มีดังนี้

3.2.1 ตัวแปรอิสระ ได้แก่

1) การมีส่วนร่วมของผู้นำชุมชน เพื่อพิจารณาว่า การมีส่วนร่วมของผู้นำชุมชน มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมในการดำรงชีวิตของผู้นำชุมชนตามแนวปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงหรือไม่

2) ภาวะผู้นำของผู้นำชุมชน เพื่อพิจารณาว่า ภาวะผู้นำของผู้นำชุมชนมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมในการดำรงชีวิตของผู้นำชุมชนตามแนวปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงหรือไม่

3) การได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานภายนอก เพื่อพิจารณาว่า การได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานภายนอก มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมในการดำรงชีวิตของผู้นำชุมชนตามแนวปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงหรือไม่

4) การได้รับความรู้จากการอบรมเรื่องเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อพิจารณาว่า การได้รับความรู้จากการอบรมเรื่องเศรษฐกิจพอเพียง มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมในการดำรงชีวิตของผู้นำชุมชนตามแนวปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงหรือไม่

5) การบริหารจัดการศูนย์การเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียง เพื่อพิจารณาว่า การบริหารจัดการศูนย์การเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียง มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมในการดำรงชีวิตของผู้นำชุมชนตามแนวปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงหรือไม่

6) การได้รับงบประมาณสนับสนุน เพื่อพิจารณาว่า การได้รับงบประมาณสนับสนุน มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมในการดำรงชีวิตของผู้นำชุมชนตามแนวปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงหรือไม่

3.2.2 ตัวแปรตาม ได้แก่ พฤติกรรมในการดำรงชีวิตตามแนวปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของผู้นำชุมชน ประกอบด้วย

- 1) ความพอประมาณ
- 2) ความมีเหตุผล
- 3) การมีภูมิคุ้มกันที่ดี
- 4) พฤติกรรมดำรงชีวิตตามเงื่อนไขความรู้
- 5) พฤติกรรมดำรงชีวิตตามเงื่อนไขคุณธรรม

3.3 เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

ในการวิจัยครั้งนี้ ได้ประยุกต์ใช้ทั้งแบบสอบถาม การสนทนากลุ่ม การสังเกต และการสัมภาษณ์เชิงลึก เพื่อเป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล ดังนั้น ขั้นตอนในการสร้างแบบสอบถามการสนทนากลุ่ม และแบบสัมภาษณ์ จึงเป็นขั้นตอนที่สำคัญมาก ต้องสามารถใช้วัดตัวแปรที่ต้องการจะศึกษาได้ตรงตามวัตถุประสงค์ของการศึกษา วิธีการสร้างแบบสอบถามที่ดี จึงต้องรวมถึงการทดสอบความแม่นยำ และความเชื่อถือได้ของแบบสอบถามด้วย

การจัดการเกี่ยวกับแบบสอบถาม

ในการขอความอนุเคราะห์เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลจากชุมชนต้นแบบที่ทำการศึกษา ผู้วิจัยได้ทำหนังสือขออนุญาตเก็บข้อมูลไปยังผู้นำของชุมชนนั้นๆ โดยผู้วิจัยได้ทบทวนแบบสอบถามไปยังผู้นำชุมชน ตามสัดส่วนจำนวนผู้นำชุมชนแต่ละหมู่บ้าน ผู้วิจัยได้ติดตามความก้าวหน้าไปยังผู้ช่วยนักวิจัยแต่ละแห่ง จนกระทั่งได้รับแบบสอบถามครบตามจำนวนที่กำหนด ซึ่งการเก็บแบบสอบถามดำเนินการในช่วงเดือนสิงหาคม – ธันวาคม 2561

โครงสร้างของแบบสอบถาม โดยคำถามจะมีทั้งปลายปิดที่กำหนดคำตอบไว้ให้ผู้ตอบเลือกตอบ และคำถามปลายเปิดให้ผู้ตอบสามารถแสดงความคิดเห็นได้อย่างอิสระ โดยแบ่งแบบสอบถามออกเป็น 5 ส่วน ดังนี้

ส่วนที่ 1 เป็นข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม จำนวน 6 ข้อ ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา บทบาทหรือตำแหน่งภายในชุมชน รายได้เฉลี่ยต่อเดือน และหมู่บ้านที่อาศัยอยู่

ส่วนที่ 2 แบบทดสอบวัดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง จำนวน 10 ข้อ

ส่วนที่ 3 ระดับพฤติกรรมในการดำรงชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของผู้นำชุมชน ประกอบด้วย ข้อคำถาม จำนวน 25 ข้อ แบบสอบถามเป็นมาตรวัดส่วนประมาณค่า (Rating scale) คือ มีข้อคำตอบให้เลือก จำนวน 5 ระดับ คือ เห็นด้วยอย่างยิ่ง (5) เห็นด้วย (4) เฉยๆ (3) ไม่เห็นด้วย (2) และไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง (1) โดยข้อที่ 1-5 เป็นมาตรวัดด้าน การดำเนินชีวิตด้วยความพอประมาณ ข้อที่ 6-10 เป็นมาตรวัดด้านการดำเนินชีวิตด้วยความมีเหตุผล ข้อที่ 11-15 เป็นมาตรวัดด้านการดำเนินชีวิตด้วยการมีภูมิคุ้มกันที่ดี ข้อที่ 16-20 เป็นมาตรวัดด้านการดำเนินชีวิตตามเงื่อนไขความรู้ ข้อที่ 21-25 เป็นมาตรวัดด้านด้านการดำเนินชีวิตตามเงื่อนไขคุณธรรม

ส่วนที่ 4 ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมในการดำรงชีวิตของผู้นำชุมชนตามแนวปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ประกอบด้วยข้อคำถาม จำนวน 26 ข้อ แบบสอบถามเป็นมาตรวัดส่วนประมาณค่า

(Rating scale) คือ มีข้อคำตอบให้เลือก จำนวน 5 ระดับ คือ มากที่สุด (5) มาก (4) ปานกลาง (3) น้อย (2) และน้อยที่สุด (1) โดยข้อที่ 1-5 เป็นมาตรวัดด้านการมีส่วนร่วมของผู้นำชุมชน ข้อที่ 6-10 เป็นมาตรวัดด้านภาวะผู้นำของผู้นำชุมชน ข้อที่ 11-14 เป็นมาตรวัดด้านการได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานภายนอก ข้อที่ 15-18 เป็นมาตรวัดด้านการได้รับความรู้จากกรอบรม ข้อที่ 19-22 เป็นมาตรวัดด้านการบริหารจัดการของศูนย์ฯ/ชุมชน และข้อที่ 23-26 เป็นมาตรวัดด้านการได้รับงบประมาณสนับสนุน

ส่วนที่ 5 เป็นแบบสอบถามปลายเปิดเกี่ยวกับข้อเสนอในการพัฒนา พฤติกรรมในการดำรงชีวิตของผู้นำชุมชนตามแนวปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

ก่อนที่จะวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณด้วยสถิติ Multiple Regression Analysis ต้องดูว่าตัวแปรอิสระทุกตัวมีความสัมพันธ์กันเองหรือไม่ โดยหาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เพียร์สัน (Pearson R) พบว่าตัวแปรอิสระทุกตัวไม่มีความสัมพันธ์กันเกินกว่าหลักเกณฑ์ที่ Multiple Regression ได้กำหนดไว้ คือต้องไม่เกิน 0.75 ตัวแปรอิสระจะต้องไม่มีความสัมพันธ์กันเอง ซึ่งเป็นข้อตกลงเบื้องต้นในการใช้การวิเคราะห์ถดถอยพหุ

3.4 การสร้างเครื่องมือ และการตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ

ผู้วิจัยได้ดำเนินการตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ โดยนำแบบสอบถามที่ได้ไปปรับปรุงแก้ไขและนำไปทดลองใช้ (Try out) กับผู้นำชุมชนที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 30 คน แล้วนำมาวิเคราะห์หาค่าความเชื่อมั่น (Reliability) ของแบบสอบถามทั้งหมด โดยใช้วิธีสัมประสิทธิ์อัลฟา (Coefficient Alpha) ของคอนบราค (Conbrach)

3.4.1 การสร้างแบบสอบถามเพื่อการวิจัย ผู้วิจัยได้ดำเนินการตามขั้นตอน ดังนี้

- 1) ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี เอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อเป็นแนวทางในการสร้างแบบสอบถาม
- 2) สร้างแบบสอบถามตามข้อมูลและแนวคิดที่ได้จากการศึกษา
- 3) นำแบบสอบถามไปตรวจสอบความเที่ยงตรง ความเหมาะสม และความถูกต้องของแบบสอบถาม
- 4) นำแบบสอบถามไปปรับปรุงตามข้อเสนอแนะ และนำแบบสอบถามไปทำการทดสอบกับกลุ่มที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างในการวิจัย จำนวน 30 คน เพื่อหาความเชื่อมั่น (Reliability) โดยใช้สูตรสัมประสิทธิ์อัลฟา ของคอนบราค (Conbrach's Coefficient Alpha) โดยผลจากการนำทดลองไปใช้กำหนดให้มีความเชื่อมั่นไม่น้อยกว่า 0.8 ซึ่งอยู่ในเกณฑ์ดี สามารถนำไปใช้เป็นเครื่องมือในการวิจัย และมี

ค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามที่ใช้วัดตัวแปรอิสระทั้งหมดและตัวแปรตาม มากกว่า 0.60 ซึ่งค่าความเชื่อมั่นที่กำหนดอยู่ในเกณฑ์ที่สามารถนำแบบสอบถามไปเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อทำการศึกษาได้

3.4.2 การตรวจสอบคุณภาพของแบบสอบถาม

นำแบบสอบถามที่ได้ทำการปรับปรุงแก้ไขแล้ว ให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบความเที่ยงตรง (Validity) ประกอบด้วย ความตรงทางโครงสร้าง (Construct Validity) ความตรงเชิงเนื้อหา (Content validity) และภาษาที่ใช้ (Wording) เพื่อความสมบูรณ์ของแบบสอบถาม โดยให้ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 ท่าน เป็นผู้ตรวจสอบดังนี้ คือ

- 1) รองศาสตราจารย์ ดร.สัณญา เคนาภูมิ ตำแหน่งผู้อำนวยการสถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
- 2) รองศาสตราจารย์ ดร.เสาวลักษณ์ โกศลกิตติอัมพร ตำแหน่งคณบดีคณะรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ดุสิต มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
- 3) ดร.อุษณารณ์ ธาราภิรมย์ ตำแหน่งอาจารย์ประจำวิทยาลัยบริหารรัฐกิจ มหาวิทยาลัยบูรพา

ผู้วิจัยได้ประเมินความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับวัตถุประสงค์ หรือเนื้อหาด้วยวิธี IOC (Index of Objective Congruence) จำแนกเป็นรายชื่อ โดยให้เกณฑ์ในการตรวจพิจารณาข้อคำถาม ดังนี้

ให้คะแนน +1	ถ้าแน่ใจว่าข้อคำถามวัดได้ตรงตามวัตถุประสงค์
ให้คะแนน 0	ถ้าไม่แน่ใจว่าข้อคำถามวัดได้ตรงตามวัตถุประสงค์
ให้คะแนน -1	ถ้าแน่ใจว่าข้อคำถามวัดได้ไม่ตรงตามวัตถุประสงค์

- 4) นำแบบสอบถามที่ผ่านการตรวจสอบจากผู้เชี่ยวชาญมาแก้ไขให้สมบูรณ์
- 5) นำแบบสอบถามที่ได้ปรับปรุงตรวจสอบคุณภาพแล้วมาจัดพิมพ์เป็นแบบสอบถามฉบับสมบูรณ์ เพื่อนำไปใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลต่อไป

ความเชื่อถือได้ (Reliability) หรือความเที่ยง เป็นเทคนิคที่ใช้วัดเครื่องมือว่าให้ผลสอดคล้องกัน หรือคล้ายกันหรือเหมือนกันหรือไม่ ซึ่งการวัดความเชื่อถือได้เป็นเทคนิคที่ใช้วัดความเชื่อถือได้ของแบบสอบถาม โดยเมื่อนำแบบสอบถามนั้นมาวัดหลายๆ ครั้ง ผลที่ได้จะต้องเหมือนกัน หรือมีความสอดคล้องกัน เช่น การถามคำถามเดียวกันหลายๆ ครั้ง คำตอบต้องเหมือนกันหรือไปในทางเดียวกัน (กัลยา วานิชย์บัญชา, 2558)

ผู้วิจัยได้วัดความเชื่อถือได้ (Reliability) โดยนำแบบสอบถาม จำนวน 30 ชุดไปทดลองใช้ (try out) กับกลุ่มเป้าหมายที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง โดยให้ผู้นำชุมชนในเขตจังหวัดยโสธร เป็นผู้ตอบแบบสอบถาม และใช้โปรแกรมสำเร็จรูป ได้ค่าความเชื่อถือได้ของมาตรวัด ดังตารางที่ 3.3

ตารางที่ 3.3 ความเชื่อถือได้ของมาตรวัด

มาตรวัด	ข้อความ ในแบบสอบถาม	ค่าสัมประสิทธิ์ อัลฟา
- การมีส่วนร่วมของผู้นำชุมชน	ข้อ 1-5	.84
- ภาวะผู้นำชุมชน	ข้อ 6-10	.85
- การได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานภายนอก	ข้อ 11-14	.86
- การได้รับการอบรมความรู้เกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียง	ข้อ 15-18	.85
- การบริหารจัดการชุมชน	ข้อ 19-22	.85
- การได้รับงบประมาณสนับสนุน	ข้อ 23-26	.84
ระดับพฤติกรรมในการดำรงชีวิตตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของผู้นำชุมชน		
- การดำเนินชีวิตด้วยความพอประมาณ	ข้อ 1-5	.83
- การดำเนินชีวิตด้วยความมีเหตุผล	ข้อ 6-10	.89
- การดำเนินชีวิตด้วยการมีภูมิคุ้มกันที่ดี	ข้อ 11-15	.85
- พฤติกรรมการดำรงชีวิตตามเงื่อนไขความรู้	ข้อ 16-20	.85
- พฤติกรรมการดำรงชีวิตตามเงื่อนไข	ข้อ 21-25	.84
รวม		.85

ทั้งนี้ ค่าสัมประสิทธิ์ความเชื่อถือได้ (Reliability coefficient) ที่ยอมรับได้ คือ .50 (สุจิตรา บุญยรัตพันธุ์, 2552: 154) ซึ่งมาตรวัดในแบบสอบถามฉบับนี้ มีค่าสัมประสิทธิ์อัลฟาโดยรวม เท่ากับ .85 จึงถือว่ายอมรับได้โดยค่าความเชื่อถือได้ (Reliability) เป็นรายข้อนั้น มีค่ามากกว่า .83 แสดงว่า ข้อคำถามทั้ง 51 ข้อ มีความเชื่อถือได้

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ประกอบด้วย

- 3.2.1 แบบสอบถาม
- 3.2.2 แบบทดสอบวัดความรู้ความเข้าใจ
- 3.2.3 แนวคำถามการสัมภาษณ์เชิงลึก และแนวคำถามการสนทนากลุ่ม
- 3.2.4 เอกสารทางราชการ เอกสารงานวิจัย และเอกสารอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง

3.4 การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยได้ดำเนินการขั้นตอน ดังต่อไปนี้

- 1.6.1 จัดทำแบบสอบถาม และนำไปมอบให้กับผู้ช่วยวิจัยในพื้นที่แต่ละแห่งช่วยเก็บรวบรวมข้อมูล
- 1.6.2 ในการแจกแบบสอบถามให้กับผู้นำชุมชนแต่ละแห่ง ผู้วิจัยจะนำบัญชีรายชื่อผู้นำชุมชนแต่ละชุมชนมาทำการสุ่มตัวอย่าง โดยทำการจับฉลาก เพื่อให้ได้มาทั้งสิ้น ตามจำนวนตัวอย่างและสัดส่วนตามข้อ 3.1.2
- 1.6.3 นอกจากการเก็บข้อมูลโดยใช้แบบสอบถามแล้ว ผู้วิจัยยังได้ทำการสัมภาษณ์เชิงลึกเพิ่มเติมจากผู้นำชุมชนแต่ละแห่ง โดยกำหนดการสัมภาษณ์ผู้นำชุมชน ทั้งหมด จำนวน 25 คน

3.5 สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

เมื่อผู้วิจัยได้จัดเก็บข้อมูลจากแบบสอบถามทั้งหมดที่ได้เก็บมาแล้ว ผู้วิจัยจะได้นำข้อมูลมาดำเนินการวิเคราะห์ตามขั้นตอน ดังนี้

- 3.5.1 วิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง โดยการแจกแจงความถี่ และคำนวณค่าร้อยละ
- 3.5.2 วิเคราะห์ระดับพฤติกรรมในการดำรงชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของผู้นำชุมชน ซึ่งเป็นตัวแปรตาม โดยการหาค่าเฉลี่ย และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน โดยได้กำหนดช่วงค่าเฉลี่ยระดับการดำเนินการ และระดับความคิดเห็นเพื่อการแปลผลข้อมูล ดังนี้

ค่าเฉลี่ยระหว่าง	4.21 – 5.00	= มากที่สุด
ค่าเฉลี่ยระหว่าง	3.41 – 4.20	= มาก
ค่าเฉลี่ยระหว่าง	2.61 – 3.40	= ปานกลาง
ค่าเฉลี่ยระหว่าง	1.81 – 2.60	= น้อย
ค่าเฉลี่ยระหว่าง	1.00 – 1.80	= น้อยที่สุด

3.5.3 วิเคราะห์เพื่อหาปัจจัยที่ส่งผลต่อพฤติกรรมในการดำรงชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของผู้นำชุมชน โดยใช้การวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณ (Multiple Regression Analysis) แบบ Stepwise

3.6 ระยะเวลาในการศึกษาวิจัย

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ จะเริ่มดำเนินการตั้งแต่เดือนมกราคม 2561 จนถึงเดือนธันวาคม 2561 รวมระยะเวลาการศึกษาทั้งสิ้น ประมาณ 12 เดือน ประกอบด้วย ขั้นตอน และระยะเวลาในการศึกษาวิจัย ดังนี้

3.6.1 ขั้นการวางแผนการวิจัย เป็นขั้นตอนของการระบุปัญหาการวิจัย การเลือกรูปแบบการวิจัย การกำหนดกิจกรรม เวลา งบประมาณ และบุคลากรที่ต้องใช้ ขั้นตอนนี้ใช้เวลา 2 เดือน (มกราคม – กุมภาพันธ์ 2561)

3.6.2 ขั้นการสร้างและทดสอบแบบสอบถาม ใช้เวลา 2 เดือน (มีนาคม-เมษายน 2561)

3.6.3 ขั้นการเก็บรวบรวมโดยใช้แบบสอบถาม ใช้เวลา 3 เดือน (มิถุนายน – สิงหาคม 2561)

3.6.4 ขั้นการวิเคราะห์ข้อมูลและสัมภาษณ์เชิงลึกเพิ่มเติม ใช้เวลา 2 เดือน (กันยายน-ตุลาคม 2561)

3.6.5 ขั้นการเขียนรายงานฉบับสมบูรณ์ การนำเสนอรายงาน และการแก้ไขปรับปรุงรายงานตามข้อเสนอแนะของผู้ทรงคุณวุฒิ ใช้เวลา 2 เดือน (พฤศจิกายน – ธันวาคม 2561)

3.7 สรุป

ในบทนี้ เป็นการนำเสนอวิธีการดำเนินการวิจัย โดยเริ่มตั้งแต่ขั้นตอนการคัดเลือกประชากร และกลุ่มตัวอย่างในการวิจัย การจัดทำเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยศึกษาเอกสาร แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อเป็นแนวทางในการสร้างแบบสอบถาม การสร้างแบบสอบถามตามข้อมูลและแนวคิดที่ได้จากการศึกษา นำแบบสอบถามไปให้ผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบความถูกต้อง และตรวจสอบคุณภาพด้านความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา นำแบบสอบถามไปปรับปรุงตามข้อเสนอแนะ และไปทำการทดสอบกับกลุ่มที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างในการวิจัย เพื่อหาความเชื่อมั่น หลังจากนั้น จึงจะได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล ซึ่งช่วงระยะเวลาในการเก็บข้อมูลจากแบบสอบถาม สทนากลุ่ม และสัมภาษณ์เชิงลึก อยู่ในช่วงเดือนมิถุนายน – ธันวาคม 2561 และหลังจากนั้น จะได้ทำการวิเคราะห์ข้อมูล โดยใช้สถิติเชิงพรรณนา และสถิติเชิงอนุมาน ตลอดจนการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้นำชุมชน

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยเรื่องการพัฒนาพฤติกรรมในการดำรงชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของผู้นำชุมชนในระดับหมู่บ้านในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ซึ่งมีรายละเอียดการวิเคราะห์ข้อมูลและผลการวิเคราะห์ นำเสนอผลการวิจัยเป็น 2 ระยะ ได้แก่ การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ และการวิจัยข้อมูลเชิงคุณภาพ ผลการวิจัยเป็น ดังนี้

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ

การวิจัยในระยงนี้ มีวัตถุประสงค์การวิจัยเพื่อศึกษา (1) ระดับความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของผู้นำชุมชน (2) พฤติกรรมในการดำรงชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของผู้นำชุมชน และ (3) ปัจจัยที่ส่งผลต่อพฤติกรรมในการดำรงชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของผู้นำชุมชน ผู้วิจัยจะนำเสนอลำดับขั้นตอนของการวิจัยข้อมูล ดังนี้ สัญลักษณ์แทนตัวแปรและค่าสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ลำดับขั้นตอนในการเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล และผลการวิเคราะห์ข้อมูล

1. สัญลักษณ์ที่ใช้แทนค่าสถิติ

n	แทน	กลุ่มตัวอย่าง
\bar{X}	แทน	ค่าคะแนนเฉลี่ย (Arithmetic mean)
S.D.	แทน	ค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)
R	แทน	ค่าที่แสดงระดับของความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มตัวแปรอิสระทั้งหมดกับตัวแปรตาม ซึ่งเรียกว่า ค่าสัมประสิทธิ์ความสัมพันธ์พหุคูณ (Multiple Correlation Coefficient)
R^2	แทน	ค่าที่แสดงอิทธิพลของตัวแปรอิสระทั้งหมดที่มีต่อตัวแปรตาม
R^2 Adjusted	แทน	ค่า R Square ที่ปรับแก้แล้ว
S.E.	แทน	ค่าที่แสดงระดับของความคลาดเคลื่อนที่เกิดจากการใช้ตัวแปรอิสระทั้งหมดมาพยากรณ์ตัวแปรตาม
b_0	แทน	ค่าคงที่ของสมการถดถอยพหุคูณในรูปของสมการตัวอย่าง
b_i	แทน	ค่าสัมประสิทธิ์ของการถดถอยพหุคูณของตัวแปรอิสระ
β_i	แทน	ค่าสัมประสิทธิ์การถดถอยในรูปคะแนนมาตรฐานแสดงถึงน้ำหนักของความสัมพันธ์หรืออิทธิพลของตัวแปรอิสระแต่ละตัวที่มีผลต่อตัวแปรตาม

df	แทน ระดับความอิสระ (Degrees of Freedom)
SS	แทน ผลรวมของค่าความเบี่ยงเบน (Sum of Squares)
MS	แทน ค่าเฉลี่ยผลรวมของคะแนนเบี่ยงเบน (Mean Squares)
F	แทน ค่าสถิติ F ที่ใช้ในการทดสอบสมมติฐาน
t	แทน ค่าสถิติ t ที่ใช้ในการทดสอบสมมติฐาน
Sig.	แทน ค่าความน่าจะเป็นที่คำนวณได้จากค่าสถิติที่ใช้ในการทดสอบสมมติฐาน
*	แทน มีระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05
**	แทน มีระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01

2. ลำดับขั้นในการเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ผลการวิจัยเชิงปริมาณ ผู้วิจัยได้วิเคราะห์ข้อมูลตามลำดับ ดังนี้

ตอนที่ 1 การวิเคราะห์เกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ตอนที่ 2 วิเคราะห์คะแนนความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของผู้นำ

ชุมชน

ตอนที่ 3 วิเคราะห์ระดับพฤติกรรมในการดำรงชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของ

ผู้นำชุมชน

ตอนที่ 4 ปัจจัยที่ส่งผลต่อพฤติกรรมในการดำรงชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของ

ผู้นำชุมชน

3. ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

ผลการวิจัยเป็นดังต่อไปนี้

ตอนที่ 1 การวิเคราะห์เกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ดังแสดงในตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 4.1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

	ข้อมูลทั่วไป	จำนวน (คน)	ร้อยละ
	เพศ		
	ชาย	39	32.50
	หญิง	81	67.50
	รวม	120	100.00
	อายุ		
	18-30 ปี	4	4.17
		13	10.83

ข้อมูลทั่วไป	จำนวน (คน)	ร้อยละ
31-40 ปี	33	27.50
41-50 ปี	51	42.50
51-60 ปี	18	15.00
60 ปีขึ้นไป		
รวม	120	100.00
ระดับการศึกษา		
ประถมต้น (ป.4)	34	28.33
ประถมปลาย (ป.6)	41	34.17
มัธยมต้น	17	14.17
มัธยมปลาย	28	23.33
รวม	120	100.00
บทบาท		
กำนัน/ ผู้ใหญ่บ้าน / ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน	12	10.00
สมาชิก อบต.	4	3.33
อสม.	19	15.83
กรรมการหมู่บ้าน	20	16.67
กรรมการกลุ่มเศรษฐกิจพอเพียง	65	54.17
รวม	120	100.00
รายได้		
น้อยกว่า 5,000 บาท	65	54.16
5,000-10,000 บาท	36	30.00
10,000-15,000 บาท	11	9.17
15,000-20,000 บาท	4	3.30
มากกว่า 20,000 บาท	4	3.30
รวม	120	100.00

จากตารางที่ 4.1 พบว่า ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม จำแนกได้ ดังนี้ จำแนกตามเพศ พบว่า เป็นหญิง จำนวน 81 คน คิดเป็นร้อยละ 67.50 เป็นชาย จำนวน 39 คน คิดเป็นร้อยละ 32.50 จำแนกตามอายุ พบว่า อายุระหว่าง 51-60 ปี จำนวน 51 คน คิดเป็นร้อยละ 42.50 อายุระหว่าง 41-50 ปี จำนวน 33 คน คิดเป็นร้อยละ 27.50 อายุ 60 ปีขึ้นไป จำนวน 18 คน คิดเป็นร้อยละ 15.00 อายุระหว่าง 31-40 ปี จำนวน 13 คน คิดเป็นร้อยละ 10.83 และอายุระหว่าง 18-30ปี จำนวน 5 คน คิดเป็นร้อยละ 4.17 ตามลำดับ จำแนกตามระดับการศึกษา พบว่า จบประถมศึกษา (ป.6) จำนวน 41 คน คิด

เป็นร้อยละ 34.40 จบการศึกษาระดับประถมศึกษาตอนต้น (ป.4) จำนวน 34 คน คิดเป็นร้อยละ 27.80 จบมัธยมปลาย จำนวน 28 คน คิดเป็นร้อยละ 23.30 จบมัธยมต้น จำนวน 17 คน คิดเป็นร้อยละ 14.40 ตามลำดับ จำแนกตามบทบาท พบว่า กรรมการกลุ่มส่งเสริมเศรษฐกิจพอเพียง จำนวน 65 คน คิดเป็นร้อยละ 54.17 อสม. จำนวน 19 คน คิดเป็นร้อยละ 15.83 กรรมการหมู่บ้าน จำนวน 20 คน คิดเป็นร้อยละ 16.67 กำนัน/ ผู้ใหญ่บ้าน / ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน จำนวน 12 คน คิดเป็นร้อยละ 10 และสมาชิก อบต. จำนวน 4 คน คิดเป็นร้อยละ 3.30 ตามลำดับ จำแนกตามรายได้ พบว่า กลุ่มตัวอย่างที่มีรายได้น้อยกว่า 5,000 บาท มีจำนวน 65 คน คิดเป็นร้อยละ 54.16 กลุ่มตัวอย่างที่มีรายได้ระหว่าง 5,000-10,000 บาท จำนวน 36 คน คิดเป็นร้อยละ 30.00 กลุ่มตัวอย่างที่มีรายได้ระหว่าง 10,000-15,000 บาท จำนวน 11 คน คิดเป็นร้อยละ 9.17 กลุ่มตัวอย่างที่มีรายได้ระหว่าง 15,000-20,000 บาท จำนวน 4 คน คิดเป็นร้อยละ 3.30 กลุ่มตัวอย่างที่มีรายได้มากกว่า 20,000 บาท จำนวน 4 คน คิดเป็นร้อยละ 3.30

ตอนที่ 2 การวิเคราะห์คะแนนวัดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง
สำหรับการวิเคราะห์ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง จะใช้สถิติการแจกแจงความถี่ (Frequency) ร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) และ ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard deviation) ดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 4.2 คะแนนความเข้าใจเกี่ยวกับหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของประชาชน

(คะแนนเต็ม 10 คะแนน)

คะแนนที่ตอบได้	จำนวน (คน)	ร้อยละ
6 คะแนน	4	3.33
7 คะแนน	19	15.83
8 คะแนน	37	30.83
9 คะแนน	48	40.00
10 คะแนน	12	10.00
จัดระดับคะแนน		
คะแนนระดับความรู้ต่ำ (1-4 คะแนน)	0	0
คะแนนระดับความรู้ปานกลาง (5-7 คะแนน)	27	22.50
คะแนนระดับความรู้สูง (8-10 คะแนน)	93	77.50
รวม	120	100.00
Min=6, Max=10, \bar{x} = 8.35, S.D.=1.07		

จากตารางที่ 4.2 พบว่า ผู้นำชุมชนได้ทำแบบทดสอบวัดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ได้คะแนนสูงสุด 10 คะแนน จำนวน 12 คน คิดเป็นร้อยละ 10 ตอบได้คะแนน

ต่ำสุด 6 คะแนน จำนวน 4 คน คิดเป็นร้อยละ 3.33 ส่วนมากตอบได้คะแนนที่ 9 คะแนน จำนวน 48 คน คิดเป็นร้อยละ 40.00 และจากคะแนนเต็ม 10 คะแนน มีคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 8.35 (S.D. = 1.07) อย่างไรก็ตาม เมื่อจัดระดับคะแนนแล้ว พบว่า ส่วนใหญ่ได้คะแนนระดับสูง จำนวน 97 คน คิดเป็นร้อยละ 80.83 ได้คะแนนระดับปานกลาง จำนวน 30 คน คิดเป็นร้อยละ 19.17

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY

ส่วนที่ 3 ระดับพฤติกรรมในการดำรงชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของผู้นำชุมชน

การวิเคราะห์ระดับพฤติกรรมในการดำรงชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของผู้นำชุมชน จะใช้ค่าเฉลี่ย (Mean) และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation: S.D.) ดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 4.3 ระดับพฤติกรรมในการดำรงชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของผู้นำชุมชน

พฤติกรรมในการดำรงชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของผู้นำชุมชน	\bar{x}	S.D.	ระดับพฤติกรรม
การดำเนินชีวิตด้วยความพอประมาณ			
1. ระดับรายได้ที่ข้าพเจ้าได้รับมีความพอดี	4.44	0.58	ดีมาก
2. ทุกวันข้าพเจ้าบริโภคด้วยความพอประมาณ	4.61	0.52	ดีมาก
3. ข้าพเจ้าแสวงหาความรู้อยู่เสมอ	4.59	0.61	ดีมาก
4. ข้าพเจ้ามีการทำบัญชีรายรับรายจ่ายของตัวเอง	4.54	0.71	ดีมาก
5. ข้าพเจ้าบังคับตนเองด้านวินัย ความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคม	4.43	0.70	ดีมาก
รวม	4.52	0.62	ดีมาก
การดำเนินชีวิตด้วยความมีเหตุผล			
6. ข้าพเจ้าได้ลดค่าใช้จ่ายฟุ่มเฟือยในตัวเอง เช่น การลดและเลิกอบายมุข	4.60	0.55	ดีมาก
7. ข้าพเจ้าได้ยึดหลักความมีเหตุและผลในการทำงานร่วมกับเพื่อน	4.54	0.56	ดีมาก
8. ข้าพเจ้าควบคุมการใช้จ่ายของตัวเองในชีวิตประจำวัน	4.52	0.62	ดีมาก
9. ข้าพเจ้าทำกิจกรรมพิเศษ เช่น การเล่นกีฬาทำงานพิเศษอย่างสม่ำเสมอ	4.24	0.61	ดีมาก
10. ข้าพเจ้าได้ใช้ทรัพยากรทุกชนิดอย่างคุ้มค่าและประหยัด	4.44	0.54	ดีมาก
รวม	4.46	0.57	ดีมาก
การดำเนินชีวิตด้วยการมีภูมิคุ้มกันที่ดี			
11. ข้าพเจ้าพยายามสร้างครอบครัวให้อบอุ่นเสมอ	4.78	0.46	ดีมาก

พฤติกรรมในการดำรงชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของผู้นำชุมชน	\bar{x}	S.D.	ระดับพฤติกรรม
12.ข้าพเจ้าหมั่นฝึกสมาธิให้มั่นคง เที่ยงธรรม และตั้งมั่นอยู่ในหลักศีลธรรม	4.59	0.54	ดีมาก
13.ข้าพเจ้าวางแผนเตรียมพร้อมกับเหตุการณ์ที่ไม่คาดคิดซึ่งอาจเกิดขึ้นในอนาคต	4.39	0.59	ดีมาก
14.ข้าพเจ้ายึดมั่นในวินัยทางการเงินของตน เช่น การฝากเงินออมทรัพย์ การซื้อพันธบัตรรัฐบาล สลากออมทรัพย์ ฯลฯ	4.57	0.62	ดีมาก
15.ข้าพเจ้าได้ใช้เวลาว่างในการทำอาชีพเสริมเป็นประจำ	4.57	0.54	ดีมาก
รวม	4.58	0.55	ดีมาก
การดำเนินชีวิตตามเงื่อนไขความรู้			
16.ข้าพเจ้าพยายามเพิ่มพูนความรู้ โดยการติดตามข่าวสาร ทำให้รู้เท่าทันสถานการณ์ในปัจจุบัน	4.61	0.55	ดีมาก
17.ข้าพเจ้าพยายามทำความเข้าใจถูกต้องเที่ยงธรรม มั่นคง อยู่ในเหตุผล และพัฒนาองค์ความรู้	4.61	0.49	ดีมาก
18.ข้าพเจ้าเรียนรู้จากการปฏิบัติจริงและประเมินผลของการปฏิบัติ	4.53	0.43	ดีมาก
19.ข้าพเจ้าได้รับการอบรมเพิ่มพูนความรู้เกี่ยวกับปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงอย่างสม่ำเสมอ	4.74	0.42	ดีมาก
20.ข้าพเจ้าได้นำองค์ความรู้เกี่ยวกับปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปประยุกต์ใช้ในการดำรงชีวิตประจำวัน	4.80	0.51	ดีมาก
รวม	4.65	0.48	ดีมาก
การดำเนินชีวิตตามเงื่อนไขคุณธรรม			
21.ข้าพเจ้าดำเนินชีวิตด้วยความซื่อสัตย์และสุจริตเสมอมา	4.68	0.48	ดีมาก
22.ข้าพเจ้าดำเนินชีวิตด้วยหลักคุณธรรมนำความรู้เสมอมา	4.64	0.48	ดีมาก
23.ข้าพเจ้าใช้สติปัญญาในการดำเนินชีวิต	4.64	0.48	ดีมาก
24.ข้าพเจ้ามีความขยันหมั่นเพียรในการประกอบอาชีพที่สุจริต	4.72	0.47	ดีมาก

พฤติกรรมในการดำรงชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของผู้นำชุมชน	\bar{x}	S.D.	ระดับพฤติกรรม
25.ข้าพเจ้ามีความอดทนอดกลั้นในการดำรงชีวิตและกิจกรรมต่างๆ	4.60	0.55	ดีมาก
รวม	4.66	0.49	ดีมาก
โดยรวม	4.58	0.54	ดีมาก

จากตารางที่ 4.3 พบว่า ระดับพฤติกรรมในการดำรงชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของผู้นำชุมชน โดยรวม อยู่ในระดับดีมาก ($\bar{x} = 4.58$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านที่มีระดับพฤติกรรมในการดำรงชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของผู้นำชุมชน เรียงจากมากไปน้อย ดังนี้ คือ การดำเนินชีวิตตามเงื่อนไขคุณธรรม ($\bar{x} = 4.66$) การดำเนินชีวิตตามเงื่อนไขความรู้ ($\bar{x} = 4.65$) การดำเนินชีวิตด้วยการมีภูมิคุ้มกันที่ดี ($\bar{x} = 4.58$) การดำเนินชีวิตด้วยความพอประมาณ ($\bar{x} = 4.52$) การดำเนินชีวิตด้วยความมีเหตุผล ($\bar{x} = 4.46$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อแล้ว พบว่า อยู่ในระดับดีมากทั้ง 25 ข้อ โดยข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด 6 ลำดับแรก ได้แก่ ทุกวันข้าพเจ้าบริโภคด้วยความพอประมาณ ($\bar{x} = 4.61$) ข้าพเจ้าได้ลดค่าใช้จ่ายฟุ่มเฟือยในตัวเอง เช่น การลดและเลิกอบายมุข ($\bar{x} = 4.60$) ข้าพเจ้าพยายามสร้างครอบครัวให้อบอุ่นเสมอ ($\bar{x} = 4.78$) ข้าพเจ้าได้รับการอบรมเพิ่มพูนความรู้เกี่ยวกับปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงอย่างสม่ำเสมอ ($\bar{x} = 4.74$) ข้าพเจ้ามีความขยันหมั่นเพียรในการประกอบอาชีพที่สุจริต ($\bar{x} = 4.72$)

ส่วนที่ 4 การวิเคราะห์ตัวแปรอิสระหรือปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมในการดำรงชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของผู้นำชุมชน

ตารางที่ 4.4 การวิเคราะห์ตัวแปรอิสระหรือปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมในการดำรงชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของผู้นำชุมชน

ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมในการดำรงชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของผู้นำชุมชน	\bar{x}	S.D.	แปลผล
การมีส่วนร่วมของผู้นำชุมชน			
1. ท่านมีส่วนร่วมในการคิดและวางแผนเกี่ยวกับกิจกรรมเศรษฐกิจพอเพียงในชุมชนในระดับใด	4.51	0.77	มากที่สุด
2. ท่านมีส่วนร่วมในการดำเนินการกิจกรรม/โครงการด้านเศรษฐกิจพอเพียงในระดับใด	4.54	0.72	มากที่สุด
3. ท่านคิดว่าประชาชนในชุมชนมีความร่วมมือเกี่ยวกับกิจกรรม/โครงการด้านเศรษฐกิจพอเพียงในระดับใด	4.36	0.69	มากที่สุด
4. ท่านคิดว่าหน่วยงานภาครัฐเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรม/โครงการด้านเศรษฐกิจพอเพียงในระดับใด	4.41	0.81	มากที่สุด
5. ชุมชนของท่านมีการรณรงค์ให้ประชาชนในพื้นที่ที่มีความร่วมมือร่วมใจในการนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาปรับใช้ในการดำรงชีวิต	4.64	0.53	มากที่สุด
รวม	4.49	0.70	มากที่สุด
ภาวะผู้นำของผู้นำชุมชน			
6. ผู้นำชุมชนเป็นตัวอย่างที่ดีในการดำรงชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง	4.86	0.42	มากที่สุด
7. ผู้นำชุมชนมีความจริงจังในการขับเคลื่อนด้านเศรษฐกิจพอเพียง	4.84	0.42	มากที่สุด
8. ผู้นำชุมชนมีความรับผิดชอบในการปฏิบัติงาน	4.83	0.40	มากที่สุด
9. ผู้นำชุมชนมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีกับประชาชนในหมู่บ้าน	4.80	0.43	มากที่สุด
10. ผู้นำชุมชนมีภาวะผู้นำในการทำให้ผู้อื่นและหน่วยงานอื่นร่วมมือในการทำงาน	4.80	0.43	มากที่สุด
รวม	4.82	0.42	มากที่สุด

ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมในการดำรงชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของผู้นำชุมชน	\bar{x}	S.D.	แปลผล
การได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานภายนอก			
11. ชุมชนของท่านได้รับการสนับสนุนด้านการดำเนินงานตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงจากองค์การภาครัฐ	4.54	0.75	มากที่สุด
12. ชุมชนของท่านได้รับการสนับสนุนด้านการดำเนินงานตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงจากองค์การภาคเอกชน	3.51	1.51	มาก
13. ชุมชนของท่านได้รับการสนับสนุนด้านองค์ความรู้จากสถาบันการศึกษา	3.96	1.19	มาก
14. ชุมชนของท่านได้รับการสนับสนุนและความร่วมมือจากชุมชนข้างเคียง	3.82	1.05	มาก
รวม	3.95	1.15	มาก
การได้รับความรู้จากการอบรมเกี่ยวกับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง			
15. ท่านเคยเข้าอบรมเกี่ยวกับการประยุกต์ใช้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในการดำรงชีวิตบ่อยเพียงใด	4.47	0.65	มากที่สุด
16. ท่านมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการประยุกต์ใช้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในการดำรงชีวิตมากน้อยเพียงใด	4.52	0.62	มากที่สุด
17. ท่านได้นำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาปรับ/ประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันมากน้อยเพียงใด	4.52	0.60	มากที่สุด
18. ท่านต้องการให้หน่วยงานราชการมาอบรมให้ความรู้เกี่ยวกับการประยุกต์ใช้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในการดำรงชีวิตมากน้อยเพียงใด	4.54	0.66	มากที่สุด
รวม	4.51	0.63	มากที่สุด
การบริหารจัดการของศูนย์การเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียง			
19. ท่านมีการวางแผนการดำเนินงานโดยเน้นการมีส่วนร่วม	4.56	0.60	มากที่สุด
20. ท่านมีการดำเนินการตามแผนโดยเน้นการมีส่วนร่วม	4.44	0.62	มากที่สุด
21. ท่านมีการจัดอบรมให้ความรู้กับประชาชนในหมู่บ้านอย่างสม่ำเสมอ	4.50	0.62	มากที่สุด

ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมในการดำรงชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของผู้นำชุมชน	\bar{x}	S.D.	แปลผล
22. ท่านมีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ของคนภายในชุมชนอย่างสม่ำเสมอ	4.42	0.59	มากที่สุด
รวม	4.48	0.60	มากที่สุด
การได้รับงบประมาณสนับสนุน			
23. ชุมชนของท่านได้รับงบประมาณจากรัฐบาลมาสนับสนุนกิจกรรม/โครงการด้านเศรษฐกิจพอเพียง	4.39	0.68	มากที่สุด
24. ชุมชนของท่านได้รับงบประมาณจากภาคเอกชนในการสนับสนุนกิจกรรม/โครงการด้านเศรษฐกิจพอเพียง	3.50	1.37	มาก
25. ชุมชนของท่านใช้งบประมาณในการจัดกิจกรรม/โครงการด้านเศรษฐกิจพอเพียงอย่างมีประสิทธิภาพ และคุ้มค่า	4.50	0.64	มากที่สุด
26. ชุมชนของท่านมีกรอบแนวทางที่ชัดเจนในการบริหารและจัดสรรงบประมาณ	4.48	0.64	มากที่สุด
รวม	4.22	0.83	มากที่สุด

ส่วนที่ 5 วิเคราะห์ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมในการดำรงชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของผู้นำชุมชน

การวิเคราะห์ปัจจัยที่มีผลต่อพฤติกรรมในการดำรงชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของผู้นำชุมชน เป็นผลการวิจัยเพื่อตอบวัตถุประสงค์ข้อที่ 3 โดยใช้สถิติพหุคูณถดถอยเชิงเส้น (Multiple Linear regression analysis) โดยเลือกวิธีการแบบ Stepwise พร้อมกำหนดนัยสำคัญของการทดสอบที่ระดับ 0.05 ดังตารางต่อไปนี้

1. กำหนดรหัสตัวแปรสำหรับการวิเคราะห์

ตารางที่ 4.5 การกำหนดรหัสตัวแปรที่จะใช้ในการนำเข้าสมการปัจจัยที่มีผลต่อพฤติกรรมในการดำรงชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของผู้นำชุมชน

ชื่อตัวแปร	ประเภทตัวแปร	รหัสตัวแปร
การมีส่วนร่วมของผู้นำชุมชน	Interval scale	x1
ภาวะผู้นำของผู้นำชุมชน	Interval scale	x2
การได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานภายนอก	Interval scale	x3
การได้รับความรู้จากการอบรมเกี่ยวกับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง	Interval scale	x4
การบริหารจัดการของศูนย์ฯ / ชุมชน	Interval scale	x5
การได้รับงบประมาณสนับสนุน	Interval scale	X6
พฤติกรรมในการดำรงชีวิตของผู้นำชุมชน	Interval scale	YTotal

2. ทำการทดสอบสมมติฐานปัจจัยที่มีผลต่อพฤติกรรมในการดำรงชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของผู้นำชุมชน โดยการวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณตามลำดับความสำคัญของตัวแปร โดยใช้ Multiple linear regression และเลือกวิธีแบบ Stepwise ผลการวิเคราะห์ปรากฏ ดังตาราง 4.6

ตารางที่ 4.6 ลำดับตัวแปรพยากรณ์ของการวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณตามลำดับความสำคัญของปัจจัยที่มีผลต่อพฤติกรรมในการดำรงชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของผู้นำชุมชน โดยรวม

ลำดับตัวแปรที่ได้รับการคัดเลือก	R	R ²	R ² Adjusted	b	Beta	t	Sig.
การได้รับความรู้จากการอบรมเกี่ยวกับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง (X4)	0.557	0.311	0.303	0.391	0.557	6.29	.000**
Constant (a) = 2.81, S.E.= 0.062, R = 0.557, R ² = 0.311, F = 39.679							

* หมายถึง มีนัยสำคัญที่ระดับ .05 และ ** หมายถึง มีนัยสำคัญที่ระดับ .01

จากตารางที่ 4.6 ตัวแปรอิสระที่ถูกนำเข้าไปในสมการพยากรณ์ จำนวน 6 ตัว พบว่า ปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อพฤติกรรมในการดำรงชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของผู้นำชุมชน มี จำนวน 1 ปัจจัย ได้แก่ (1) การได้รับความรู้จากการอบรมเกี่ยวกับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ค่าสัมประสิทธิ์ถดถอยในรูปคะแนนดิบ คือ 0.391 ค่าสัมประสิทธิ์ถดถอยในรูปคะแนนมาตรฐาน คือ 0.557 ตัวแปรดังกล่าวสามารถอธิบายพฤติกรรมในการดำรงชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของผู้นำชุมชนได้ร้อยละ 31.11 (R² = 0.311, F= 39.679) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 ซึ่งสามารถเขียนเป็นสมการพยากรณ์พฤติกรรมในการดำรงชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของผู้นำชุมชน โดยรวมได้ ดังนี้

สมการพยากรณ์ในรูปคะแนนดิบ

$$\text{TotalY} = 2.81 + 0.391 \text{ X4}^{**}$$

สมการพยากรณ์ในรูปคะแนนมาตรฐาน

$$\text{TotalZ} = 2.81 + 0.557 \text{ X4}^{**}$$

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ

วัตถุประสงค์หลักของการศึกษาในระยะนี้คือ เพื่อหาแนวปฏิบัติที่ดี (Good practice) ของชุมชนต้นแบบที่มีการดำรงชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงอย่างยั่งยืน เป้าหมายของการวิจัยในขั้นตอนนี้เพื่อให้ได้ข้อมูลเพื่อวิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูลเพื่อหาแนวปฏิบัติที่ดี (Good practice) ของชุมชนต้นแบบที่มีการดำรงชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง โดยกำหนดประเด็นสำคัญๆ ดังนี้

สำหรับการเก็บข้อมูลในขั้นตอนนี้เป็นการจัดสนทนากลุ่ม (Focus group discussion) เป็นการรวบรวมข้อมูลจากการสนทนากับกลุ่มผู้ให้ข้อมูล โดยมีผู้ดำเนินการสนทนา (Moderator) เป็นผู้คอยจุดประเด็นในการสนทนาเพื่อชักจูงให้กลุ่มเกิดแนวคิดและแสดงความคิดเห็นต่อประเด็นหรือแนวทางการสนทนาอย่างกว้างขวางละเอียดลึกซึ้ง โดยมีผู้เข้าร่วมสนทนาในแต่ละกลุ่ม จำนวน 5-7 คน ซึ่งเลือกมาจากประชากรเป้าหมายที่กำหนดเอาไว้ เป็นบุคคลที่คาดว่าจะสามารถให้ข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมในการดำรงชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของผู้นำชุมชน ในระหว่างการสนทนาจะมีผู้ดำเนินการสนทนาเป็นผู้คอยจุดประเด็นการสนทนาเพื่อเป็นการชักจูงใจให้บุคคลกลุ่มนี้ได้แสดงความคิดเห็นต่อประเด็นหรือแนวทางในการสนทนาให้ได้กว้างขวางลึกซึ้งและละเอียดที่สุดเท่าที่จะทำได้และสร้างบรรยากาศที่เป็นกันเองด้วย เพื่อให้ได้ข้อมูลในลักษณะที่มีเนื้อหาสาระหรือเป็นข้อมูลเชิงคุณภาพ ซึ่งบุคลากรที่เกี่ยวข้องในการจัดสนทนากลุ่ม ได้แก่ (1) ผู้ดำเนินการสนทนา (Moderator) ซึ่งเป็นผู้วิจัยและ/หรือผู้ช่วยนักวิจัย (2) ผู้จดบันทึกการสนทนา (Note-taker) ซึ่งเป็นผู้ช่วยนักวิจัย และ (3) ผู้ช่วย (Assistant) เป็นผู้ช่วยนักวิจัยและเป็นตัวแทนชาวบ้านที่อยู่ในหมู่บ้านตัวอย่าง โดยทำหน้าที่ช่วยเหลือทั่วไปในขั้นเตรียมการ การจัดสนทนากลุ่ม เช่น เตรียมสถานที่ จัดสถานที่ บันทึกเสียง เป็นต้น

ข้อสรุปจากการสนทนากลุ่ม (Focus group) ที่ได้จากการสนทนากับผู้ใหญ่บ้าน และผู้นำชุมชน สามารถสรุปประเด็นสำคัญได้ดังต่อไปนี้

1. ศูนย์การเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงบ้านหนองเผือก อำเภอวาปีปทุม จังหวัดมหาสารคาม (ระยะที่ 1)

1.1 ประวัติการก่อตั้งศูนย์ส่งเสริมเศรษฐกิจพอเพียง

บ้านหนองเผือกเริ่มก่อตั้งศูนย์ส่งเสริมเศรษฐกิจพอเพียง เมื่อปี พ.ศ. 2556 โดยศูนย์การเรียนรู้และส่งเสริมเศรษฐกิจพอเพียง ตั้งอยู่ที่บ้านผู้ใหญ่บ้านเฉลิมศักดิ์ เนื่องจากชุมชนบ้านหนองเผือกไม่มีพื้นที่สาธารณะในการจัดกิจกรรมและตั้งเป็นศูนย์ส่งเสริมเศรษฐกิจพอเพียง จึงได้ใช้พื้นที่ของบ้านผู้ใหญ่บ้านเป็นที่ตั้งศูนย์ดังกล่าว

1.2 กิจกรรมของศูนย์ ฯ

- อบรมให้ความรู้เกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียงให้กับสมาชิกในชุมชน
- มีหน่วยงานภายนอกมาศึกษาดูงานที่ศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงที่ชุมชนบ้านหนองเผือกอย่างต่อเนื่อง

1.3 วิธีการบริหารจัดการศูนย์

สมาชิกในชุมชนทุกคนมีส่วนร่วม ในการดำเนินกิจกรรมร่วมกัน มีการแบ่งหน้าที่กันทำการบริหารจัดการเน้นที่ครอบครัวเป็นหลัก และเน้นการมีส่วนร่วมของสมาชิกในชุมชน

1.4 ผลลัพธ์ของชุมชนที่สามารถจำหน่ายได้

ได้แก่ เครื่องจักรสาน ผักปลอดสารพิษ โดยมีร้านค้าชุมชน จำนวน ๑ ร้าน ในชุมชนบ้านหนองเผือกไม่มีร้านจำหน่ายอาหาร แต่เป็นการส่งเสริมให้สมาชิกในชุมชนทำอาหารรับประทานเองภายในครอบครัว ทำให้ลดการใช้ถุงพลาสติกได้วันละ 300 ถุง ส่งเสริมให้ประชาชนปลูกผักสวนครัว ปลูกผักปลอดสารพิษ รับประทานเองหลังบ้าน ถ้าเหลือก็จำหน่าย มีรถมารับผักไปขายที่ตลาดทุกวัน

1.5 ปัจจัยแห่งความสำเร็จในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียง ได้แก่

- 1) ผู้นำชุมชนมีความเข้มแข็ง และเป็นแบบอย่างที่ดี ทำให้ประชาชนเห็นเป็นตัวอย่างก่อน เช่น การปลูกผักสวนครัวไว้ทำอาหารเอง การออมเงิน การทำบัญชีครัวเรือน เป็นต้น
- 2) ศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงของบ้านหนองเผือกได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐจำนวนหลายแห่งเข้ามาสนับสนุนในการอบรมให้ความรู้ด้านเศรษฐกิจพอเพียง ให้กับผู้นำชุมชน และคณะกรรมการศูนย์ส่งเสริมเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งถือเป็นการส่งเสริมทางด้านวิชาการ และสนับสนุนด้านงบประมาณ อีกทั้งได้รับการสนับสนุนจากสถาบันการศึกษา ได้แก่ มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม วิทยาลัยเกษตรมหาสารคาม แต่อย่างไรก็ตาม ยังไม่มีการสนับสนุนจากหน่วยงานภาคเอกชน

- 3) การได้รับงบประมาณสนับสนุนในการบริหารจัดการศูนย์ส่งเสริมเศรษฐกิจพอเพียง โดยได้รับการสนับสนุนด้านงบประมาณจากหน่วยงานภาครัฐบางส่วน
- 4) การบริหารจัดการของชุมชน โดยมีการประชุมร่วมกับคนในชุมชน 30-60 คน เดือนละ 2 ครั้ง
- 5) มีหน่วยงานภายนอกมาศึกษาดูงานกิจกรรมและศูนย์ส่งเสริมเศรษฐกิจพอเพียงที่บ้านหนองเผือกเกือบทุกวัน ทำให้มีโอกาสในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกัน
- 6) การมีส่วนร่วมของสมาชิกในชุมชน ซึ่งสมาชิกในชุมชนทุกคนให้ความร่วมมือเป็นอย่างดี
- 7) ผู้นำชุมชนและสมาชิกชุมชนได้นำแนวทางพระพุทธศาสนามาใช้ในชีวิตประจำวัน
- 8) ผู้นำชุมชนและสมาชิกชุมชนได้น้อมนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้ในการดำรงชีวิต

1.7 ปัญหาและอุปสรรคในการบริหารจัดการกลุ่มส่งเสริมเศรษฐกิจพอเพียง

- บ้านหนองเผือกไม่มีพื้นที่สาธารณะในหมู่บ้าน จึงต้องใช้พื้นที่ของผู้ใหญ่บ้านมาเป็นศูนย์ส่งเสริมและเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียง
- บ้านหนองเผือกมีปัญหาการขาดแคลนน้ำสำหรับการเกษตร
- สินค้าของชาวบ้านในชุมชนผลิตไม่ทันกับความต้องการของผู้ซื้อ เนื่องจากมีข้อจำกัดด้านแรงงานของคนในชุมชน

2. ศูนย์การเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงบ้านเหล่าน้อย อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม(ระยะที่ 3)

ชุมชนบ้านเหล่าน้อยมีพื้นที่ทำไร่นา จำนวน 881 ไร่ มีพื้นที่สำหรับอยู่อาศัย จำนวน 59 ไร่ มีพื้นที่สาธารณะในการจัดตั้งเป็นศูนย์ส่งเสริมเศรษฐกิจพอเพียงของชุมชนบ้านเหล่าน้อย จำนวน 15 ไร่ 2 งาน

2.1 ประวัติการก่อตั้งศูนย์ส่งเสริมเศรษฐกิจพอเพียงบ้านเหล่าน้อย

เริ่มก่อตั้งศูนย์การเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงของบ้านเหล่าน้อย เมื่อปี พ.ศ. 2554 ต่อมาปี พ.ศ. 2558 บ้านเหล่าน้อยได้รับคัดเลือกให้เข้าโครงการส่งเสริมเศรษฐกิจพอเพียงตามพระราชดำริของสมเด็จพระเทพฯ ระยะที่ 3 และได้คณะกรรมการศูนย์ส่งเสริมเศรษฐกิจพอเพียงได้มีโอกาสเข้าอบรมที่สำนักพระราชวัง ซึ่งศูนย์การเรียนรู้ฯ มีพื้นที่ จำนวน 15 ไร่ 2 งาน

2.2 การบริหารจัดการศูนย์ฯ

- 1) ศูนย์การเรียนรู้และส่งเสริมเศรษฐกิจพอเพียงบ้านเหล่าน้อย มีที่ตั้งศูนย์ฯ อยู่บนพื้นที่สาธารณะของหมู่บ้าน จำนวน 15 ไร่ 2 งาน
- 2) มีคณะกรรมการประจำศูนย์ส่งเสริมเศรษฐกิจพอเพียง โดยมีผู้ใหญ่บ้านเป็นประธานกลุ่มฯ
- 3) มีการแบ่งงานกันทำของคณะกรรมการฯ
- 4) มีการบริหารจัดการของศูนย์ฯ โดยเน้นการมีส่วนร่วมของสมาชิกในชุมชน
 - สมาชิกในชุมชนมีการจัดกิจกรรมต่างๆ เช่น ปลูกผักสวนครัว มีคนมารับซื้อผักโดยตรงที่หมู่บ้าน
 - ตอนนี้ มีการปลูกกล้วย มะพร้าวน้ำหอม อุ่น น้อยหน้า เพาะพันธุ์ลูกกบ

2.3 กิจกรรมของศูนย์

2.3.1 การทำอาหารสัตว์

โดยผสมรำ มันหมักยีสต์ และหญ้าหวานเข้าด้วยกัน เป็นอาหารสัตว์เช่น ไก่ หมู วัว ส่วนประกอบของอาหารสัตว์ ได้แก่ น้ำ 1,000 ลิตร รำ 1 ตัน กากมัน 1 ตัน ข้าวหมาก 2 กิโลกรัม แล้วเทน้ำหมัก EM 2 แกลลอน (2 ลิตร) และใส่ยูเรีย 40 กิโลกรัม แล้วคนให้เข้ากัน โดยหมักไว้ในกระสอบ อย่างน้อย 20-30 วัน สามารถเก็บไว้ได้เป็นปี ซึ่งการทำอาหารสัตว์เอง ถือเป็นการลดค่าใช้จ่าย

2.3.2 การเลี้ยงปลา

ส่วนผสม คือ พริก 15 เม็ด ผสมน้ำใส่ขวด เขย่าให้เข้ากัน แล้วเทใส่ลงในชามอาหารปลา หมักไว้ประมาณ 8-10 ชั่วโมง เช่น ถ้าทำตอนเช้า ให้กินตอนเย็น

2.3.3 การทำน้ำหมัก EM / น้ำหมักผลไม้รวม

การทำน้ำหมัก EM / น้ำหมักผลไม้รวมส่วนผสม ได้แก่ น้ำ EM ผสมกากน้ำตาล ผลไม้ จะทำให้ย่อยสลาย เติมน้ำตาล 1 กิโลกรัม หมักไว้ 1 เดือน สามารถทดลองใช้ โดยใช้ในสัดส่วน 1 ซีซี ต่อน้ำ 20 ลิตร ประโยชน์ของน้ำหมัก EM ใช้เร่งหมัก เพื่ออุ้นติดลูก ใช้เป็นปุ๋ย บำรุงพันธุ์พืช ใช้ลดน้ำผัก เพื่อให้ใบสีเขียวสวยงาม ผสมน้ำให้หมูกิน

2.4 ผลิตภัณฑ์ในหมู่บ้านที่สามารถจำหน่ายได้ ได้แก่ ลูกประคบ ยาต้ม ผักสวนครัว ผัก

ปลอดสารพิษ ผักไฮโดรคลอลิก กล้วยอบจากพลังงานแสงอาทิตย์ ต้นกล้ามะละกอฮอลแลนด์ กล้วยหอมทอง เป็นต้น มีร้านค้าชุมชน จำนวน 1 ร้าน

2.5 ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียง

- 1) ผู้นำชุมชนที่เข้มแข็ง และเป็นตัวอย่างที่ดี จริงจังในการทำงาน และสามารถเป็นวิทยากรในการถ่ายทอดองค์ความรู้ด้านเศรษฐกิจพอเพียงให้กับสมาชิกในชุมชนและหน่วยงานภายนอกที่มาดูงานได้เป็นอย่างดี
- 2) การได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานภายนอก เช่น ได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐ จำนวนหลายหน่วยงาน เช่น สำนักงานเกษตรจังหวัดมหาสารคาม สำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดมหาสารคาม ได้รับการสนับสนุนจากสถาบันการศึกษา เช่น จากมหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม มหาวิทยาลัยมหาสารคาม วิทยาลัยเกษตรมหาสารคาม แต่ไม่มีหน่วยงานภาคเอกชนเข้ามาสนับสนุน
- 3) การได้รับงบประมาณสนับสนุนสำหรับการบริหารจัดการศูนย์ส่งเสริมเศรษฐกิจพอเพียง โดยได้รับงบประมาณจากหน่วยงานภาครัฐบางส่วน และใช้งบประมาณสำหรับการบริหารจากกองทุนต่างๆ ของหมู่บ้าน
- 4) การเข้ารับการอบรมเพื่อเพิ่มพูนความรู้ด้านเศรษฐกิจพอเพียง โดยมีหน่วยงานราชการมาอบรมให้ความรู้ด้านการส่งเสริมเศรษฐกิจพอเพียงอย่างต่อเนื่อง
- 5) การบริหารจัดการของชุมชน ถือว่าเป็นชุมชนที่เป็นต้นแบบด้านการบริหารจัดการชุมชนให้ประสบผลสำเร็จทางด้านเศรษฐกิจพอเพียง
- 6) การมีส่วนร่วมของสมาชิกในชุมชน ต้องได้รับความร่วมมือจากสมาชิกในชุมชน จึงจะสามารถขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงได้

2.6 กิจกรรมที่เป็นแนวปฏิบัติที่ดี (Good practice)

- ด้านการบริหารจัดการศูนย์การเรียนรู้ กลุ่มเศรษฐกิจพอเพียง มีแนวทางในการบริหาร คือ ยึดหลักในการแบ่งงานกันทำ
 - การบริหารงบประมาณ โดยเปิดบัญชีทุกกองทุน หัก 10%-15% เข้ากองทุนสวัสดิการ / กองทุนปุ๋ย กลุ่มสตรีแม่บ้าน กลุ่มออมทรัพย์
 - กิจกรรมด้านเศรษฐกิจพอเพียง ได้แก่
 - การบริหารจัดการกองทุนต่างๆ เช่น กองทุนแม่ของแผ่นดิน กองทุนสวัสดิการชุมชน กองทุนออมทรัพย์เพื่อการผลิต เป็นต้น
 - ศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียง ใช้พื้นที่สาธารณะส่วนกลางเป็นศูนย์ฯ
 - ปัจจุบันมีสมาชิกกลุ่มเศรษฐกิจพอเพียง จำนวน 50 คน

2.7 เป้าหมายศูนย์ส่งเสริมเศรษฐกิจพอเพียง บ้านเหล่าน้อย

- จัดทำเป็นศูนย์ออกกกำลังกาย และปั่นจักรยาน

- เป็นศูนย์กระจายสินค้า
- เป็นศูนย์เรียนรู้ ระดับภาคอีสาน
- สูบน้ำด้วยโซล่าเซลล์

2.8 องค์ความรู้ที่ได้จากศูนย์เรียนรู้บ้านเหล่าน้อย

- การส่งเสริมให้สมาชิกในชุมชนปลูกผักกินเอง ที่เหลือก็สามารถจำหน่ายได้ โดยมีรถมารับซื้อถึงที่หมู่บ้าน
- ส่งเสริมให้แต่ละครัวเรือนเลี้ยงปลาตกกินเอง ซึ่งถือเป็นการช่วยลดต้นทุนค่าใช้จ่ายของครัวเรือนได้ถึงปีละ 20,000 บาท
- ส่งเสริมให้สมาชิกทุกคนในชุมชนจัดทำบัญชีครัวเรือน
- สมาชิกในชุมชนทุกครัวเรือนปลูกผักปลอดสารพิษ 100% กินเองและจำหน่าย
- ทำชีวะวิถี เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม
- ชุมชนบ้านเหล่าน้อย ถือเป็นชุมชนต้นแบบด้านอาหารปลอดภัย
- มีการนำนวัตกรรมใหม่เข้ามาใช้ด้านการเกษตร เช่น การควบคุมการจ่ายน้ำ โดยมีคณะวิศวกรรมศาสตร์ มรм. มาช่วยสนับสนุน และผลักดันให้เป็นหมู่บ้านอัจฉริยะ
- สมาชิกในชุมชนสามารถพึ่งตนเองได้

2.9 การเผยแพร่องค์ความรู้

- มีหน่วยงานราชการ / ประชาชนหมู่บ้านในจังหวัดอื่นๆ มาศึกษาดูงาน เดือนละไม่น้อยกว่า 10 ครั้ง
- เป็นวิทยากรถ่ายทอดองค์ความรู้ และกิจกรรมของศูนย์การเรียนรู้บ้านเหล่าน้อย

3. ศูนย์การเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงบ้านห้วยทราย อำเภอบรบือ จังหวัดมหาสารคาม (ระยะที่ 4)

3.1 ประวัติการก่อตั้งศูนย์

กลุ่มเศรษฐกิจพอเพียงบ้านห้วยทราย อ.บรบือ เริ่มเข้าโครงการส่งเสริมเศรษฐกิจพอเพียง เมื่อปี พ.ศ. 2559 (ระยะที่ 4) ซึ่งสำนักงานเกษตรจังหวัดมหาสารคาม มีโครงการให้หมู่บ้านห้วยทรายเป็นหมู่บ้านในพระราชดำริเศรษฐกิจพอเพียงของสมเด็จพระเทพฯ แต่เนื่องจากไม่มีพื้นที่สาธารณะ จึงจัดตั้งศูนย์การเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงตั้งอยู่ที่บ้านไว้ที่พื้นที่ของบ้านผู้ใหญ่บ้าน

ปัจจุบันมีสมาชิกของศูนย์ส่งเสริมเศรษฐกิจพอเพียง จำนวน 30 คน โดยมีผู้ใหญ่บ้านเป็นประธานกลุ่มฯ สำนักงานเกษตรจังหวัดมหาสารคาม พาสมาชิกกลุ่มไปศึกษาดูงานที่สวนจิตลดา มีอาจารย์จาก มสธ. มาสอนทำบัญชีครัวเรือน การขยายพันธุ์พืชต่างๆ ให้ความรู้เกี่ยวกับการตอกลง

3.2 การบริหารจัดการกลุ่ม

- มีการออมเงิน เดือนละ 30 บาท/ คน
- มีการปลูกผัก ต้นกล้วย มะม่วง ต้นกก ฝรั่ง
- ในแต่ละปีได้รับงบประมาณจากหน่วยงานภาครัฐ ได้แก่ สำนักงานเกษตร สำนักงานพัฒนาชุมชน
- มีการสร้างอาคารไว้สำหรับเก็บอุปกรณ์การเกษตร
- กองทุนแม่แห่งแผ่นดิน ให้เยาวชนมีส่วนร่วม ผ่านสำนักงานพัฒนาชุมชน
- มีรายจ่ายลดลง เพราะปลูกผักกินเอง เช่น ข้าว ตะไคร้ พริก มะละกอ ผักชี ผักกาดคะน้ำ กวางตุ้ง ผักบุ้ง และมีการเลี้ยงปลา มีการแลกเปลี่ยนอาหารกัน เหลือจากกินก็นำไปจำหน่ายในชุมชน

- สมาชิกมีรายได้เพิ่มขึ้น 1,500 บาท

3.3 กิจกรรมของศูนย์ฯ

- ผลิตหม่อนไหม มีโครงการมาส่งเสริมศูนย์ไหมร้อยเอ็ด ชุมชนนี้ทำไหมมาโดยตลอด ทำเกือบทุกบ้าน เลี้ยงเอง สาวไหมเอง
- ทอผ้าไหม โดยย้อมสีจากธรรมชาติ มีการจำหน่ายออนไลน์ ทางเฟซบุค ได้แก่ ผ้าไหมลายจิบปักบก (เป็นลายของบ้านห้วยทราย) ลายสร้อยดอกหมาก ชายผืนละ 2,000 บาทขึ้นไป และผ้าขาวม้า โดยมีกลุ่มเป้าหมายในการจำหน่ายผ้าไหม คือ กลุ่มข้าราชการ คนทำงาน สั่งซื้อเป็นของฝาก
- สำนักงานเกษตร สำนักงานพัฒนาชุมชน มาอบรมเศรษฐกิจพอเพียง

- ศูนย์การศึกษาออกโรงเรียน (กศน.) เช่น ทำขนม กระจเป่า พรหมเช็ดเท้า เครื่องจักรสาน มาอบรมด้านอาชีพให้กับสมาชิกในชุมชน

3.4 กิจกรรมที่เป็นแนวปฏิบัติที่ดี (Good practice)

การผลิตผ้าไหม ทำเป็นผ้าคลุมไหล่ ขายออนไลน์

3.5 ผลลัพธ์ในหมู่บ้านที่สามารถจำหน่ายได้ ได้แก่ ผ้าไหม เสื้ออก ผักปลอดสารพิษ เป็นต้น

3.6 ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียง

1. ผู้นำชุมชนมีความเข้มแข็ง และเป็นตัวอย่างที่ดี

2. การได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานภายนอก

- หน่วยงานภาครัฐ ได้แก่ สำนักงานเกษตรจังหวัดมหาสารคาม หน่วยงานของนวัตวิถี มาสอนย้อมสีธรรมชาติ ย้อมครั้งน้ำหนึ่ง ทำผ้าคลุมไหล่ ขายผืนละ 600 บาท (องค์ความรู้ที่ได้รับคือ การทำผ้าคลุมไหล่ และการตอนต้นมะนาว) แต่อย่างไรก็ตามยังไม่มี หน่วยงานภาคเอกชน และ สถาบันการศึกษาเข้ามาให้การสนับสนุน

3.7 ปัญหาและอุปสรรค ในการบริหารจัดการกลุ่มส่งเสริมเศรษฐกิจพอเพียง

- มีปัญหาน้ำน้อย และน้ำเค็ม ไม่อยู่ในพื้นที่ชลประทาน

- ขาดงบประมาณในการบริหารจัดการ

- ผลิตออกมาแล้วไม่มีช่องทางการจำหน่ายผลิตภัณฑ์

- ผลิตภัณฑ์ยังไม่มี การแปรรูปให้เกิดความหลากหลาย

3.8 ความต้องการของกลุ่ม

- ต้องการพัฒนาผลิตภัณฑ์ผ้าไหม ให้มีการแปรรูปผลิตภัณฑ์ให้เกิดความหลากหลาย โดยต้องการให้หน่วยงานภาครัฐเข้ามาอบรมให้ความรู้เรื่องการแปรรูปและพัฒนาผลิตภัณฑ์ผ้าไหมให้เกิดความหลากหลาย และสามารถจำหน่ายได้

3.9 แนวทางการพัฒนาความเข้มแข็งของกลุ่ม

1) สมาชิก 30 ครั้วเรือน ให้ความร่วมมือ ส่วนครอบครัวอื่นๆ ยังไม่ได้ร่วม ก็ ประชาสัมพันธ์ผ่านเสียงตามสาย ให้มาเป็นสมาชิก เยาวชนมีส่วนร่วมในการลด ละ เลิกอบายมุข ทำ แปลงผักร่วมกัน

2) การลดรายจ่าย เพิ่มรายได้ ปลูกผัก มีรายได้ซื้อข้าว จุนเจือครอบครัว

3) การพัฒนาการขายผ่านออนไลน์ Facebook จองทางสื่อเยอะ ไม่พอขาย

4) การแปรรูป หรือการพัฒนาผลิตภัณฑ์ ผ้าไหม ผ้าขาวม้า ผ้าด้ายดิบ

ตารางที่ 4.7 เปรียบเทียบจุดเน้นพฤติกรรมการค้ารงชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของผู้นำชุมชนบ้านหนองเผือก บ้านเหล่าน้อย และบ้านห้วยทราย จังหวัดมหาสารคาม

ประเด็น เปรียบเทียบ จุดเน้น	ชุมชน			การวิเคราะห์		เหตุผลประกอบ
	บ้านหนองเผือก (ระยะที่ 1)	บ้านเหล่าน้อย (ระยะที่ 3)	บ้านห้วยทราย (ระยะที่ 4)	เหมือน	แตกต่าง	
ผลิตภัณฑ์ของ ชุมชนที่ โดดเด่น	หัตถกรรมจักรสาน	ลูกประคบ ยาต้ม	ผ้าไหม		✓	มีผลิตภัณฑ์ของ ชุมชนที่แตกต่างกัน
	ปลูกผักปลอดสารพิษ	ปลูกผักปลอดสารพิษ	ปลูกผักปลอดสารพิษ	✓		ทั้ง 3 ชุมชน สมาชิก ปลูกผักกินเอง ถ้า เหลือก็จำหน่าย
กิจกรรมของ ศูนย์การเรียนรู้	-มีหน่วยงานภายนอก มาศึกษาดูงานจำนวน มาก -ประชุมสมาชิกทุก เดือน -ผู้นำชุมชนจัดอบรม ให้กับสมาชิกในชุมชน -ทำบัญชีครัวเรือน	-มีหน่วยงานภายนอกมา ศึกษาดูงานจำนวนมาก -ประชุมสมาชิกทุกเดือน -ผู้นำชุมชนจัดอบรม ให้กับสมาชิกในชุมชน -วิทยากรถ่ายทอดองค์ ความรู้ ในการทำอาหาร สัตว์ การทำน้ำหมัก การ	-มีหน่วยงานภายนอกมา ศึกษาดูงานจำนวนน้อย -ประชุมสมาชิกทุกเดือน -ทำบัญชีครัวเรือน		✓	ชุมชนระยะที่ 1,3 มี หน่วยงานภายนอก มาศึกษาดูงาน จำนวนมาก

ประเด็น เปรียบเทียบ จุดเน้น	ชุมชน			การวิเคราะห์		เหตุผลประกอบ
	บ้านหนองผือก (ระยะที่ 1)	บ้านเหล่าน้อย (ระยะที่ 3)	บ้านห้วยทราย (ระยะที่ 4)	เหมือน	แตกต่าง	
		เลี้ยงปลา การเลี้ยงหมู หลุม -ทำบัญชีครัวเรือน				
แหล่งที่ตั้งของ ศูนย์การเรียนรู้ เศรษฐกิจ พอเพียง	อยู่ที่บ้านผู้ใหญ่บ้าน	ใช้พื้นที่สาธารณะ ส่วนกลางเป็นศูนย์การ เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียง	อยู่ที่บ้านผู้ใหญ่บ้าน		✓	ถ้าชุมชนที่ไม่มีพื้นที่ สาธารณะในการ จัดตั้งศูนย์ ก็จะไปตั้ง ศูนย์ที่บ้าน ผู้ใหญ่บ้าน
ปัจจัยแห่ง ความสำเร็จ	-ผู้นำชุมชนที่เข้มแข็ง -ได้รับการสนับสนุน จากหน่วยงานภาครัฐ -การบริหารจัดการศูนย์ -ความร่วมมือของ สมาชิกในชุมชน	-ผู้นำชุมชนที่เข้มแข็ง -ได้รับการสนับสนุนจาก หน่วยงานภาครัฐ -การบริหารจัดการศูนย์ -ความร่วมมือของสมาชิก ในชุมชน	-ผู้นำชุมชนที่เข้มแข็ง		✓	
ปัญหา/ อุปสรรค	-ไม่มีพื้นที่สาธารณะใน การจัดกิจกรรมและ	แต่ละเดือนจ่ายค่าไฟสูง	ไม่มีพื้นที่สาธารณะใน การจัดกิจกรรมและ		✓	

ประเด็น เปรียบเทียบ จุดเน้น	ชุมชน			การวิเคราะห์		เหตุผลประกอบ
	บ้านหนองผือก (ระยะที่ 1)	บ้านเหล่าน้อย (ระยะที่ 3)	บ้านห้วยทราย (ระยะที่ 4)	เหมือน	แตกต่าง	
	จัดตั้งเป็นศูนย์การเรียนรู้ของส่วนกลาง การผลิตสินค้าไม่ทันกับ ความต้องการของผู้ซื้อ		จัดตั้งเป็นศูนย์การเรียนรู้ ของส่วนกลาง			
	ขาดแคลนน้ำทำ การเกษตร	ขาดแคลนน้ำทำ การเกษตร	ขาดแคลนน้ำทำ การเกษตร	✓		
ความต้องการ		สูบน้ำด้วยโซล่าเซลล์	การแปรรูปผลิตภัณฑ์ผ้า ไหมที่หลากหลาย		✓	

จากตารางที่ 4.7 พบว่า จุดเน้นพฤติกรรมกรรมการดำรงชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ของผู้นำชุมชนบ้านหนองเผือก บ้านเหล่าน้อย และบ้านห้วยทราย ใน 5 ประเด็นจุดเน้นพฤติกรรมกรรมการดำรงชีวิตของผู้นำชุมชนดังกล่าว มี 3 ประเด็นที่เหมือนกัน ได้แก่ (1) สมาชิกทั้ง 3 ชุมชนปลูกผักปลอดสารพิษ รับประทานเอง และหากเหลือก็จะจำหน่ายโดยมีพ่อค้าคนกลางมารับซื้อที่หมู่บ้าน ถือเป็นภาระลดค่าใช้จ่าย และเพิ่มรายได้ในครัวเรือน (2) กิจกรรมที่เหมือนกันอีกประการ คือ มีการจัดประชุมสมาชิกทุกเดือน ผู้นำชุมชนจัดอบคาให้กับสมาชิกในชุมชน และส่วนใหญ่สมาชิกในชุมชนทำบัญชีครัวเรือนเกือบทุกครัวเรือน (3) ปัจจัยแห่งความสำเร็จในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียง ทั้ง 3 ชุมชน ปัจจัยที่เหมือนกัน คือ มีผู้นำชุมชนที่เข้มแข็งและเป็นแบบอย่างที่ดี และสมาชิกในชุมชนให้ความร่วมมือเป็นอย่างดี

มี 4 ประเด็นที่แตกต่างกัน ได้แก่ (1) ผลิตภัณธ์ของชุมชนแต่ละชุมชน มีความโดดเด่นแตกต่างกัน กล่าวคือ บ้านหนองเผือก ผลิตภัณธ์ของหมู่บ้าน คือ การทำหัตถกรรมจักรสาน ส่วนบ้านเหล่าน้อย มีการผลิตลูกประจบ และยาต้มจำหน่าย และบ้านห้วยทราย มีผลิตภัณธ์ที่โดดเด่น คือ ผ้าไหม (2) กิจกรรมของศูนย์การเรียนรู้ของแต่ละชุมชนมีความแตกต่างกัน กล่าวคือ บ้านหนองเผือกและบ้านเหล่าน้อยมีหน่วยงานภายนอกมาศึกษาดูงานอย่างต่อเนื่อง บ้านเหล่าน้อย มีผู้ใหญ่บ้านเป็นวิทยากร เวลาที่หน่วยงานภายนอกมาศึกษาดูงานที่ศูนย์การเรียนรู้ สาธิตการทำน้ำหมักชีวภาพให้ผู้มาดูงานดู ส่งเสริมให้สมาชิกในชุมชนเลี้ยงปลา เลี้ยงหมูหลุม และการทำบัญชีครัวเรือน (3) แหล่งที่ตั้งของศูนย์การเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียง ของบ้านหนองเผือกและบ้านเหล่าน้อย ไม่มีพื้นที่สาธารณะสำหรับการจัดตั้งศูนย์การเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียง จึงต้องใช้พื้นที่ของบ้านผู้ใหญ่บ้านในการจัดตั้งเป็นศูนย์การเรียนรู้ฯ ดังกล่าว (4) ปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินงานของบ้านหนองเผือก คือ ไม่มีพื้นที่สาธารณะในการจัดกิจกรรมและจัดตั้งศูนย์การเรียนรู้ ส่วนบ้านเหล่าน้อยมีปัญหาเรื่องค่าไฟสูง และบ้านห้วยทรายมีปัญหาเรื่องไม่มีพื้นที่สาธารณะในการจัดกิจกรรมและจัดตั้งศูนย์การเรียนรู้ (5) ความต้องการของบ้านเหล่าน้อยต้องการสูบน้ำด้วยโซล่าเซลล์ บ้านห้วยทราย ต้องการให้หน่วยงานราชการมาอบรมให้ความรู้เรื่องการแปรรูปผลิตภัณธ์ผ้าไหมให้มีสินค้าที่หลากหลายรูปแบบ

แนวปฏิบัติที่ดี (Good practice) ของชุมชนต้นแบบที่มีการดำรงชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

กลุ่มผู้ให้ข้อมูลทั้ง 3 หมู่บ้าน พบว่า พฤติกรรมการดำเนินชีวิตภายใต้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ก่อให้เกิดความเข้มแข็งของสมาชิกที่มารวมกลุ่มดำเนินงานดังกล่าวโดยสมาชิก นอกจากจะมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงแล้ว ยังมีความสามารถในการนำองค์ความรู้ดังกล่าวมาประยุกต์ใช้ทั้งในการดำเนินวิถีชีวิต สร้างและพัฒนาครอบครัวให้สามารถพึ่งตนเองได้ มุ่งเน้นการลดรายจ่าย เพิ่มรายได้ โดยการลดการซื้อ ทดแทนด้วยการเพาะปลูก และการทำมาหากินผ่านรูปแบบการพัฒนาผลิตภัณฑ์ ทั้งนี้จากสาระสำคัญของการสัมภาษณ์ กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสามารถนำมาสรุปเป็นแนวปฏิบัติที่ดี ได้ดังนี้

1. การขับเคลื่อน พัฒนา และยกระดับวิถีชีวิตของสมาชิกกลุ่มต่างๆ ล้วนจำเป็นต้องมีผู้นำ (Leader) ที่มีภาวะผู้นำสูง (Leadership) ในการพาทำ สอนแนะแนวทาง ร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมเรียนรู้ไปพร้อมๆ กันกับสมาชิกกลุ่ม
2. สมาชิกกลุ่มมีความพร้อมในการเข้าร่วมพัฒนายกระดับวิถีชีวิตตนเอง ภายใต้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง โดยมุ่งมั่นตั้งใจในการดำเนินการอย่างเต็มกำลังความรู้ความสามารถ
3. สมาชิกกลุ่มมีภาวะผู้ตามที่ดี (Followership) สามารถส่งต่อความเชื่อมั่น มั่นใจ สร้างและพัฒนาเป็นเครือข่ายระหว่างกันจนร้อยเรียงเป็นความภูมิใจในกลุ่ม ส่งผลให้เกิดการเอาใจไปใส่ในงาน ผลผลิตที่ออกมาจึงเป็นผลผลิตที่ดี เป็นที่ต้องการของตลาดและกลุ่มลูกค้า ตลอดจนสมาชิกกลุ่มมีความรู้สึกในการเป็นเจ้าของ (Ownership) ทำให้รู้สึกรักหวงแหนในความเป็นกลุ่ม การนำองค์ความรู้เกี่ยวกับปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาปฏิบัติจึงกระทำได้ง่าย รวดเร็ว และเห็นผลอย่างต่อเนื่อง
4. การพัฒนาและยกระดับคุณภาพชีวิตของสมาชิกกลุ่ม เกิดจากความคิดที่เป็นเอกฉันท์ (Consensus) ของทุกคนจึงเป็นพลังร่วม (Synergy) ของกลุ่มการขับเคลื่อนผลงาน และการพัฒนายกระดับวิถีชีวิต คุณภาพชีวิตของสมาชิก จึงกระทำได้อย่างเห็นเป็นรูปธรรมและต่อเนื่อง
5. สมาชิกกลุ่มต่างๆ ต่างก็พยายามทำให้เห็น ทำให้ดู จนเกิดเป็นต้นแบบ (Model) ของกลุ่ม ส่งผลให้ประชาชนอื่นๆ ที่ไม่ได้เป็นสมาชิกกลุ่มเกิดความสนใจใคร่รู้ ต้องการมีคุณภาพชีวิตและวิถีชีวิตที่ดีขึ้นเฉกเช่นเดียวกับสมาชิกกลุ่ม

6. สมาชิกกลุ่มต่างๆ ต่างนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในการพัฒนาทีมและวิถีชีวิตของตน รู้จักกิน รู้จักใช้ มีความพอเพียง พอประมาณ มีเหตุมีผล และไม่ขยายหรือผลิต ผลิตภัณฑ์ของกลุ่มเกินกว่าความสามารถที่กลุ่มจะผลิตได้ ซึ่งจะทำให้เกิดความกดดัน เป็นทุกข์และไม่มีความสุขในการทำ

7. สมาชิกกลุ่มต่างๆ ต่างก็มีการถอดบทเรียนและมีการจัดการความรู้ (Knowledge Management) แบบไม่เป็นทางการ (Informal) ภายในกลุ่มเอง และนำสู่การตกผลึกความคิดภายในกลุ่ม จนนำไปสู่การพัฒนาการดำเนินงานของกลุ่ม วิถีชีวิตของสมาชิกภายในกลุ่มให้ดีขึ้นอย่างต่อเนื่อง

8. สมาชิกกลุ่มต่างก็มีการเปิดใจยอมรับสิ่งใหม่ (Open mind) พร้อมทั้งจะรับเทคโนโลยี และนวัตกรรมใหม่ๆ มาพัฒนาการทำงานและวิถีชีวิตของตนเอง ส่งผลให้พฤติกรรมภายใต้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเป็นไปด้วยดีด้วยความเข้าใจและการยอมรับที่จะเรียนรู้และพัฒนา

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY

บทที่ 5

สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

ในบทนี้ ผู้วิจัยได้นำเสนอการสรุปผลการวิจัย จากการศึกษาเรื่องพฤติกรรมในการดำรงชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของผู้นำชุมชน โดยแบ่งออกเป็น 5 ส่วน คือ ส่วนที่ 1 เป็นการสรุปผลการศึกษาวิจัย ตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 1, 2, 3 และ 4 ส่วนที่ 2 เป็นการอภิปรายผล ส่วนที่ 3 เป็นการนำเสนอข้อค้นพบทางทฤษฎีและองค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย ส่วนที่ 4 เป็นข้อเสนอแนะเชิงนโยบายและการปฏิบัติ ซึ่งเป็นการตอบคำถามการวิจัยตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 4 และส่วนสุดท้ายเป็นข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยในอนาคต

สรุปผลการวิจัย

การศึกษาครั้งนี้ มุ่งเน้นการศึกษาประเด็นด้านพฤติกรรมในการดำรงชีวิตของผู้นำชุมชนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง จังหวัดมหาสารคาม ซึ่งถือเป็นประเด็นที่สำคัญที่จะช่วยสร้างคุณค่าในการนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน

พฤติกรรมในการดำรงชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของผู้นำชุมชน โดยศึกษาได้จาก (1) การดำเนินชีวิตด้วยความพอประมาณ (2) การดำเนินชีวิตด้วยความมีเหตุมีผล (3) การดำเนินชีวิตด้วยการมีภูมิคุ้มกันที่ดี (4) การดำเนินชีวิตตามเงื่อนไขความรู้ และ (5) การดำเนินชีวิตตามเงื่อนไขคุณธรรม ซึ่งการดำเนินชีวิตด้วยความพอประมาณ หมายถึง ระดับรายได้ที่ได้รับมีความพอดี มีการบริโภคด้วยความพอประมาณ มีการแสวงหาความรู้อยู่เสมอ มีการทำบัญชีรายรับรายจ่ายของตนเอง มีวินัยและมีความรับผิดชอบต่อตนเองและผู้อื่น การดำเนินชีวิตด้วยความมีเหตุมีผล หมายถึง การลดค่าใช้จ่ายฟุ่มเฟือย ยึดหลักการมีเหตุและผลในการทำงานร่วมกับเพื่อน ควบคุมค่าใช้จ่ายของตัวเองในชีวิตประจำวัน ใช้ทรัพยากรทุกชนิดอย่างคุ้มค่าและประหยัด การดำเนินชีวิตด้วยการมีภูมิคุ้มกันที่ดี หมายถึง การสร้างครอบครัวให้อบอุ่น ฝึกสมาธิให้มั่นคง ตั้งมั่นอยู่ในหลักศีลธรรม วางแผนเตรียมความพร้อมรับมือกับเหตุการณ์ที่ไม่คาดคิดที่อาจเกิดขึ้นในอนาคต มีวินัยทางการเงิน ใช้เวลาว่างในการทำอาชีพเสริม การดำเนินชีวิตตามเงื่อนไขความรู้ หมายถึง การพยายามเพิ่มพูนความรู้โดยการติดตามข่าวสาร ทำให้รู้ทันสถานการณ์ในปัจจุบัน ทำความคิดให้ถูกต้องเที่ยงธรรม มั่นคงในเหตุผล และพัฒนาองค์ความรู้ เรียนรู้จากการปฏิบัติจริง และอบรมเพิ่มพูนความรู้เกี่ยวกับปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง การดำเนินชีวิตตามเงื่อนไขคุณธรรม หมายถึง การดำเนินชีวิตด้วยความซื่อสัตย์สุจริต ด้วยหลักคุณธรรมนำความรู้ ใช้สติปัญญาในการดำเนินชีวิต ขยันหมั่นเพียร และมีความอดทนอดกลั้น

วัตถุประสงค์ของการศึกษานี้ เพื่อ 1) ศึกษาระดับความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของผู้นำชุมชน 2) ศึกษาพฤติกรรมในการดำรงชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจ

พอเพียงของผู้นำชุมชน 3) ศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อพฤติกรรมในการดำรงชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของผู้นำชุมชน และ 4) เพื่อหาแนวปฏิบัติที่ดี (Good practice) ของชุมชนต้นแบบที่มีการดำรงชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงอย่างยั่งยืน

1. ระดับความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของผู้นำชุมชน

ผลการศึกษา เพื่อตอบวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 เพื่อศึกษาระดับความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของผู้นำชุมชน พบว่า ผู้นำชุมชนที่ผ่านการทำแบบทดสอบวัดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ได้คะแนนสูงสุด 10 คะแนน จำนวน 12 คน คิดเป็นร้อยละ 10 ตอบได้คะแนน ต่ำสุด 6 คะแนน จำนวน 4 คน คิดเป็นร้อยละ 3.33 ส่วนมากตอบได้คะแนนที่ 9 คะแนน จำนวน 48 คน คิดเป็นร้อยละ 40.00 และจากคะแนนเต็ม 10 คะแนน มีคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 8.35 (S.D. = 1.07) อย่างไรก็ตาม เมื่อจัดระดับคะแนนแล้ว พบว่า ส่วนใหญ่ได้คะแนนระดับสูง จำนวน 97 คน คิดเป็นร้อยละ 80.83 ได้คะแนนระดับปานกลาง จำนวน 30 คน คิดเป็นร้อยละ 19.17

2. ระดับพฤติกรรมในการดำรงชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของผู้นำชุมชน

ผลการศึกษา เพื่อตอบวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 ศึกษาพฤติกรรมในการดำรงชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของผู้นำชุมชน พบว่า ระดับพฤติกรรมในการดำรงชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของผู้นำชุมชน โดยรวม อยู่ในระดับดีมาก ($\bar{x} = 4.58$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านที่มีระดับพฤติกรรมในการดำรงชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของผู้นำชุมชน เรียงจากมากไปน้อย ดังนี้ คือ การดำเนินชีวิตตามเงื่อนไขคุณธรรม ($\bar{x} = 4.66$) การดำเนินชีวิตตามเงื่อนไขความรู้ ($\bar{x} = 4.65$) การดำเนินชีวิตด้วยการมีภูมิคุ้มกันที่ดี ($\bar{x} = 4.58$) การดำเนินชีวิตด้วยความพอประมาณ ($\bar{x} = 4.52$) การดำเนินชีวิตด้วยความมีเหตุผล ($\bar{x} = 4.46$) ดังตารางที่ 5.1

ตารางที่ 5.1 ระดับพฤติกรรมในการดำรงชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของผู้นำชุมชน

ระดับพฤติกรรมในการดำรงชีวิต	\bar{x}	S.D.	แปลผล
การดำเนินชีวิตด้วยความพอประมาณ	4.52	0.62	ดีมาก
การดำเนินชีวิตด้วยความมีเหตุผล	4.46	0.57	ดีมาก
การดำเนินชีวิตด้วยการมีภูมิคุ้มกันที่ดี	4.58	0.55	ดีมาก
การดำเนินชีวิตตามเงื่อนไขความรู้	4.65	0.48	ดีมาก
การดำเนินชีวิตตามเงื่อนไขคุณธรรม	4.66	0.49	ดีมาก
โดยภาพรวม	4.58	0.54	ดีมาก

3. การศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อพฤติกรรมในการดำรงชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของผู้นำชุมชน

ผลการศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อพฤติกรรมในการดำรงชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของผู้นำชุมชน เพื่อตอบวัตถุประสงค์ข้อที่ 3 จากการศึกษาพบว่า การนำเทคนิคการถดถอยพหุมาใช้วิเคราะห์ข้อมูลก็เพื่อต้องการพิจารณาว่าตัวแปรอิสระตัวใดที่มีอิทธิพลต่อตัวแปรตาม และในจำนวนตัวแปรอิสระทั้งหมดนั้น ตัวแปรใดที่มีอิทธิพลต่อตัวแปรตามมากที่สุด ข้อเสนอที่ได้มีดังนี้

การทดสอบสมมติฐานปัจจัยที่มีผลต่อพฤติกรรมในการดำรงชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของผู้นำชุมชน โดยการวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณตามลำดับความสำคัญของตัวแปร โดยใช้ Multiple linear regression และเลือกวิธีแบบ Stepwise ผลการวิเคราะห์ปรากฏ ดังตารางที่ 5.2

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY

ตารางที่ 5.2 การวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณตามลำดับความสำคัญของปัจจัยที่มีผลต่อพฤติกรรมในการดำรงชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของผู้นำชุมชน โดยรวม

ลำดับตัวแปรที่ได้รับการคัดเลือก	R	R ²	R ² Adjusted	b	Beta	t	Sig.
การได้รับความรู้จากการอบรมเกี่ยวกับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง (X4)	0.557	0.311	0.303	0.391	0.557	6.29	.000**
Constant (a) = 2.81, S.E.= 0.062, R = 0.557, R ² = 0.311, F = 39.679							

* หมายถึง มีนัยสำคัญที่ระดับ .05 และ ** หมายถึง มีนัยสำคัญที่ระดับ .01

จากตารางที่ 5.2 พบว่า ตัวแปรอิสระหรือปัจจัยที่ส่งผลต่อพฤติกรรมในการดำรงชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของผู้นำชุมชน มีเพียง 1 ปัจจัย ได้แก่ การได้รับความรู้จากการอบรมเกี่ยวกับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ค่าสัมประสิทธิ์ถดถอยในรูปคะแนนดิบ คือ 0.391 ค่าสัมประสิทธิ์ถดถอยในรูปคะแนนมาตรฐาน คือ 0.557 ตัวแปรดังกล่าวสามารถอธิบายพฤติกรรมในการดำรงชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของผู้นำชุมชน ได้ร้อยละ 31.11 (R² = 0.311, F = 39.679) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 ซึ่งสามารถเขียนเป็นสมการพยากรณ์พฤติกรรมในการดำรงชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของผู้นำชุมชน โดยรวม ดังนี้

สมการพยากรณ์ในรูปคะแนนดิบ

$$\text{TotalY} = 2.81 + 0.391 \text{ X4}^{**}$$

สมการพยากรณ์ในรูปคะแนนมาตรฐาน

$$\text{TotalZ} = 2.81 + 0.557 \text{ X4}^{**}$$

4. แนวปฏิบัติที่ดี (Good practice) ของชุมชนต้นแบบที่มีการดำรงชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

กลุ่มผู้ให้ข้อมูลทั้ง 3 หมู่บ้าน พบว่า พฤติกรรมการดำเนินชีวิตภายใต้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงก่อให้เกิดความเข้มแข็งของสมาชิกที่มารวมกลุ่มดำเนินงานดังกล่าวโดยสมาชิก นอกจากจะมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงแล้ว ยังมีความสามารถในการนำองค์ความรู้ดังกล่าวมาประยุกต์ใช้ทั้งในการดำเนินวิถีชีวิต สร้างและพัฒนารอบครัวให้สามารถพึ่งตนเองได้ มุ่งเน้นการลดรายจ่าย เพิ่มรายได้ โดยการลดการซื้อ ทดแทนด้วยการเพาะปลูก และการทำมาหากินผ่านรูปแบบการ

พัฒนาผลิตภัณฑ์ ทั้งนี้จากสาระสำคัญของการสัมภาษณ์ กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสามารถนำมาสรุปเป็นแนวปฏิบัติที่ดี ได้ดังนี้

4.1 การขับเคลื่อน พัฒนา และยกระดับวิถีชีวิตของสมาชิกกลุ่มต่างๆ ล้วนจำเป็นต้องมีผู้นำ (Leader) ที่มีภาวะผู้นำสูง (Leadership) ในการพาทำ สอนแนะแนวทาง ร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมเรียนรู้ไปพร้อมๆ กันกับสมาชิกกลุ่ม

4.2 สมาชิกกลุ่มมีความพร้อมในการเข้าร่วมพัฒนายกระดับวิถีชีวิตตนเอง ภายใต้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง โดยมุ่งมั่นตั้งใจในการดำเนินการอย่างเต็มกำลังความรู้ความสามารถ

4.3 สมาชิกกลุ่มมีภาวะผู้ตามที่ดี (Followership) สามารถส่งต่อความเชื่อมั่น มั่นใจ สร้างและพัฒนาเป็นเครือข่ายระหว่างกันจนร้อยเรียงเป็นความภูมิใจในกลุ่ม ส่งผลให้เกิดการเอาใจไปใส่ในงาน ผลผลิตที่ออกมาจึงเป็นผลผลิตที่ดี เป็นที่ต้องการของตลาดและกลุ่มลูกค้า ตลอดจนสมาชิกกลุ่มมีความรู้สึกในการเป็นเจ้าของ (Ownership) ทำให้รู้สึกหวงแหนในความเป็นกลุ่ม การนำองค์ความรู้เกี่ยวกับปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาปฏิบัติจึงกระทำได้ง่าย รวดเร็ว และเห็นผลอย่างต่อเนื่อง

4.4 การพัฒนาและยกระดับคุณภาพชีวิตของสมาชิกกลุ่ม เกิดจากความคิดที่เป็นเอกฉันท์ (Consensus) ของทุกคนจึงเป็นพลังร่วม (Synergy) ของกลุ่มการขับเคลื่อนผลงาน และการพัฒนายกระดับวิถีชีวิต คุณภาพชีวิตของสมาชิก จึงกระทำได้อย่างเห็นเป็นรูปธรรมและต่อเนื่อง

4.5 สมาชิกกลุ่มต่างๆ ต่างก็พยายามทำให้เห็น ทำให้ดู จนเกิดเป็นต้นแบบ (Model) ของกลุ่ม ส่งผลให้ประชาชนอื่นๆ ที่ไม่ได้เป็นสมาชิกกลุ่มเกิดความสนใจใคร่รู้ ต้องการมีคุณภาพชีวิตและวิถีชีวิตที่ดีขึ้นเฉกเช่นเดียวกับสมาชิกกลุ่ม

4.6 สมาชิกกลุ่มต่างๆ ต่างน้อมนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในการพัฒนากลุ่มและวิถีชีวิตของตน รู้จักกิน รู้จักใช้ มีความพอเพียง พอประมาณ มีเหตุมีผล และไม่ขยายหรือผลิต ผลิตภัณฑ์ของกลุ่มเกินกว่าความสามารถที่กลุ่มจะผลิตได้ ซึ่งจะทำให้เกิดความกดดัน เป็นทุกข์และไม่มีความสุขในการทำงาน

4.7 สมาชิกกลุ่มต่างๆ ต่างก็มีการถอดบทเรียนและมีการจัดการความรู้ (Knowledge Management) แบบไม่เป็นทางการ (Informal) ภายในกลุ่มเอง และนำสู่การตกผลึกความคิดภายในกลุ่ม จนนำไปสู่การพัฒนาการดำเนินงานของกลุ่ม วิถีชีวิตของสมาชิกภายในกลุ่มให้ดีขึ้นอย่างต่อเนื่อง

4.8 สมาชิกกลุ่มต่างก็มีการเปิดใจยอมรับสิ่งใหม่ (Open mind) พร้อมทั้งจะรับเทคโนโลยี และนวัตกรรมใหม่ๆ มาพัฒนาการทำงานและวิถีชีวิตของตนเอง ส่งผลให้พฤติกรรมภายใต้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเป็นไปด้วยดีด้วยความเข้าใจและการยอมรับที่จะเรียนรู้และพัฒนา

อภิปรายผลการวิจัย

งานวิจัยครั้งนี้ มุ่งหาคำตอบเกี่ยวกับระดับพฤติกรรมในการดำรงชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของผู้นำชุมชน ซึ่งวัดจาก (1) การดำเนินชีวิตด้วยความพอประมาณ (2) การดำเนินชีวิตด้วยการมีภูมิคุ้มกันที่ดี (3) การดำเนินชีวิตด้วยความมีเหตุผล (4) การดำเนินชีวิตตามเงื่อนไขคุณธรรม และ (5) การดำเนินชีวิตตามเงื่อนไขความรู้

จากการวัดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของผู้นำชุมชนในชุมชนบ้านหนองเผือก บ้านเหล่าน้อย และบ้านห้วยทราย จังหวัดมหาสารคาม พบว่า ส่วนใหญ่ได้คะแนนระดับสูงจำนวน 97 คน คิดเป็นร้อยละ 80.83 ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของเสาวนารถ เล็กเลอสินธุ์ (2560: บทคัดย่อ) ที่ศึกษาเรื่องความรู้ความเข้าใจและการประยุกต์ใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน ตำบลบางใหญ่ อำเภอบางใหญ่ จังหวัดนนทบุรี พบว่า ประชาชนมีความรู้ความเข้าใจหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงคิดเป็นร้อยละ 72.45 โดยเข้าใจเศรษฐกิจพอเพียงเป็นปรัชญาที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวพระราชทานพระราชดำริแนะแนวทางการดำเนินชีวิตแก่พสกนิกรชาวไทยมากที่สุด

การศึกษาระดับพฤติกรรมในการดำรงชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของผู้นำชุมชนโดยรวม อยู่ในระดับดีมาก ($\bar{x} = 4.58$) สอดคล้องกับผลการวิจัยของสัญญา เคนาภูมิ (2557: บทคัดย่อ) ที่ศึกษาเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงกับวิถีความเป็นประชาธิปไตยของชุมชนตำบลโคกพระ ตำบลมะค่า และตำบลกุดไสี้อ้อ อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม พบว่า การดำเนินชีวิตตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{x} = 4.22$)

จากการศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อพฤติกรรมในการดำรงชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของผู้นำชุมชน พบว่า มีเพียงปัจจัยด้านการได้รับความรู้จากการอบรมเกี่ยวกับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงที่ส่งผลต่อพฤติกรรมในการดำรงชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของผู้นำชุมชน ซึ่งสามารถอธิบายได้ร้อยละ 31.11 ($R^2 = 0.311$, $F = 39.679$) สอดคล้องกับผลการวิจัยของภาพร เวชกามา (2558: บทคัดย่อ) ที่ศึกษาวิจัยเรื่องปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จในการขับเคลื่อนปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง : กรณีศึกษา บ้านดอนมัน อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม พบว่า ปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จในการขับเคลื่อนปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงที่สนับสนุนให้ชุมชนเข้าสู่การเป็นชุมชนเศรษฐกิจพอเพียง ปัจจัยสนับสนุนได้แก่ การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ การดูงาน แลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างชุมชน และในชุมชน รวมทั้งองค์ความรู้ที่ได้รับจากหน่วยงานภาครัฐ องค์กรพัฒนาเอกชน กระบวนการเรียนรู้ ถือเป็นขั้นตอนสำคัญที่จะเสริมความศรัทธาที่มีต่อปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงให้เป็นรูปธรรมจากการปฏิบัติที่ถูกต้อง

ข้อเสนอแนะจากผลการวิจัย

1. การพัฒนาผลิตภัณฑ์ของบางชุมชนยังไม่เกิดความก้าวหน้า ทั้งในด้านการพัฒนารูปแบบสินค้าที่มีความหลากหลาย ด้านการตลาด และการพัฒนาช่องทางการจัดจำหน่าย ภาครัฐ โดยหน่วยงานของจังหวัดมหาสารคาม ควรให้ความสำคัญในการเข้ามาร่วมพัฒนากับผู้นำชุมชนในประเด็นดังกล่าวให้เกิดการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง

2. หน่วยงานราชการของจังหวัดมหาสารคามและชุมชนต้องร่วมมือกันอย่างเข้มแข็ง ในการให้ชุมชนสามารถเข้าถึงแหล่งน้ำเพื่อใช้ในการเพาะปลูกและพัฒนาผลผลิตทางการเกษตร ตลอดจนเพิ่มศักยภาพในการผลิตสินค้าทางการเกษตรให้ดีขึ้นอย่างต่อเนื่อง

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. ภาครัฐและหน่วยงานภายนอกที่เป็นส่วนราชการที่เกี่ยวข้อง ควรให้ความสำคัญและมุ่งเน้นกระจายความช่วยเหลือ การสนับสนุนชุมชนในทุกระยะของการพัฒนาอย่าเท่าเทียมกัน เพื่อให้พัฒนาการของการขับเคลื่อนชุมชนภายใต้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมีระยะห่าง (Gap) แต่ละชุมชนไม่มาก ทำให้การขับเคลื่อนในภาพรวมจะเกิดผลดีมากกว่า การมุ่งเน้นการพัฒนาไปชุมชนที่มีระยะการพัฒนาก้าวหน้าเท่านั้น

2. สถาบันการศึกษาของภาครัฐควรทำหน้าที่เป็นหน่วยเชื่อมโยง ประสานการกระจายองค์ความรู้ เพื่อยกระดับความรู้ความเข้าใจในปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ให้เกิดขึ้นกับสมาชิกของชุมชนอย่างแท้จริง สามารถนำไปประยุกต์หรือปฏิบัติให้บังเกิดผลในการขับเคลื่อนพฤติกรรมดำรงชีวิตภายใต้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงให้ดีขึ้นได้อย่างต่อเนื่องและยั่งยืน

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรเพิ่มตัวแปรภาวะผู้ตามของสมาชิกในชุมชน และควรทำการศึกษาเปรียบเทียบกับชุมชนเศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบในจังหวัดอื่นๆ เพื่อพัฒนาไปสู่แนวปฏิบัติที่เป็นเลิศ (Best practice)

2. ควรวิเคราะห์องค์ประกอบ (Factor analysis) เพื่อสกัดตัวชี้วัดพฤติกรรมในการดำรงชีวิตทั้งของผู้นำชุมชน และสมาชิกในชุมชน

บรรณานุกรม

- กรมการพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทย. (2549). แนวคิดปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง. **คู่มือปฏิบัติการเศรษฐกิจพอเพียงในชุมชนเพื่อยกระดับรายได้ครัวเรือน**. กรุงเทพฯ: สำนักส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน.
- กัลยา วานิชย์บัญชา. (2558). การใช้ SPSS for Windows ในการวิเคราะห์ข้อมูล. (พิมพ์ครั้งที่ 27). กรุงเทพฯ : คณะพาณิชยศาสตร์และการบัญชี จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- เกษม วัฒนชัย. (2550). **ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง**. วารสารดำรงราชานุภาพ 7 (24), 1-13. วิทยาลัยนพนธ์ศึกษาศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาพัฒนาศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒประสานมิตร.
- ขวัญกมล ดอนขวา (2554: 83-84) “พฤติกรรมและปัจจัยที่มีผลกระทบต่อการตัดสินใจซื้อสินค้าและบริการของผู้สูงอายุบนพื้นฐานเศรษฐกิจพอเพียง”. **วารสารการจัดการภาครัฐและภาคเอกชน**. 18(2): 77-110.
- ขวัญกมล ดอนขวา. (2554). พฤติกรรมและปัจจัยที่มีผลกระทบต่อการตัดสินใจซื้อสินค้าและบริการของผู้สูงอายุบนพื้นฐานเศรษฐกิจพอเพียง **วารสารการจัดการภาครัฐและภาคเอกชน**
- จิรายุ อิศรางกูร ณ อยุธยา. (2549). **การขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียง**. วารสารเศรษฐกิจและสังคม. 35(2), 25-31
- จำเนียร ชุณหโสภาค และคณะ. (2551). **การพัฒนาศักยภาพด้านความรู้เศรษฐกิจพอเพียงของชุมชนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ**. มหาวิทยาลัยรามคำแหง
- ทิวเมฆ นาวาบุญนิยม. 2558. “การประยุกต์ใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของชุมชนปทุมมอโคก จังหวัดนครปฐม” **วารสารวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม**. 2(1): 27-28.
- ธันวา จิตต์สงวน. (2550). **การประยุกต์ใช้หลักเศรษฐกิจพอเพียงในสังคมไทย**. สารานุกรมไทยฉบับเฉลิมพระเกียรติในโอกาสฉลองสิริราชสมบัติ 60 ปี. กรุงเทพฯ : อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่งจำกัด (มหาชน).
- นภาพร เวชกามา. (2558). **ปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จในการขับเคลื่อนปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง : กรณีศึกษา บ้านดอนมัน อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม**. มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม.
- นุจรี ใจประนบ และคณะ. (2556). **รูปแบบการพัฒนาชุมชนด้านเศรษฐกิจพอเพียง : กรณีศึกษา บ้านหนองหว่า อ.บรบือ จ.มหาสารคาม**. มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม.

- ประเวศ วะสี. (2542). **เศรษฐกิจพอเพียงและประชาสังคมแนวทางพลิกฟื้นเศรษฐกิจสังคม.**
กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์หมอชาวบ้าน.
- ปรียานุช พิบูลสรารุช. (2549). **แนวทางการประยุกต์ใช้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในระดับต่างๆ.**
โครงการวิจัยเศรษฐกิจพอเพียง. กรุงเทพฯ : สำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์.
- รังสรรค์ สิงห์เลิศ. (2558). **รูปแบบการส่งเสริมการปฏิบัติตนตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง
อย่างยั่งยืนของประชาชนในจังหวัดมหาสารคาม.** มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม.
- รังสฤษฎี สรรพอาษา และทัชชวัฒน์ เหล่าสุวรรณ (2558). **การจัดการความรู้เศรษฐกิจพอเพียงของ
ศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงในพื้นที่ จังหวัดมหาสารคาม.** มหาวิทยาลัยราชภัฏ
มหาสารคาม.
- รัฐพงศ์ บุญญานวัตร. (2554). **การนำแนวคิดปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในการดำเนินชีวิต
ของประชาชนในชุมชนเขตดุสิต กรุงเทพมหานคร.** กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยราชภัฏสวน
สุนันทา.
- ราชบัณฑิตยสถาน, พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542. (2546). กรุงเทพฯ : นานมีบุ๊ค.
วรเดช จันทรศร. (2554). **การจัดการภาครัฐตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง.** กรุงเทพฯ
: มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา.
- วรเดช จันทรศร อรรถ สมร่าง ธันวาทิต์สงวน และพิชิต พิทักษ์เทพสมบัติ. (2551). **การศึกษาวิจัยเพื่อ
ขยายผลสู่สาธารณะเกี่ยวกับการพัฒนาแหล่งน้ำ ดิน ป่า และการเกษตร ตามหลัก
ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง.** กรุงเทพฯ : สถาบันที่ปรึกษาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.
กรุงเทพฯ: สถาบันที่ปรึกษาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.
- วิชัย วัชรเวชะวิชัย. (2556). **การศึกษาศักยภาพเพื่อสร้างชุมชนต้นแบบตามแนวคิดเศรษฐกิจ
พอเพียง บ้านหนองคู ตำบลนาสีนวน อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม.**
มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม.
- สมาคมการจัดการงานบุคคลแห่งประเทศไทย. (2552). **การบริหารทรัพยากรบุคคลตามหลักปรัชญา
เศรษฐกิจพอเพียง.** กรุงเทพฯ : สมาคมการจัดการงานบุคคลแห่งประเทศไทย.
- สัญญา เคนาภูมิ. (2557). **เรื่องความสัมพันธ์ระหว่างปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงกับวิถีความเป็น
ประชาธิปไตยของชุมชนตำบลโคกพระ ตำบลมะค่า และตำบลกุดไสิ่ง้อ อำเภอกันทร
วิชัย จังหวัดมหาสารคาม.** มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2549). **แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม
แห่งชาติ ฉบับที่ 10 (พ.ศ. 2550-2554).** กรุงเทพฯ: ม.ป.ท. (2554).

- สำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ. (2550). **เศรษฐกิจพอเพียง ปรัชญาชี้ถึงแนวทางการดำรงชีวิต**. กรุงเทพฯ: ไม่ปรากฏโรงพิมพ์.
- สุจิตรา บุญยรัตพันธุ์. (2552). **ระเบียบวิธีวิจัยสำหรับรัฐประศาสนศาสตร์**. กรุงเทพฯ : เสมาธรรม.
- สุนทร กุลวัฒน์รพงศ์. (2554). **ตามรอยพระราชดำริเศรษฐกิจพอเพียง-ทฤษฎีใหม่**. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์สุวีริยาสาส์น.
- สุบรรณ เอี่ยมวิจารณ์. (2561). **การบริหารหลักสูตรของสถาบันอุดมศึกษาในศตวรรษที่ 21 การประยุกต์ใช้แนวคิดการจัดการสมัยใหม่เพื่อมุ่งสู่ความเป็นเลิศ**. มหาสารคาม: ตักสิลาการพิมพ์.
- สุเมธ ตันติเวชกุล. (2540). **แนวคิดและทฤษฎีการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว**. กรุงเทพฯ : สำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงาน โครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ
- สุรเกียรติ์ เสถียรไทย. (2542). **กฎหมายกับชุมชนมิติใหม่ของการพัฒนา**. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์ร่วมด้วยช่วยกัน.
- เสน่ห์ จามริก. (2541). **เศรษฐกิจพอเพียงในกระแสโลกาภิวัตน์**. หนังสือพิมพ์ผู้จัดการ ฉบับวันจันทร์ที่ 17 กันยายน 2544.
- เสาวนารถ เล็กเลอสินธุ์. (2560). **ความรู้ความเข้าใจและการประยุกต์ใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน ตำบลบางใหญ่ อำเภอบางใหญ่ จังหวัดนนทบุรี**. วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยธนบุรี. ปีที่ 11 ฉบับที่ 25 (88).
- สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย. (2549). **เศรษฐกิจพอเพียงร่วมเรียนรู้สานต่อขยายผล**. กรุงเทพฯ: อัมรินทร์ พรินตติ้งแอนด์พับลิชชิง.
- สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา. (2558). **คู่มือประกันคุณภาพการศึกษาภายในสถาบันศึกษาระดับอุดมศึกษา พ.ศ. 2557**. กรุงเทพฯ : ห้างหุ้นส่วนจำกัดภาพพิมพ์.
- อภิชัย พันธเสน. (2546). **เศรษฐกิจพอเพียงในฐานะรูปแบบที่พึงปรารถนาของระบบสวัสดิการสังคมไทย**. หนังสือรวมบทความการเสวนาสาขาสหวิชาการระหว่างสถาบันแห่งชาติ ครั้งที่ 1.
- อำพล เสนาณรงค์. (2550) "รายงานการประชุมสัมมนาโครงการสัมมนาเฉลิมพระเกียรติในโอกาสมงคลเฉลิมพระชนมพรรษา 80 พรรษา 7 ธันวาคม 2550."
- ศูนย์ศึกษาเศรษฐกิจพอเพียง สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์. (2554). **ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเพียงกับสังคมไทย**. กรุงเทพฯ : สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.

ภาคผนวก

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY

ภาคผนวก ก
แบบสอบถามการวิจัย

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY

แบบสอบถามการวิจัย

เรื่อง การพัฒนาพฤติกรรมในการดำรงชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของผู้นำชุมชนในระดับหมู่บ้าน

คำชี้แจง

แบบสอบถามแบ่งออกเป็น 5 ส่วน คือ

ส่วนที่ 1 เป็นข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม

ส่วนที่ 2 เป็นการวัดระดับความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของผู้นำชุมชน

ส่วนที่ 3 เป็นข้อมูลเกี่ยวกับระดับพฤติกรรมในการดำรงชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของผู้นำชุมชน

ส่วนที่ 4 เป็นข้อมูลเกี่ยวกับปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมในการดำรงชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของผู้นำชุมชน

ส่วนที่ 5 เป็นแบบสอบถามปลายเปิดเกี่ยวกับข้อเสนอแนะในการพัฒนาพฤติกรรมในการดำรงชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของผู้นำชุมชน

หากท่านมีปัญหาหรือข้อสงสัยประการใดเกี่ยวกับแบบสอบถามนี้ โปรดติดต่อข้าพเจ้า ผศ.ดร.สุธินี อัตถการ คณะรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม ตำบลตลาด อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม รหัสไปรษณีย์ 44000 หรือหมายเลขโทรศัพท์ 098-2895636 E-mail : Suthineeatt@hotmail.com

ผู้วิจัยขอขอบพระคุณที่ท่านกรุณาสละเวลาในการให้ข้อมูลและขอความกรุณาส่งแบบสอบถามกลับภายใน 7 วัน ขอขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุธินี อัตถการ
คณะรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์
มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม

ส่วนที่ 1 ข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม

คำชี้แจง

1. ขอความกรุณาภาาเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องว่าง หน้าข้อที่ตรงกับความเป็นจริง
 2. กรุณากรอกข้อความตามความเป็นจริงลงในช่องว่าง

1. เพศ (1) ชาย (2) หญิง
2. อายุ (1) 18-30 ปี (2) 31-40 ปี
 (3) 41-50 ปี (4) 51-60 ปี
 (5) 60 ปีขึ้นไป
3. ระดับการศึกษา
 (1) ป.6 (2) ม.3 (มัธยมต้น) (3) ม.6 (มัธยมปลาย)
 (4)ปริญญาตรี (5)ปริญญาโท (6)ปริญญาเอก
 (7) อื่นๆ (โปรดระบุ)
4. บทบาท หรือตำแหน่งภายในชุมชนที่ท่านเป็นอยู่ (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)
 (1) กำนัน (2) ผู้ใหญ่บ้าน (3) ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน
 (4) สมาชิก อบต. (5) อสม. (6) กรรมการหมู่บ้าน
 (7) กรรมการศูนย์การเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียง (8) อื่นๆ (ระบุ)
5. รายได้เฉลี่ยต่อเดือน
 (1) ต่ำกว่า 5,000 บาท/เดือน (2) 5,000-10,000 บาท/เดือน
 (3) 10,000-15,000 บาท/เดือน (4) 15,000-20,000 บาท/เดือน
 (5) มากกว่า 20,000 บาท/เดือน
6. หมู่บ้านที่อาศัย
 บ้านหนองเผือก บ้านดอนมัน บ้านเหล่าน้อย
 บ้านห้วยทราย บ้านดงน้อย

ส่วนที่ 2 แบบทดสอบความเข้าใจเกี่ยวกับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง
(โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องให้ตรงกับความเป็นจริงของผู้ตอบแบบสอบถาม)

ข้อ	ข้อความ	ใช่	ไม่ใช่
1	ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง มีองค์ประกอบสำคัญอยู่ 3 องค์ประกอบ ได้แก่ ความพอประมาณ ความมีเหตุผล และการมีภูมิคุ้มกันที่ดีในตัว และ 2 เงื่อนไข ได้แก่ เงื่อนไขความรู้ และเงื่อนไขคุณธรรม		
2	จุดเน้นของหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง เน้นการพึ่งพาตนเอง การเดินทางสายกลาง เน้นความพอดี พอประมาณ รู้จักตนเอง สร้างความสมดุล และความยั่งยืนระยะยาว		
3	การดำเนินชีวิตตามแนวทางปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสามารถใช้สิ่งของที่มีราคาสูงได้		
4	ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสอดคล้องกับหลักการพัฒนาที่ยั่งยืน		
5	ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเป็นแค่แนวคิดอุดมคติเท่านั้น ไม่สามารถแปลงไปสู่การปฏิบัติที่เป็นจริงได้		
6	เงื่อนไขความรู้ ประกอบด้วย การฝึกตนให้มีความรอบรู้เกี่ยวกับวิชาการต่างๆ ที่เกี่ยวข้องอย่างรอบด้าน มีความรอบคอบ และความระมัดระวัง		
7	ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสามารถนำไปใช้ได้กับบุคคลทุกเพศ ทุกวัย ทุกศาสนา		
8	การมีภูมิคุ้มกันที่ดีในตัว หมายถึง มีความพร้อมที่จะเผชิญต่อผลกระทบและการเปลี่ยนแปลงด้านต่างๆ ที่จะเกิดขึ้น		
9	ผลที่คาดว่าจะได้รับจากการนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้ คือ การพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม การเมืองให้ก้าวหน้า		
10	เป้าหมายในการดำรงชีวิตสำหรับบุคคลและครัวเรือน คือ การสร้างความสมดุลและยั่งยืน		

ส่วนที่ 3 ระดับพฤติกรรมในการดำรงชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของผู้นำชุมชน
คำชี้แจง โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องระดับความเห็นที่ตรงกับความรู้สึของท่านที่แท้จริงที่สุด

ลำดับ	พฤติกรรมในการดำรงชีวิต ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง	ระดับความคิดเห็น				
		เห็น ด้วย ด้วย อย่าง ยิ่ง (5)	เห็น ด้วย (4)	เฉยๆ (3)	ไม่ เห็น ด้วย (2)	ไม่ เห็น ด้วย ยิ่ง (1)
การดำเนินชีวิตด้วยความพอประมาณ						
1	ระดับรายได้ที่ข้าพเจ้าได้รับมีความพอดี					
2	ทุกวันข้าพเจ้าบริโภคด้วยความพอประมาณ					
3	ข้าพเจ้าแสวงหาความรู้อยู่เสมอ					
4	ข้าพเจ้ามีการทำบัญชีรายรับรายจ่ายของตนเอง					
5	ข้าพเจ้าบังคับตนเองด้านวินัย ความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคม					
การดำเนินชีวิตด้วยความมีเหตุผล						
6	ข้าพเจ้าได้ลดค่าใช้จ่ายฟุ่มเฟือยในตัวเอง เช่น การลดและเลิก อบายมุข					
7	ข้าพเจ้าได้ยึดหลักความมีเหตุและผลในการทำงานร่วมกับเพื่อน					
8	ข้าพเจ้าควบคุมการใช้จ่ายของตนเองในชีวิตประจำวัน					
9	ข้าพเจ้าทำกิจกรรมพิเศษ เช่น การเล่นกีฬาทำงานพิเศษ อย่าง สม่ำเสมอ					
10	ข้าพเจ้าได้ใช้ทรัพยากรทุกชนิดอย่างคุ้มค่าและประหยัด					
การดำเนินชีวิตด้วยการมีภูมิคุ้มกันที่ดี						
11	ข้าพเจ้าพยายามสร้างครอบครัวให้อบอุ่นเสมอ					
12	ข้าพเจ้าหมั่นฝึกสมาธิให้มั่นคง เที่ยงธรรม และตั้งมั่นอยู่ในหลัก ศีลธรรม					
13	ข้าพเจ้าวางแผนเตรียมพร้อมกับเหตุการณ์ที่ไม่คาดคิดซึ่งอาจ เกิดขึ้นในอนาคต					
14	ข้าพเจ้ายึดมั่นในวินัยทางการเงินของตน เช่น การฝากเงินออม ทรัพย์ การซื้อพันธบัตรรัฐบาล สลากออมทรัพย์ ฯลฯ					
15	ข้าพเจ้าได้ใช้เวลาว่างในการทำอาชีพเสริมเป็นประจำ					
การดำเนินชีวิตตามเงื่อนไขความรู้						

ลำดับ	พฤติกรรมในการดำรงชีวิต ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง	ระดับความคิดเห็น				
		เห็น ด้วย อย่าง ยิ่ง (5)	เห็น ด้วย (4)	เฉยๆ (3)	ไม่ เห็น ด้วย (2)	ไม่ เห็น ด้วย อย่าง ยิ่ง (1)
16	ข้าพเจ้าพยายามเพิ่มพูนความรู้ โดยการติดตามข่าวสาร ทำให้ รู้เท่าทันสถานการณ์ในปัจจุบัน					
17	ข้าพเจ้าพยายามทำความคิดให้ถูกต้องเที่ยงธรรม มั่นคงอยู่ใน เหตุผล และพัฒนาองค์ความรู้					
18	ข้าพเจ้าเรียนรู้จากการปฏิบัติจริงและประเมินผลของการปฏิบัติ					
19	ข้าพเจ้าได้รับการอบรมเพิ่มพูนความรู้เกี่ยวกับปรัชญาของ เศรษฐกิจพอเพียงอย่างสม่ำเสมอ					
20	ข้าพเจ้าได้นำองค์ความรู้เกี่ยวกับปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ไปประยุกต์ใช้ในการดำรงชีวิตประจำวัน					
การดำเนินชีวิตตามเงื่อนไขคุณธรรม						
21	ข้าพเจ้าดำเนินชีวิตด้วยความซื่อสัตย์และสุจริตเสมอมา					
22	ข้าพเจ้าดำเนินชีวิตด้วยหลักคุณธรรมนำความรู้เสมอมา					
23	ข้าพเจ้าใช้สติปัญญาในการดำเนินชีวิต					
24	ข้าพเจ้ามีความขยันหมั่นเพียรในการประกอบอาชีพที่สุจริต					
25	ข้าพเจ้ามีความอดทนอดกลั้นในการดำรงชีวิตและกิจกรรม ต่างๆ					

ส่วนที่ 4 ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมในการดำรงชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของผู้นำ

ชุมชน

คำชี้แจง กรุณาทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องที่ท่านเห็นว่าตรงกับความเป็นจริงมากที่สุด

ลำดับ	ข้อความคำถาม	ระดับความคิดเห็น				
		มากที่สุด (5)	มาก (4)	ปานกลาง (3)	น้อย (2)	น้อยที่สุด (1)
การมีส่วนร่วมของผู้นำชุมชน						
1	ท่านมีส่วนร่วมในการคิดและวางแผนเกี่ยวกับกิจกรรมเศรษฐกิจพอเพียงในชุมชนในระดับใด					
2	ท่านมีส่วนร่วมในการดำเนินการกิจกรรม/โครงการด้านเศรษฐกิจพอเพียงในระดับใด					
3	ท่านคิดว่าประชาชนในชุมชนมีความร่วมมือเกี่ยวกับกิจกรรม/โครงการด้านเศรษฐกิจพอเพียงในระดับใด					
4	ท่านคิดว่าหน่วยงานภาครัฐเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรม/โครงการด้านเศรษฐกิจพอเพียงในระดับใด					
5	ชุมชนของท่านมีการรณรงค์ให้ประชาชนในพื้นที่มีความร่วมมือร่วมใจในการนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาปรับใช้ในการดำรงชีวิต					
ภาวะผู้นำของผู้นำชุมชน						
6	ผู้นำชุมชนเป็นตัวอย่างที่ดีในการดำรงชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง					
7	ผู้นำชุมชนมีความจริงจังในการขับเคลื่อนด้านเศรษฐกิจพอเพียง					
8	ผู้นำชุมชนมีความรับผิดชอบในการปฏิบัติงาน					
9	ผู้นำชุมชนมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีกับประชาชนในหมู่บ้าน					
10	ผู้นำชุมชนมีภาวะผู้นำในการทำให้ผู้อื่นและหน่วยงานอื่นร่วมมือในการทำงาน					
การได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานภายนอก (ทั้งภาครัฐและภาคเอกชน)						
11	ชุมชนของท่านได้รับการสนับสนุนด้านการดำเนินงานตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงจากองค์การภาครัฐ					
12	ชุมชนของท่านได้รับการสนับสนุนด้านการดำเนินงานตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงจากองค์การภาคเอกชน					

ลำดับ	ข้อความคำถาม	ระดับความคิดเห็น				
		มากที่สุด (5)	มาก (4)	ปานกลาง (3)	น้อย (2)	น้อยที่สุด (1)
13	ชุมชนของท่านได้รับการสนับสนุนด้านองค์ความรู้จากสถาบันการศึกษา					
14	ชุมชนของท่านได้รับการสนับสนุนและความร่วมมือจากชุมชนข้างเคียง					
การได้รับความรู้/ อบรมเกี่ยวกับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง						
15	ท่านเคยเข้าอบรมเกี่ยวกับการประยุกต์ใช้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในการดำรงชีวิตบ่อยเพียงใด					
16	ท่านมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการประยุกต์ใช้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในการดำรงชีวิตมากน้อยเพียงใด					
17	ท่านได้นำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาปรับ/ประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันมากน้อยเพียงใด					
18	ท่านต้องการให้หน่วยงานราชการมาอบรมให้ความรู้เกี่ยวกับการประยุกต์ใช้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในการดำรงชีวิตมากน้อยเพียงใด					
การบริหารจัดการของศูนย์ฯ / ชุมชน						
19	ท่านมีการวางแผนการดำเนินงานโดยเน้นการมีส่วนร่วม					
20	ท่านมีการดำเนินการตามแผนโดยเน้นการมีส่วนร่วม					
21	ท่านมีการจัดอบรมให้ความรู้กับประชาชนในหมู่บ้านอย่างสม่ำเสมอ					
22	ท่านมีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ของคนภายในชุมชนอย่างสม่ำเสมอ					
การได้รับงบประมาณสนับสนุน						
23	ชุมชนของท่านได้รับงบประมาณจากรัฐบาลมาสนับสนุนกิจกรรม/โครงการด้านเศรษฐกิจเพียงพอ					
24	ชุมชนของท่านได้รับงบประมาณจากภาคเอกชนในการสนับสนุนกิจกรรม/โครงการด้านเศรษฐกิจเพียงพอ					
25	ชุมชนของท่านใช้งบประมาณในการจัดกิจกรรม/โครงการด้านเศรษฐกิจพอเพียงอย่างมีประสิทธิภาพ และคุ้มค่า					

ลำดับ	ข้อความ	ระดับความคิดเห็น				
		มากที่สุด (5)	มาก (4)	ปานกลาง (3)	น้อย (2)	น้อยที่สุด (1)
26	ชุมชนของท่านมีกรอบแนวทางที่ชัดเจนในการบริหารและจัดสรรงบประมาณ					

ส่วนที่ 5 ท่านมีข้อเสนอแนะในการพัฒนาพฤติกรรมในการดำรงชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของผู้นำชุมชนอย่างไร

.....

.....

.....

ขอขอบคุณในการให้ความร่วมมือตอบแบบสอบถามชุดนี้
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุธินี อรรถากร และคณะผู้วิจัย
มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY

ภาคผนวก ข
แนวคำถามประกอบการสัมภาษณ์ผู้นำชุมชนและคณะกรรมการศูนย์เรียนรู้
แนวปฏิบัติที่ดีของชุมชนต้นแบบ

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY

แนวคำถามประกอบการสัมภาษณ์ผู้นำชุมชนและคณะกรรมการศูนย์เรียนรู้

แนวคำถามประกอบการสัมภาษณ์

1. ศึกษาสภาพการดำเนินงานของศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงบ้าน.....
 - 1.1 ประวัติการก่อตั้งศูนย์ เริ่มตั้งแต่เมื่อใด
 - 1.2 การบริหารจัดการศูนย์ ทำอย่างไร
 - 1.3 กิจกรรมของศูนย์ มีอะไรบ้าง
 - 1.4 ความสำเร็จของศูนย์ มีการประเมินจากเกษตรกรที่มาอบรมมีหรือไม่อย่างไร

2. ถอดบทเรียนองค์ความรู้ของศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงบ้าน.....
 - 2.1 กิจกรรมที่เป็นแนวปฏิบัติที่ดี (Good practice) มีอะไรบ้าง
 - 2.2 ความสำเร็จเกิดจากอะไรบ้าง

3. สังเคราะห์ รวบรวม และประยุกต์ใช้องค์ความรู้ของศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงบ้าน.....
 - 3.1 องค์ความรู้ที่ได้จากศูนย์เรียนรู้..... มีอะไรบ้าง
 - 3.2 จะประยุกต์ใช้ได้อย่างไร เพื่อให้เกิดความยั่งยืน
 - 3.3 ต้องประกอบด้วยปัจจัยหรือเงื่อนไขอะไรบ้าง
 - 3.4 ถ้าจะเผยแพร่องค์ความรู้จะทำอย่างไร

ภาพผนวก ค

แผนพัฒนาดุ่มเศรษฐกิจพอเพียงในชุมชน
ตามพระราชดำริสมเด็จพระเทพรัตนสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี
พ.ศ. ๒๕๖๑ - ๒๕๖๔

RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY

บทที่ ๑ พระราชดำริ

สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ได้โดยเสด็จพระราชดำเนนพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร และสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ ในรัชกาลที่ ๙ ไปยังพื้นที่ชนบทที่ทุรกันดารห่างไกล ทรงพบว่ายังมีราษฎรที่อยู่ในภาวะยากลำบาก ยากจน สุขภาพอนามัยไม่ดี ขาดโอกาสทางการศึกษาเป็นจำนวนมาก โดยเฉพาะเด็กและเยาวชน ในปีพุทธศักราช ๒๕๒๓ จึงมีพระราชดำริให้ช่วยเหลือราษฎรให้มีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นโดยทรงเลือกเด็กและเยาวชนเป็นกลุ่มเป้าหมายแรกของการพัฒนาด้วยทรงตระหนักว่า เด็กและเยาวชนซึ่งจะเป็นกำลังสำคัญของประเทศในอนาคต เป็นกลุ่มที่จะได้รับผลกระทบมากที่สุด มีพระราชดำริให้ทำโครงการพัฒนาต่างๆ ทั้งด้าน การศึกษา สุขภาพอนามัย การส่งเสริมอาชีพ การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม รวมทั้งการอนุรักษ์วัฒนธรรม และภูมิปัญญาท้องถิ่นด้วย

การดำเนินงานที่ผ่านมา ทรงใช้สถานศึกษาหรือโรงเรียนเป็นฐานของการพัฒนา มีเด็กนักเรียน เป็นศูนย์กลาง โดยมีครูเป็นผู้ขับเคลื่อน ส่วนราชการ เอกชน และชุมชน เป็นผู้สนับสนุนการพัฒนา มีพระราชดำริให้การพัฒนาเด็กและเยาวชนเหล่านั้นเป็นไปอย่างสมดุล ทั้งด้าน พุทธิศึกษา คือ ความรอบรู้ วิชาการที่จำเป็นสำหรับการดำรงชีวิตและการศึกษาเรียนรู้ต่อไป ด้านจริยศึกษา คือ การมีศีลธรรมจรรยา ที่ดี มีความซื่อสัตย์ต่อตนเองและผู้อื่น มีความรับผิดชอบต่อหน้าที่ มีสำนึกที่ดีต่อส่วนรวม ด้านหัตถศึกษา คือ ความรู้และทักษะในการทำงาน มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ มีทัศนคติที่ดีต่องาน และเห็นคุณค่าของการทำงาน และด้านพลศึกษา คือ การมีสุขภาพแข็งแรง การกินอาหารที่ถูกต้อง และออกกำลังกายให้เหมาะสม รวมทั้งความสะอาดและสุขาภิบาลด้วย โปรดเกล้าฯ ให้มีการดำเนินงานโครงการพัฒนาต่างๆ ตามลำดับมาตั้งแต่ปี ๒๕๒๓ จนถึงปัจจุบัน ได้แก่ โครงการเกษตรเพื่ออาหารกลางวัน โครงการส่งเสริมคุณภาพการศึกษา โครงการนักเรียนในพระราชานุเคราะห์ โครงการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โครงการฝึกอาชีพ โครงการส่งเสริมสหกรณ์ โครงการควบคุมโรคขาดสารไอโอดีน โครงการส่งเสริมสุขภาพอนามัยแม่และเด็กในถิ่นทุรกันดารโดยมีแผนพัฒนาเด็กและเยาวชนในถิ่นทุรกันดาร ตามพระราชดำริ เป็นเครื่องมือสำคัญในการสื่อสารกับผู้ปฏิบัติงานที่เกี่ยวข้อง

การพัฒนาเด็กและเยาวชนตามพระราชดำริ เป็นกระบวนการที่พัฒนาศักยภาพและเยาวชนให้มีความรู้ สามารถดำรงชีวิตได้ด้วยตนเอง มีทักษะทางการอาชีพ การทำการเกษตร การแปรรูปอาหาร ศิลปหัตถกรรม ซึ่งเป็นพื้นฐานในชีวิตประจำวัน เด็กและเยาวชนยังฝึกกระบวนการกลุ่มและทำธุรกิจผ่านกิจกรรมสหกรณ์นักเรียน ซึ่งเด็กและเยาวชนสามารถนำความรู้ที่ได้รับไปต่อยอดและพัฒนาเป็นอาชีพ ให้แก่ตนเองได้ เมื่อโรงเรียนดีแล้วก็จะ เป็นจุดขยายโอกาส และขยายความรู้การปฏิบัติงานเข้าไปในชุมชน” ขยายผลไปสู่การพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนในชุมชนทุรกันดารเริ่มต้นจากครอบครัวของเด็กนักเรียนในโรงเรียนต่างๆ เช่น โรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดน ศูนย์การเรียนชุมชนชาวไทยภูเขา “แม่ฟ้าหลวง” เป็นต้นนอกจากนี้ราษฎรในชุมชนที่ไม่มีอาชีพ หรือมีแต่รายได้ไม่เพียงพอต่อค่าใช้จ่าย ทรง

พระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ทำโครงการส่งเสริมอาชีพ เพื่อพัฒนาศักยภาพของราษฎร ให้มีอาชีพเสริม โดยเน้นภูมิปัญญาท้องถิ่นและวัฒนธรรมพื้นบ้าน ส่งเสริมการรวมกลุ่มกันทำงานในลักษณะของกลุ่มอาชีพหรือสหกรณ์ เช่น กลุ่มแปรรูปผลผลิตทางการเกษตร กลุ่มทอผ้า ตัดเย็บเสื้อผ้า กลุ่มจักสาน เป็นต้น ซึ่งกลุ่มเหล่านี้มีมากกว่า ๑๐๐ กลุ่มกระจายอยู่ในพื้นที่ห่างไกลเพื่อให้การดำเนินการส่งเสริมอาชีพประชาชนเป็นไปอย่างต่อเนื่องครบวงจร มีพระราชดำริ ให้จัดตั้งร้านกาแฟขึ้น ในปี ๒๕๔๔ เพื่อเพิ่มช่องทางในการจำหน่ายผลผลิตต่างๆ ของกลุ่มอาชีพประชาชนที่อยู่ในถิ่นทุรกันดาร รายได้เสริมที่ราษฎรเหล่านี้ได้รับส่วนใหญ่นำไปใช้จ่ายในการดำรงชีวิต และกิจกรรมการศึกษาของบุตร

สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ทรงตระหนักว่าการที่ประชาชนที่อยู่ในถิ่นทุรกันดารจะมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น สามารถพึ่งตนเองได้ ประชาชนเหล่านี้จะต้องทันต่อเหตุการณ์ต่าง ๆ ซึ่งเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว ทั้งนี้ต้องมีการเตรียมคนให้พร้อมที่จะรับสถานการณ์ให้รู้จักปรับตัวในสิ่งที่เปลี่ยนแปลงในด้านต่างๆ ทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม ทักษะการธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เน้นการมีส่วนร่วมของประชาชน เพื่อให้เกิดการเรียนรู้ และนำไปสู่การปฏิบัติ จึงทรงมีพระราชดำริให้ดำเนินงานโครงการส่งเสริมเศรษฐกิจพอเพียงในชุมชน ขึ้นในปี ๒๕๕๖ เพื่อให้ประชาชนสามารถดำรงชีวิตของตนและครอบครัวในยุคโลกาภิวัตน์ได้อย่างดีและมีความสุขโดยน้อมนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ในการดำเนินชีวิต สามารถพึ่งตนเอง มีอาชีพมีรายได้ทำให้สามารถปรับปรุงสภาพความเป็นอยู่ในครอบครัวได้ดีขึ้น มีกำลังสนับสนุนการศึกษาของบุตรหลานส่งผลให้ชุมชนเข้มแข็งอย่างมั่นคงและยั่งยืน

ในการพัฒนา ทรงให้ยึดหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเป็นแนวทางในการพัฒนา เพื่อให้ประชาชนดำรงชีวิตทางสายกลาง คือ ความพอประมาณ ความมีเหตุผล และมีภูมิคุ้มกัน โดยมีเงื่อนไขของการตัดสินใจและดำเนินกิจกรรมให้อยู่ในระดับพอเพียง ๒ ประการ คือ เงื่อนไขความรู้ และเงื่อนไขคุณธรรม และดำเนินชีวิตตามแนวพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร ดังนี้

- ๑) ยึดความประหยัด ตัดทอนค่าใช้จ่ายในทุกด้าน ลดละความฟุ่มเฟือยในการใช้ชีวิต
- ๒) ยึดถือการประกอบอาชีพด้วยความถูกต้อง ซื่อสัตย์สุจริต
- ๓) สะเล็กการแก่งแย่งผลประโยชน์และแข่งขันในทางการค้าแบบต่อสู้กันอย่างรุนแรง
- ๔) ไม่หยุดนิ่งที่จะหาหนทางให้ชีวิตหลุดพ้นจากความทุกข์ยาก ด้วยการขวนขวายใฝ่หาความรู้ให้มีรายได้เพิ่มพูนขึ้น จนถึงขั้นพอเพียงเป็นเป้าหมายสำคัญ
- ๕) ปฏิบัติตนในแนวทางที่ดี ลดละสิ่งชั่ว ประพฤติตนตามหลักศาสนา

บทที่ ๒

วัตถุประสงค์และเป้าหมาย

๒.๑ วัตถุประสงค์

เพื่อให้กลุ่มประชาชนในถิ่นทุรกันดารได้น้อมนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง มาใช้ในการดำเนินชีวิต ให้สามารถพึ่งตนเองและช่วยเหลือซึ่งกันและกันได้ ครัวเรือนมีความมั่นคงทางอาหาร มีรายได้ มีอาชีพ มีคุณภาพชีวิตภาพชีวิตที่ดี ชุมชนมีความเข้มแข็งยั่งยืน สามารถปรับตัวต่อสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงได้

๒.๒ แนวคิดสำคัญ

๑) มุ่งส่งเสริมให้มีการผลิตอาหารในครัวเรือนเพื่อให้พอเพียงต่อการบริโภคก่อน หรือแบ่งปันสมาชิกในชุมชนเป็นลำดับแรก ถ้าเหลือแล้วจึงนำมาจำหน่ายเป็นรายได้

๒) ให้มีการบูรณาการหน่วยงานในการขับเคลื่อนโครงการ ทั้งภาครัฐ เอกชน สถาบันทางการศึกษา องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ชุมชน และตัวประชาชนเอง ในรูปแบบการประสานความร่วมมือภายใต้กรอบและวัตถุประสงค์เดียวกัน โดยนำปัญหาของพื้นที่เป็นฐาน มีการรวมความคิดเห็น เพื่อที่จะทำการร่วมกันตามศักยภาพเฉพาะของแต่ละหน่วยงานเพื่อให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด

๓) การพัฒนาเน้นประชาชนเป็นศูนย์กลาง ให้ชุมชนมีส่วนร่วม ร่วมกันคิด ร่วมกันทำ ร่วมกันส่งเสริมการต่อยอดภูมิปัญญาท้องถิ่น มุ่งเน้นการพึ่งพาตนเอง และช่วยเหลือซึ่งกันและกันอย่างยั่งยืน กลุ่มมีความเข้มแข็ง

๔) เสริมสร้างความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง กระบวนการกลุ่มการทำบัญชี ตลอดจนความรู้ทางวิชาการ เช่น การผลิต การแปรรูปถนอมอาหาร เป็นต้น รวมทั้งให้การแลกเปลี่ยนประสบการณ์ซึ่งกันและกัน

๕) สนับสนุนกิจกรรมทางการตลาด เพื่อเสริมสร้างศักยภาพของชุมชนให้สามารถแข่งขันกับภาคธุรกิจอื่นๆ ได้

๒.๓ เป้าหมายการพัฒนา

๑) เพิ่มศักยภาพการพึ่งตนเองในระดับครัวเรือน

- (๑) ด้านความมั่นคงทางด้านอาหาร
- (๒) ด้านที่อยู่อาศัย
- (๓) ด้านสถานะทางการเงินของครัวเรือน
- (๔) ด้านการศึกษา
- (๕) ด้านครอบครัวเป็นสุข

๒) เพิ่มศักยภาพความเข้มแข็งในระดับชุมชน

- (๑) ด้านการบริหารจัดการและกระบวนการกลุ่ม

- (๒) ด้านการผลิตของกลุ่ม
- (๓) ด้านการเงินการบัญชีด้านการตลาด
- (๕) ด้านการช่วยเหลือสังคม

๒.๔ พื้นที่เป้าหมาย

๑) พื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือจำนวน ๒๐ จังหวัด

(๑) จังหวัดกาฬสินธุ์	จำนวน ๕ กลุ่ม
(๒) จังหวัดขอนแก่น	จำนวน 5 กลุ่ม
(๓) จังหวัดชัยภูมิ	จำนวน ๕ กลุ่ม
(๔) จังหวัดนครพนม	จำนวน ๕ กลุ่ม
(๕) จังหวัดนครราชสีมา	จำนวน ๕ กลุ่ม
(๖) จังหวัดบึงกาฬ	จำนวน ๕ กลุ่ม
(๗) จังหวัดบุรีรัมย์	จำนวน ๕ กลุ่ม
(๘) จังหวัดมุกดาหาร	จำนวน ๕ กลุ่ม
(๙) จังหวัดมหาสารคาม	จำนวน ๕ กลุ่ม
(๑๐) จังหวัดยโสธร	จำนวน ๕ กลุ่ม
(๑๑) จังหวัดร้อยเอ็ด	จำนวน ๕ กลุ่ม
(๑๒) จังหวัดเลย	จำนวน ๕ กลุ่ม
(๑๓) จังหวัดศรีสะเกษ	จำนวน ๕ กลุ่ม
(๑๔) จังหวัดสกลนคร	จำนวน ๕ กลุ่ม
(๑๕) จังหวัดสุรินทร์	จำนวน ๕ กลุ่ม
(๑๖) จังหวัดหนองคาย	จำนวน ๕ กลุ่ม
(๑๗) จังหวัดหนองบัวลำภู	จำนวน ๕ กลุ่ม
(๑๘) จังหวัดอุดรธานี	จำนวน ๕ กลุ่ม
(๑๙) จังหวัดอุบลราชธานี	จำนวน ๕ กลุ่ม
(๒๐) จังหวัดอำนาจเจริญ	จำนวน ๕ กลุ่ม

๒) ภาคใต้จำนวน ๔ จังหวัด

(๑) จังหวัดพังงา	จำนวน ๓ กลุ่ม
(๒) จังหวัดระนอง	จำนวน ๓ กลุ่ม
(๓) จังหวัดกระบี่	จำนวน ๓ กลุ่ม
(๔) จังหวัดภูเก็ต	จำนวน ๓ กลุ่ม

๓) พื้นที่อื่นๆ ตามพระราชประสงค์

๒.๕ ระยะเวลา

ปีพุทธศักราช ๒๕๖๑-๒๕๖๔

๒.๖ หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

- ๑) สำนักงานโครงการสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมมรา
- ๒) กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ เช่น กรมส่งเสริมการเกษตร
- ๓) กระทรวงศึกษาธิการ
- ๔) ภาครัฐและภาคเอกชนที่ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY

บทที่ ๓

แนวทางการพัฒนาทางการพัฒนา

แนวทางการพัฒนา ๑ : การเพิ่มศักยภาพการพึ่งตนเองในระดับครัวเรือน

“ครัวเรือน” เป็นพื้นฐานและเป็นหน่วยเล็กที่สุดในสังคม มีความสำคัญในการพัฒนา จำเป็นต้องมีการเสริมสร้างศักยภาพขั้นพื้นฐาน และการประกอบอาชีพในระดับครัวเรือนให้มีความเข้มแข็งสามารถเลี้ยงตน และพึ่งตนเองได้ดียิ่งขึ้น ตามอัตภาพของตนเอง การที่ครัวเรือนมีความเข้มแข็งนั้นจะทำให้การพัฒนาในรูปแบบต่างๆ เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ และจะเป็นการพัฒนาที่มีความยั่งยืนได้ต่อไป โดยมีกิจกรรมสำคัญดังนี้

๑) ด้านความมั่นคงทางด้านอาหาร

(๑) ส่งเสริมการผลิตอาหารที่มีคุณค่าทางโภชนาการ ทั้งการเพาะปลูกพืชผักสวนครัว การเลี้ยงสัตว์ ประมง ไม้ผล และอื่นๆ ตามความเหมาะสมของพื้นที่ โดยใช้การเกษตรแบบผสมผสาน ปลอดภัยจากสารพิษ

(๒) ส่งเสริมการแปรรูป และถนอมอาหารไว้บริโภค

(๓) พัฒนาแหล่งน้ำเพื่อการเกษตร

๒) ด้านแหล่งที่อยู่อาศัย

(๑) พัฒนาที่อยู่อาศัยที่มีความมั่นคง สะอาด และปลอดภัย ตามอัตภาพ

(๒) พัฒนาสภาพแวดล้อมให้เหมาะสมต่อการอยู่อาศัย

๓) ด้านสถานะทางการเงินของครัวเรือน

(๑) ส่งเสริมการทำบัญชีครัวเรือน

(๒) ลดภาวะหนี้สิน

(๓) ส่งเสริมการออม

๔) ด้านการศึกษา

(๑) ส่งเสริมให้สมาชิกในครัวเรือนได้เรียนรู้และพัฒนาตนเองสม่ำเสมอ

(๒) ส่งเสริมให้บุตรมีโอกาสศึกษาต่อในระดับที่สูงขึ้น

๕) ด้านครอบครัวเป็นสุข

(๑) ส่งเสริมการมีส่วนร่วมทำกิจกรรมของสมาชิกในครอบครัว

(๒) ส่งเสริมให้สมาชิกในครอบครัวประพฤติตนอยู่ศีลธรรม ไม่เล่นการพนัน ดื่มสุรา หรือ

ยุ่งเกี่ยวกับยาเสพติด

(๓) ส่งเสริมสุขภาพของครอบครัว

แนวทางการพัฒนา ๒: การเพิ่มศักยภาพความเข้มแข็งในระดับชุมชน

กลุ่ม เกิดจากสมาชิกที่มีแนวคิด วัตถุประสงค์ และมีกิจกรรมในการ เช่น กลุ่มเกษตรกร กลุ่มจะ ชวนำพาให้สมาชิก และชุมชน ไปสู่จุดหมายที่วางไว้ ถ้ากลุ่มมีความเข้มแข็งพลังของกลุ่มจะช่วยบรรเทา ความทุกข์หรือสภาพปัญหาที่แต่ละบุคคลมีอยู่ ซึ่งบางครั้งไม่อาจแก้ไขได้ด้วยตัวเอง ก็จะสามารถแก้ไขได้ ด้วยพลังกลุ่ม กระบวนการกลุ่มนั้นจะช่วยสร้างกระบวนการทัศนหรือเปิดมุมมองใหม่ๆ ของสมาชิกเกิด พลังในการคิดริเริ่มและต่อรอง

เพื่อให้กลุ่มมีความเข้มแข็ง และสามารถพึ่งพาตนเอง พร้อมกับการพัฒนาศักยภาพของกลุ่มให้ สามารถแข่งขันได้อย่างมีประสิทธิภาพ ควรมีกิจกรรม ดังนี้

๑) ด้านการบริหารจัดการและกระบวนการกลุ่ม

(๑) พัฒนากลุ่มให้มีโครงสร้างการบริหารงานกลุ่ม ในรูปแบบคณะกรรมการ

(๒) ส่งเสริมให้กลุ่มมีกฎระเบียบข้อบังคับ เพื่อเป็นแนวทางในการปฏิบัติของสมาชิกให้ บรรลุวัตถุประสงค์ ตามเป้าหมายของกลุ่ม

(๓) ส่งเสริมให้กลุ่มมีการวางแผนการดำเนินงานของกลุ่มร่วมกัน

(๔) ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของสมาชิกในการบริหารจัดการกลุ่ม รวมทั้งได้รับ ผลประโยชน์อย่างเหมาะสม เป็นธรรม

๒) ด้านการผลิตของกลุ่ม

(๑) ส่งเสริมให้กลุ่มทำกิจกรรมการผลิตอย่างต่อเนื่อง ทั้งกิจกรรมลดรายจ่าย เช่น การ ปลูกพืชผักในลักษณะแปลงรวม การทำปุ๋ยหมัก ปุ๋ยคอก ทำนายล้างจาน ฯลฯ และกิจกรรมสร้าง รายได้ เช่น การแปรรูปผลผลิตทางการเกษตรศิลปหัตถกรรม ศิลปะประดิษฐ์ ฯลฯ

(๒) ส่งเสริมให้กลุ่มมีการสร้างกระบวนการเรียนรู้ร่วมกัน

(๓) ส่งเสริมให้มีการใช้ภูมิปัญญา หรือวัตถุดิบที่มีอยู่ในท้องถิ่นมาผลิตเป็นสินค้าและ บริการ เพื่อเพิ่มรายได้ให้แก่สมาชิกในชุมชน

๓) ด้านการเงินและบัญชี

(๑) ส่งเสริมให้กลุ่มมีการระดมทุนจากสมาชิกเพื่อเป็นทุนสำหรับกิจกรรมของกลุ่ม

(๒) ส่งเสริมให้มีการออมทรัพย์

(๓) ส่งเสริมให้มีการจัดทำบัญชีการเงิน ที่โปร่งใส และตรวจสอบได้

๔) ด้านการตลาด

(๑) ส่งเสริมให้มีแหล่งจำหน่ายผลผลิตในชุมชนหรือพื้นที่อื่นๆ ตามความเหมาะสม

(๒) สนับสนุนอุปกรณ์เครื่องมือที่จำเป็นในการแปรรูป เพื่อเป็นการเพิ่มมูลค่า ผลผลิตภัณฑ์

ชุมชน

(๓) ส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ทางการตลาดให้แก่สมาชิก

๓) ด้านการช่วยเหลือสังคม

(๑) ส่งเสริมให้กลุ่มจัดกิจกรรมสาธารณประโยชน์แก่สมาชิกและชุมชน

(๒) ส่งเสริมให้กลุ่มช่วยเหลือสมาชิกที่อ่อนแอ

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY

ภาคผนวก ง

รายชื่อผู้ร่วมสนทนากลุ่ม

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY

1. ผู้นำชุมชนที่เข้าร่วมในการสนทนากลุ่ม บ้านหนองเผือก

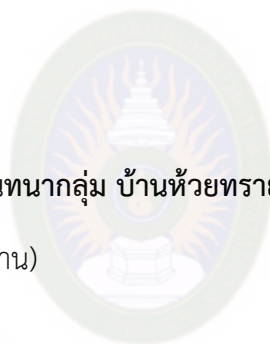
- 1) นางเฉลิมศักดิ์ มาแก้ว
- 2) นายสมบัติ ปะมาคะเต
- 3) นายสมจิต ปราสาร
- 4) นางทองอ่อน มาแก้ว

2. ผู้นำชุมชนที่เข้าร่วมในการสนทนากลุ่ม บ้านเหล่าน้อย

- 1) นายเฉลิม คงอุบล
- 2) นางวรรณิ คำใสสุข
- 3) นางทองใส สัสลาแสง
- 4) นางลำตวน บุญตา
- 5) นายสง่า รักมณี
- 6) นางสมัย อุดรเดช

3. ผู้นำชุมชนที่เข้าร่วมในการสนทนากลุ่ม บ้านห้วยทราย

- 1) นายอำพร พิเมย (ผู้ใหญ่บ้าน)
- 2) นางอนงศิลป์ สีบาล
- 3) นางลำไย สีบาล
- 4) นางคำปุ่น ศรีบุญเรือง
- 5) นางสุภาพร พิเมย
- 6) นางทองปุ่น อาระยะชัย
- 7) นางดาว เทียนนา
- 8) นางเพชร คำโฮง
- 9) นางประกาย ศรีโคตร
- 10) นางพวงพิช คำโฮง

ภาพผนวก จ

รูปภาพขณะลงพื้นที่เก็บข้อมูลงานวิจัย

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY

ประวัติผู้วิจัย

ชื่อ สกุล : ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุธินี อรรถการ
ตำแหน่งทางวิชาการ : ผู้ช่วยศาสตราจารย์
ตำแหน่งบริหาร : รองผู้อำนวยการสถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
หน่วยงานที่สังกัด : หลักสูตรสาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์
คณะรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
ที่อยู่ที่สามารถติดต่อได้ : บ้านเลขที่ 227/149 หมู่บ้านวิลล่านารา ตำบลตลาด อำเภอเมือง
จังหวัดมหาสารคาม 44000
เบอร์มือถือ : 098-2895636
อีเมลล์ : Suthineeatt@hotmail.com

ประวัติการศึกษา :

ปีที่จบการศึกษา	ระดับการศึกษา	วุฒิการศึกษา	สาขา	ชื่อสถาบันการศึกษา
2556	ปริญญาเอก	รป.ด.	รัฐประศาสนศาสตร์	สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์
2547	ปริญญาโท	รป.ม.	รัฐประศาสนศาสตร์	สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์
2557	ปริญญาตรี	ร.บ.	บริหารรัฐกิจ	มหาวิทยาลัยรามคำแหง
2542	ปริญญาตรี	พย.บ.	พยาบาลศาสตร์	มหาวิทยาลัยขอนแก่น

ผลงานทางวิชาการ

- สุธินี อรรถการ. (2559). การจัดการ: องค์ความรู้และการพัฒนาตัวแบบทางทฤษฎี. **วารสารปัญญาภิวัตน์**. ปีที่ 8 ฉบับที่ 2 (พฤษภาคม – สิงหาคม 2559) สถาบันปัญญาภิวัตน์. (TCI 1)
- สุธินี อรรถการ. (2560). ทฤษฎีทางเลือกสาธารณะ : ฐานคติ และนำไปประยุกต์ใช้ในการปรับปรุงการบริหารภาครัฐของไทย. **วารสารการจัดการภาครัฐและภาคเอกชน**. ปีที่ 24 ฉบับที่ 1 (มกราคม – มิถุนายน 2560) คณะรัฐประศาสนศาสตร์ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์. (TCI 1)
- สุธินี อรรถการ. (2561). ประสิทธิภาพในการบริหารงานของเทศบาลเมืองในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลาง : การประเมินจากประชาชนผู้รับบริการและสมาชิกในองค์กร. **วารสารมหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม ฉบับพิเศษ** ปี 2561. (วารสาร TCI ฐาน 1)